

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

BORUT HORVAT

KORUPCIJA IN KONFLIKT -
ŠTUDIJA PRIMERA TRANZICIJSKIH DRŽAV

DIPLOMSKO DELO

LJUBLJANA 2004

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

BORUT HORVAT

Mentorica: doc. dr. MAJA GARB

Somentor: asist. mag. ERIK KOPAČ

KORUPCIJA IN KONFLIKT -
ŠTUDIJA PRIMERA TRANZICIJSKIH DRŽAV

DIPLOMSKO DELO

Ljubljana 2004

KAZALO

	stran:
1. UVOD	1
1.1 METODOLOŠKO HIPOTETIČNI DEL	5
2. KORUPCIJA	8
2.1 DEFINICIJA KORUPCIJE	8
2.2 VZROKI IN POGOJI ZA OBSTOJ KORUPCIJE V DRUŽBI	10
2.3 POSLEDICE KORUPCIJE	14
2.3.1 Gospodarski vidik	14
2.3.2 Politični vidik	16
2.3.3 Socialni in okoljski vidik	17
2.4 MERJENJE KORUPCIJE	19
2.4.1 Značilnosti in metodologija različnih indeksov merjenja korupcije	22
2.4.1.1 <i>Corruption Perception Index</i>	23
2.4.1.2 <i>Freedom House Nations in Transit Corruption Index</i>	23
3. KONFLIKT	24
3.1 DEFINICIJA KONFLIKTA	24
3.2 VZROKI KONFLIKTOV	26
3.3 POSLEDICE KONFLIKTOV	29
3.4 MERJENJE KONFLIKTA	30
4. KORUPCIJA IN KONFLIKT V TRANZICIJSKIH DRŽAVAH	35
4.1 TRANZICIJA	35
4.1.1 Definicija pojma tranzicije	37
4.2 TRANZICIJSKE DRŽAVE	39
4.2.1 Korupcija v tranzicijskih državah	41
4.2.2 Konflikti v tranzicijskih državah	50
5. RAZMERJE MED KORUPCIJO IN KONFLIKTOM	63
5.1 PREVERJANJE POVEZANOSTI DEJAVNIKOV KORUPCIJE IN KONFLIKTA PREK TEORETIČNE ANALIZE	63
5.2 PREVERJANJE POVEZANOSTI KORUPCIJE IN KONFLIKTA PREK DEJAVNIKOV DEMOKRATIČNOSTI	66
5.3 PREVERJANJE POVEZANOSTI ODNOSA MED KORUPCIJO IN GOSPODARSKO USPEŠNOSTJO	70

5.4 POVEZANOST KORUPCIJE IN KONFLIKTA	74
6. ZAKLJUČEK	85
7. VIRI	89
8. PRILOGE	I
Priloga A: Celotni podatki in tabele uporabljeni pri analizi prve delovne hipoteze.	I
Priloga B: Celotni podatki in tabele uporabljeni pri analizi druge delovne hipoteze.	X
Priloga C: Vrstni red držav po vrednostih stopnje korupcije v letu 2003.	XII
Priloga D: Predstavitev mednarodnih organizacij s področja boja proti korupciji.	XIV
Priloga E: Protikorupcijske strategije in mehanizmi.	XIX
Priloga F: Tabeli vrednosti demokratičnih dejavnikov in stopnje korupcije po podatkih Freedom House.	XXIV

SEZNAM KRATIC

ADB – Asian Development Bank (Azijska banka za razvoj)

BDP - Bruto domači proizvod

CPI - Corruption Perception Index (Ocena zaznane korupcije)

EBRD – European Bank for Reconstruction and Development (Evropska banka za obnovo in razvoj)

EU - Evropska unija

FDV - Fakulteta za družbene vede

HIHK – Heidelberg Institut on International Conflict Research (Inštitut za raziskave mednarodnih konfliktov Heidelberg)

ICRG - International Country Risk Guide Index (Mednarodni vidik rizičnosti držav)

IMF - International Monetary Fond (Mednarodni denarni sklad)

KP – Komunistična partija

NATO - North Atlantic Treaty Organization (Organizacija severoatlantskega sporazuma)

OECD – Organization for economic Co-operation and Development (Organizacija za ekonomsko sodelovanje in razvoj)

OZN - Organizacija združenih narodov

SE - Svet Evrope

SIPRI – Stockholm International Peace Research Institute (Mednarodni inštitut za mirovne študije Stockholm)

SPSS - Statistical Package for the Social Sciences (Statistični paket za družbene vede)

SSKJ - Slovar slovenskega knjižnega jezika

TI - Transparency International

WB - World Bank (Svetovna banka)

SEZNAM SLIK, GRAFOV IN TABEL

	stran:
Slika 1: Krožni tok povezanosti korupcije in konflikta.	65
Graf 1: Dolgoročna povezanost med intenzivnostjo konflikta in stopnjo korupcije.	77
Graf 2: Neposredna povezanost med povprečno vrednostjo intenzivnostjo konflikta in stopnje korupcije za obdobje od leta 1999 do leta 2003.	82
Tabela 1: Delitev konfliktov po raznih kriterijih.	33
Tabela 2: Stopnja korupcije v izbranih tranzicijskih državah za obdobje od leta 1999 do leta 2003.	49
Tabela 3: Stopnje intenzivnosti konflikta v posameznih državah za obdobje od leta 1989 do 1993 in od leta 1999 do leta 2003.	60
Tabela 4: Povezanost trenda demokratičnih dejavnikov razvoja in trenda stopnje korupcije v primerjavi z intenzivnostjo konflikta za leto 2003.	68
Tabela 5: Povezanost osnovnih makroekonomskih kazalcev s korupcijo za leto 2003.	71
Tabela 6: Povezanost Atlasovih razredov s stopnjo korupcijo za leto 2003 in stopnjo intenzivnosti konflikta za obdobje 1989-1993.	73
Tabela 7: Uporabljeni podatki stopnje korupcije in intenzivnosti konflikta za leto 2003 in stopnja intenzivnosti konflikta za obdobje od leta 1989 do leta 1993.	75
Tabela 8: Povezanost spremenljivk stopnje korupcije za leto 2003 in intenzivnosti konflikta za obdobje od leta 1989 do leta 1993.	76
Tabela 9: Povezanost spremenljivk stopnje korupcije in intenzivnosti konflikta za leto 1999.	78
Tabela 10: Povezanost spremenljivk stopnje korupcije in intenzivnosti konflikta za leto 2000.	79
Tabela 11: Povezanost spremenljivk stopnje korupcije in intenzivnosti konflikta za leto 2001.	79
Tabela 12: Povezanost spremenljivk stopnje korupcije in intenzivnosti konflikta za leto 2002.	80
Tabela 13: Povezanost spremenljivk stopnje korupcije in intenzivnosti konflikta za leto 2003.	80
Tabela 14: Povezanost povprečnih vrednosti spremenljivk stopnje korupcije in intenzivnosti konflikta za obdobje od leta 1999 do leta 2003.	81

PROLOG

Začetek nastajanja diplomskega dela sega skoraj tri leta nazaj, ko sem za potrebe seminarske naloge obiskal takrat še delujočo Službo za preprečevanje korupcije pri Ministrstvu za notranje zadeve. Tam sem pridobil prva, osnovna spoznanja o procesu korupcije in o njeni povezanosti s celotno družbo. Po obisku in izdelavi seminarske naloge moje zanimanje za pojav korupcije ni zamrlo, ampak se je ravno obratno, povečalo in s časom tudi poglobilo.

Tako sem v nadaljevanju svoje študijske poti za potrebe diplomskega dela samo združil del preučevane študijske tematike na fakulteti, konflikta, in področja, ki me je osebno zanimalo, to je korupcija. Obenem je tema dopuščala odkrivanje številnih novih povezav med obema procesoma. Seveda se je v času od ideje za diplomsko delo do njene uresničitve v mnogočem spremenil moj zamišljen okvir raziskovanja. Spremenila in dopolnila so se znanja, tako o korupciji in dejavnikih vpliva nanjo, kot tudi razumevanje procesa tranzicije in transformacije držav, izbranih v mojo raziskavo. Vse to je imelo neposredni vpliv na obliko in zgradbo diplomskega dela, ki se je prilagajal tako času, v katerem je nastajal, kot tudi znanju avtorja o preučevanih procesih.

Na moje zadovoljstvo pa veliko zanimanje raziskovalcev za obravnavano tematiko ni zmanjšalo aktualnosti teme niti pomena njenega raziskovanja. Tukaj mislim predvsem na možnosti vedno novih odkritij, ki pripomorejo k celovitejšemu razumevanju problema korupcije in njene povezanosti s tranzicijskimi procesi srednje in vzhodnoevropskih držav.

Pričujoče diplomsko delo v veliki meri temelji na razpoložljivih virih in podatkih, javno dostopnih vsem zainteresiranim, ter na avtorjevih razlagah le-teh. Delo so obenem z menoj kalili prav vsi sogovorniki, s katerimi sem polemiziral o problemih in stranpoteh zapisanimi v nalogi, za kar sem jih neizmerno hvaležen. Posebna zahvala za strokovno in nesebično pomoč pri nastajanju diplomskega dela pa gre mentorici dr. Maji Garb in somentorju mag. Eriku Kopaču, ki sta s svojim kremenom naredila svetle prebliske še svetlejše. Istočasno pa odgovornost za trmasto vztrajanje pri svojem ter s tem morebitne brce v temo pripisujem izključno sebi. Dokončano na deževen dan poletja 2004.

1. UVOD

*"Ama sua. Ama llulla. Ama quella.
Ne bodi lažnivec. Ne bodi tat. Ne bodi len."
Zakoni ljudstva Inka*

V pričujočem diplomskem delu se bom v prvi vrsti posvetil raziskovanju dveh procesov, ki nastajata in obstajata v vseh družbah sveta, v vsakem trenutku, skozi celotno zgodovino človeštva, in sicer o korupciji ter konfliktu. Procesata bosta postala spremenljivki, s pomočjo katerih bom odgovarjal na vprašanja zastavljena v diplomskem delu. Tako bom primerjal obe spremenljivki na vzorcu držav, ki so preživele obdobje propada socialističnega sistema in velikih federativnih držav med leti 1989 in 1993.

Navedeno obdobje je bil čas velikih sprememb ter začetek procesa tranzicije in transformacije družb mnogih držav srednje in vzhodne Evrope. V moje raziskovanje so vključene ravno tako imenovane tranzicijske države, ki so se podale na pot demokratičnih sprememb in uvajanja tržnega gospodarstva z različnim zgodovinskim pedigrejem. S tem mislim na različne načine, kako so države rešile svoje interese in želje po spremembah, ki so bile velike, ali pa kar večino-krat v nasprotju z interesi drugih subjektov odločanja in vladanja v državi. Ene države so spremembo družbenega sistema dosegle na miren in demokratičen način s konstruktivnim dialogom in pogovori, za kar je primer Češkoslovaška, ki je iz skupne federativne države razpadla v dve samostojni državi, Republiko Češko in Slovaško. V nekaterih državah pa se stvari niso iztekle po željah glavnih akterjev in oboroženi spopadi, celo vojne so morale reševati nepremostljive razlike med željami in interesi narodov in držav. Takšen primer je krvava državljanska vojna na območju nekdanje Jugoslavije.

Bistvo naloge bo tako iskanje povezav in odvisnosti med stopnjo korupcije in konfliktom, merjenim z različnimi stopnjami intenzivnosti v državah tranzicije srednje in vzhodne Evrope. Različne poti postsocialističnih držav do demokratičnih sprememb in uvajanja kapitalističnega družbenega sistema, primerjane s stopnjami korupcije, kot jo v državah tranzicije ocenjujejo mednarodno priznane nevladne organizacije, bodo po skrbni analizi na koncu prikazale svojo povezanost in različne možnosti vplivanja nanje.

Osrednji problem, ki se tukaj pojavlja in na katerega bom poskušal odgovoriti je, ali intenzivnost konfliktov pogojuje stopnjo korupcije, izraženo z indeksi v državi in če, kako. Kako vojna, kot visoko intenziven konflikt, posredno ali neposredno vpliva na višino korupcije in ali to pomeni, da se države, ki niso imele konfliktov visoke intenzivnosti ob začetku tranzicijskega procesa, danes soočajo z nižjo stopnjo korupcije v državi. S primerjalno analizo obeh spremenljivk se bo pokazala tudi njuna odvisnost od drugih dejavnikov vpliva nanje in s tem možnosti razreševanja ostalih odprtih vprašanj. Tako bi z določitvijo dejavnikov vpliva lahko v prihodnosti omejili škodljive posledice konfliktov na rast in vraščanje korupcije v družbo. Družba je najbolj ranljiva ter dovzetna za vplive koruptivnih dejanj ravno v času velikih družbenih sprememb ali sprememb okolja, v katerem deluje. In padec socializma, prevladujočega družbenega sistema v srednji in vzhodni Evropi, takšna sprememba vsekakor je. Propad edinega nasprotnika in konkurenta kapitalističnemu sistemu družbene ureditve je povzročil ugodna tla za razvoj korupcije ravno v državah, ki so zanimive za raziskovalce tudi zaradi svoje vloge v preteklosti in vloge, ki jo bodo imele v prihodnji ureditvi Evrope in sveta.

Kolikšen vpliv na razvoj in življenje v celotni regiji bodo tranzicijske države imele, je v veliki meri odvisno od njihovega skladnega družbenega razvoja v prihodnosti in uspešnega razreševanja problemov, ki pri tem nastanejo. Napredek in razvoj celotne družbe in s tem države je v veliki meri pogojen tudi z uspešnim reševanjem problema korupcije, zato želim na koncu diplomskega dela raziskati še trende razvoja stopnje korupcije v posamezni državi nasploh in nekaterih posameznih vzrokov korupcije še posebej in s tem poskusiti odgovoriti na vprašanje, kaj te države čaka v bližnji prihodnosti na področju reševanja problema korupcije.

Namen diplomskega dela je torej bralcu na koherenten in jasen način predstaviti problem korupcije in konflikta ter v naslednjem koraku na primeru tranzicijskih državah, ki so bile izbrane v našo preučevanje, poskušati najti povezavo med njima. Tako dobimo za raziskovanje tri osrednje pojme, korupcijo, konflikt in tranzicijo, s katerimi se bomo ukvarjali skozi celotno delo. S predstavitvijo rezultatov in ovrednotenjem hipotez o preučevanih problemih bom nato skušal odgovoriti na zastavljena vprašanja in ustvariti zadostno osnovo za nadaljnje preučevanje in preverjanje pridobljenih znanj. Pri tem ima zbir večih definicij, problemov pri merjenju in raziskovanju že opredeljenih pojmov, iskanje vzrokov, posledic in dejavnikov vplivanja korupcije in konfliktov svoj namen. Ta je celoviteje spoznati

raziskovano tematiko, njene omejitve in praznine, ki jih kasneje sami zapolnimo s svojimi ugotovitvami. Ob zavedanju, da vseh odgovorov ni mogoče posredovati niti na vsa vprašanja dokončno in pravilno odgovoriti, vseeno ostaja drugotni namen diplomskega dela ta, da vsak posamezni problem predstavim tako, da vzpodbudim bralčevo ukvarjanje in raziskovanje v kakšni drugi smeri.

Samo aktualnost in relevantnost snovi raziskovane v diplomskem delu predstavlja prav zavedanje skoraj celotne svetovne javnosti o tem, da je problem korupcije eden največjih izzivov postavljenih pred države, ki resno ovira napredek in razvoj demokracije. Podatek, da je beseda korupcija največkrat uporabljena beseda v govorih političnih oseb, tudi pripomore k spoznanju o razširjenosti korupcije (Acceto, 2003). Vpliv korupcije sega na vse ravni in področja družbe, ki se ne morejo normalno in optimalno razvijati. Zato njeno preučevanje in razumevanje lahko pomembno pripomore k zmanjševanju negativnih posledic tega procesa. Povzročena je lahko velikanska škoda celotni družbi in s tem državi, ki se ne more uspešno zoperstaviti delovanju korupcije.

Podobne ugotovitve v veliki meri veljajo tudi za konflikt, pa naj si je ta oborožen ali latenten. Vsako nestrinjanje s tem seveda ni neproduktivno, če obstajajo pravila in se jih akterji tudi držijo. Je pa res, da so pogostejši nasprotni primeri, ko to ne drži in intenzivnost konfliktov strmo narašča do oboroženih spopadov in vojn. In prav želja po razumevanju in razdelitvi konfliktov v določene razrede, po objektivno merljivih in vsem poznanih dejavnikih, je v mojem delu predstavljala velik problem, ki je aktualen tudi pri drugih raziskovalcih konfliktov v svetu.

Tretji razlog za aktualnost naloge pa se skriva v preučevanju spremenljivk na postsocialističnih, tranzicijskih državah srednje in vzhodne Evrope. Izbrane države vzhodnega bloka še vedno obkroža tančica neraziskanosti in s tem možnost za zanimiva odkritja. To lahko delno pripišemo kratki časovni distanci od dogodkov, ki so se zgodili pred približno desetimi leti, delno pa velikemu številu problemov v teh državah, ki zahtevajo takojšnje reševanje ne pa preučevanje.

Diplomsko delo je napisano na konvencionalni način, s tremi celovito zaokroženimi deli. Uvod, osrednji del in zaključek so nadalje notranje razdeljeni na več poglavij, ki poskušajo zajeti v naslovu zapisano tematiko. Uvodni del je razdeljen na dve poglavji, ki pa se

povezujeta. Tako uvodni predstaviti z opredelitvijo problema in namena naloge sledi metodološko-hipotetski del, v katerem so opisane uporabljene metode raziskovanja kot tudi njene omejitve. V nadaljevanju poglavja so zapisane hipoteze, na trditve katerih bom poskušal najti odgovore.

Osrednji del besedila se začne s pojmom korupcije. Opisane so različne definicije pojma kot tudi težave, ki nastanejo pri njenem merjenju in raziskovanju. Kot najpomembnejšemu pojmu za razumevanje naloge sem malo več prostora namenil tudi vzrokom, posledicam in dejavnikom vplivanja na korupcijo in njenega povratnega vpliva na družbo. Poglavje korupcije zaključuje predstavitev indeksov merjenja, uporabljenih v primerjalni analizi diplomskega dela.

Drugo poglavje obsega opredelitev in razlago pojma konflikt. Tukaj sem obral isto pot kot pri pojmu korupcije in najprej zbral različne definicije konflikta in oboroženega spopada, potem predstavil težave zbiranja in razvrščanja, na koncu pa opisal vzroke in posledice konfliktov na prizadete države in njihove državljane. Največ prostora bom namenil določitvi objektivnih meril za razvrščanje intenzivnosti konfliktov v določene razrede, saj ima to zelo pomembno vlogo pri naši nadaljnji raziskavi. Samim vzrokom konfliktov na teoretični ravni pa se ne bom posvečal, ker to ni namen tega dela.

Tretje poglavje osrednjega dela besedila sledi vzorcu predhodnih dveh, saj je najprej predstavljen pojem in vsebina tranzicije. V nadaljevanju želim na kratko osvetliti začetek procesa tranzicije držav, probleme, s katerimi so se države spopadale tedaj in kakšen je položaj na področju boja s korupcijo danes. Za vsako državo posebej bom povzel tudi bistvene značilnosti in potek oboroženih konfliktov, če je do njih seveda prišlo.

Najpomembnejši del diplomskega dela predstavlja analiza razmerja med konfliktom in korupcijo v tranzicijskih državah, s katerimi dokazujem pravilnost zastavljenih hipotez. V tem delu besedila bom povzel ugotovitve, dobljene s pomočjo računalniškega programa za statistično obdelavo podatkov kot tudi ugotovitve, dobljene s teoretično analizo snovi.

Zaključek mi bo služil za zapis sklepnih ugotovitev raziskave in verifikacije opravljenega dela. Predstavil bom možnosti nadaljnega raziskovanja na tem področju in koristnost tovrstnih raziskav tako za države, ki so zajete v preučevanje, kot za ostale.

Za preučevanje opisanih problemov je potrebno tudi zadostno število najrazličnejših virov, ki pomagajo osvetliti le-te. Zbiranju gradiva sem zato posvetil veliko truda in časa. Danes si izdelavo diplomskega dela ne predstavljam več brez pomoči svetovnega spleta, ki je bil tudi v mojem primeru največji vir uporabljenih podatkov. Ostane nam še zbiranje virov v knjižnicah ter intervjuji s strokovnjaki raziskovanega področja, kar sem v manjši meri tudi uporabljal pri pisanju dela.

1.1 METODOLOŠKO-HIPOTETSKI DEL

Za izdelavo diplomskega dela sem želel uporabljati čim več vrst raziskovalnih metod, tako da bi z izbiro kar se da zmanjšal omejitve posameznih metod kot tudi napako, ki pri tem nastane. Zato sem pri izdelavi dela uporabljal analizo in interpretacijo sekundarnih virov v povezavi z opisno metodo za prikaz osnovnih pojmov. S pomočjo teh dveh raziskovalnih metod sem napisal prva tri poglavja o korupciji, konfliktu in tranziciji. V nadaljevanju sem največkrat uporabljal primerjalno-raziskovalno metodo, kombinirano s študijem primerov, del naloge pa je napisan tudi s pomočjo zgodovinske analize dogodkov. Vse te raziskovalne metode pa so bile uporabljene v poglavju analize raziskovanih razmerij in zaključku diplomskega dela.

Izbrane raziskovalne metode so bile uporabljene tudi z namenom, da na najboljši možni način ovrednotijo postavljene hipoteze. Predvsem s primerjalnim raziskovanjem bom najlažje odgovoril na vrsto omenjenih problemov, kot je ugotavljanje trendov, možnost napovedovanja bodočega poteka dogodkov, pa tudi prepoznavanja različnih dejavnikov vpliva na procese, ki jih brez primerjave ne bi mogli spoznati.

Z istim namenom sem oblikoval tudi hipoteze, ki predstavljajo formulacijo predstavljenih problemov in so tako osrednja vprašanja, na katera bom odgovarjal skozi celotno nalogo.

Osrednja hipoteza diplomskega dela se glasi:

"Družbeni dejavniki, ki vplivajo na stopnjo korupcije, so v veliki meri isti kot dejavniki, ki vplivajo na konflikte v družbi. Zato imajo tranzicijske države srednje in vzhodne Evrope s konfliktom višje stopnje intenzivnosti na začetku tranzicijskega procesa danes višjo stopnjo korupcije kot države z nižjo stopnjo intenzivnosti konflikta ob začetku tranzicijskega procesa."

Poskušal jo bom potrditi oziroma ovreči s pomočjo dveh izpeljanih delovnih hipotez, ki se glasita:

"Države z višjo stopnjo intenzivnosti konflikta pri prehodu iz enega družbenega sistema v drugega imajo mnogo počasnejši razvoj osnovnih demokratičnih vrednot in počasnejši trend zmanjševanja korupcije, kot tiste države, ki so imele konflikte nižje stopnje intenzivnosti ob začetku procesa tranzicije."

"Gospodarsko uspešnost in razvoj, ki jo merimo s štirimi osnovnimi makroekonomskimi kazalci, je večja v tistih državah, ki imajo nizko stopnjo korupcije."

Z večjim številom raziskovalnih metod bom lahko odpravil omejitve posameznih metod, nikakor pa nisem mogel zmanjšati različnih omejitev, na katere sem naletel zaradi same narave raziskovanih družbenih področij. Tako se pri preučevanju korupcije ne moremo zanesti na uradne številke o odkritih primerih koruptivnih dejanj. Primerjamo lahko samo subjektivne ocene korupcije, pridobljene z enako metodologijo in pretopljene v neke skupne indekse, ki bi naj veljali za preučevane države. Za določene države in obdobja pa ne obstajajo kakršni koli podatki, ki bi omogočali raziskavo in primerjanje. Tako je primerjanje stopnje korupcije v tranzicijskih državah omejeno na čas, ko podatki obstajajo za vse primerjane države in to je obdobje preteklih petih let.

Omejitve, na katere sem naletel pri preučevanju konfliktov oziroma njihove intenzivnosti, pa so bile povezane s pomanjkanjem objektivno določljivih kriterijev, s katerimi bi potem države uvrstil v različne razrede, seveda glede na intenzivnost konflikta. Le-ti so v literaturi redko natančno določeni in opredeljeni. Vsak posameznik jim je dodal neko subjektivno oceno, ne pa merljivih dejavnikov, neodvisnih od časa in prostora preučevanja.

Vsi ti problemi so povezani z vzorcem izbranih držav, ki sem jih vključil v raziskavo. To so Azerbajdžan, Bosna in Hercegovina, Bolgarija, Republika Češka, Estonija, Gruzija, Hrvaška, Latvija, Litva, Madžarska, Poljska, Romunija, Slovaška, Slovenija, Srbija in Črna gora ter Ukrajina. Na vprašanje, zakaj ravno te države, bi odgovor bil, da ustrezajo vsem izbirnim kriterijem, ki sem jih imel. V prvi vrsti so to tranzicijske države, ki so imele socialistični sistem družbene ureditve in so sedaj prešle v nek drug družbeni sistem s konfliktom določene intenzivnosti. Drugi kriterij je bil, da so o državi dostopni za nas pomembni podatki.

Naj omenim še problem odvisnosti od zbranih števil in podatkov, ki jih sam nisem mogel nikakor preveriti. Zato možne napake in neustrezne interpretacije, ki bi izhajale iz tega, potencialno vsekakor obstajajo in se jih kot avtor zavedam. Na koncu lahko povem, da je vse opisane omejitve možno zaobiti, jih zmanjšati na še sprejemljivo raven za zadostno znanstvenost dela. Zato delo kljub vsemu ustreza znanstvenim načelom in največja omejitev ostaja znanje in sposobnost avtorja.

2. KORUPCIJA

"Corruptio optimi pessima.

Pokvarjenost najboljšega je najhujša."

V uvodu tega poglavja bi rad predstavil pomen pojma korupcije in težave, ki nastanejo pri njegovem definiranju. V nadaljevanju so opisani vzroki in pogoji za nastanek ter uničujoči učinki korupcije na celotno družbo. Na koncu so predstavljeni še problemi merjenja korupcije in značilnosti metodologij različnih indeksov stopnje korupcije.

2.1 DEFINICIJA KORUPCIJE

Sam pojav korupcije je znan že od zgodnjih oblik družbenega življenja in se je kljub vztrajnim poskusom odpravljanja uspel obdržati vse do danes. Tako je bilo darovanje žrtev bogovom v prastarem veku nekakšna korupcija v širšem smislu, saj se je poskušalo z darovanjem prikupiti bogovom za obvarovanje pred nevarnostmi naravnih sil. Tudi pozneje ni bilo družbe, v kateri ne bi poznali korupcije. Rimski rek, da je v " Rimu vse kupljivo " veliko pove, kot tudi podatek, da je danes beseda korupcija največkrat omenjena beseda v političnih govorih (Heidenheimer v Accetto, 2000: 315). Prav trdoživost pojava korupcije skozi zgodovino nam pravi, da je odpraviti ne moremo, lahko pa jo z natančnim in poglobljenim preučevanje dobro spoznamo in kasneje z upoštevanjem teh spoznanj kar najbolj zmanjšamo in omejimo.

V pojmovanju korupcije obstajajo velike kulturne razlike, ki izhajajo iz različnih okolij. Kar ponekod prištevajo h korupciji in sankcionirajo, je lahko drugod sprejemljivo ali celo zaželeno družbeno dejanje. To vodi do številnih nepravilnosti v obliki zlorabe oblasti, neupravičene in nepravilne uporabe javnih sredstev, negativne kadrovske selekcije, kar družbo posledično materialno siromaši (dобрine in nacionalno bogastvo se ne porazdeljuje po ekonomskih, socialnih ali drugih racionalnih kriterijih, temveč po čustvenih kriterijih osebne ali politične všečnosti in koristi) in jo postopno potisne v ekonomsko, politično in moralno bedo (Nillson v MNZ, 1999: 5).

Pri definiranju pojma korupcije se moramo najprej vprašati, kaj korupcija sploh je in kakšen okvir delovanja zavzema. Čeprav nam pojem ni tuj in ga srečujemo skoraj vsakodnevno, ga vsak posameznik drugače opredeljuje. Zato bi jasna in dobro postavljena definicija veliko pripomogla k reševanju problemov, povezanih z njo. Po pregledu literature pa se hitro spozna, da neke enotne, univerzalne, splošne definicije korupcije ne moremo najti in, da ne obstaja. Ne obstaja zato, ker so vsi poskusi enotne definicije propadli zaradi različnih pravnih, kriminoloških, družbenih, političnih in drugih pogledov na to, kaj korupcija je. Vseeno pa je potrebno čim bolj natančno opredeliti, katera ravnanja sodijo v sfero korupcije, kaj je lahko predmet korupcijskega dejanja, kdo je odgovorni udeleženec takega dejanja in kakšne so nedovoljene posledice dejanja korupcije (Accetto, 2000: 311).

Sama beseda korupcija izvira iz latinskega glagola "corrumpere", ki pomeni pokvariti, poškodovati, izpriditi, pa tudi zapeljati, podkupiti (Kranjc, 2000: 286). Pomen korupcije definirajo tudi mnogi slovarji, kot Slovar slovenskega knjižnega jezika (SSKJ), ki korupcijo opredeljuje kot *dajanje ali sprejemanje nagrad zaradi hitrejšega, ugodnejšega, navadno nezakonitega reševanja uradnih zadev; podkupovanje, podkupljivost; (moralna) izpirjenost, pokvarjenost, navadno zaradi takega dejanja ali sprejemanja nagrad; podkupnina – kar se komu da za hitrejšo, ugodnejšo, navadno nezakonito dejanje* (SSKJ, 1994). Websterjev in Oxfordov slovar zapišeta zraven korupcije podobno definicijo kot SSKJ in s tem ostajata na isti ravni razlage pojma. Pomenska razlaga pa ni vselej primerna za uporabo v raziskovanih namenih ali pomoč pri prepoznavanju dejanj. Potrebna je definicija, nekakšna razlaga, opis pomena in kot je bilo že omenjeno, je spisati takšno definicijo zelo zahtevno opravilo. V nadaljevanju našete definicije imajo po mnenju strokovnjakov vedno kakšno pomanjkljivost, čeprav se lahko med njimi najdejo tudi skupne točke, ki pomenijo osrednje trdno jedro tistega, kar mora imeti vsaka definicija korupcije. Svetovna banka (World Bank - WB) in Mednarodni denarni sklad (International Monetary Fond - IMF) definirata korupcijo kot *zlorabo javnega položaja za zasebno korist*. Podobna je definicija Transparency Internationala¹ (TI), ki definira korupcijo kot *zlorabo zaupanega pooblastila za zasebno korist* (World Bank, 2004). Velika omejitev obeh je, da definicija zavzema samo javni ali zasebni sektor, kar v obeh primerih zmanjšuje njuno apliciranje na koruptivna dejanja, ki so prisotne v vseh segmentih družbe. Organizacija za ekonomsko sodelovanje in razvoj (Organization for economic Cooperation and Development - OECD) opisuje korupcijo kot *podkupovanje, ki je obljuba ali*

¹ Organizacija, katere delovanje in razvoj je podrobneje predstavljeno kasneje, v podpoglavju o mednarodnih organizacijah, ki sodelujejo v boju proti korupciji.

dajanje vsakršnega nedopustnega plačila ali druge koristi neposredno ali posredno javnim uslužbencem, da bi tako vplivali na odločitve uslužbenca, da se pridobi oziroma onemogoči kupčija (OECD, 2004). Vidimo, da opisuje samo aktivno, ne pa tudi pasivno delovanje, kar isto kot prej omejuje njeno uporabo. Nadaljnji definiciji sta si zelo podobni, kar nakazuje na zapis definicije po lastnih željah in potrebah. Tako Azijska banka za razvoj (Asian Development Bank - ADB) definira korupcijo *kot zlorabo javnega ali zasebnega položaja za osebno korist in obnašanje uradnikov v zasebnih in javnih sektorjih, kjer le-ti ali sorodniki neprimerno ali nezakonito obogatijo ali pa prepričajo druge, da to naredijo z zlorabo položaja, v katerem so*, Evropska banka za obnovo in razvoj (European Bank for Reconstruction and Development - EBRD) pa kot *zlorabo javnega ali zasebnega položaja za osebno korist in vključuje tudi podkupovanje, ki pomeni dajanje ali sprejemanje plačila ali drugih ugodnosti v želji vplivati na odločitev uradnika* (EBRD, 2004). Priznana raziskovalka korupcije Susan Rose - Ackerman pa definira korupcijo kot *nezakonito plačilo javnemu uslužbencu za pridobitev koristi, ki si jo zasluži ali ne zasluži tudi brez plačila* (Rose-Ackerman, 1999a). Navedel sem samo del vseh obstoječih definicij, ki obstajajo zapisane v za to namenjenih publikacijah, kar pa ne vpliva na naš namen prikazati njihovo različnost. Za potrebe naše raziskave pa bom uporabljal definicijo, navedeno s strani TI, ki se kasneje nanaša tudi na izbrani indeks primerjave korupcije v državah. Sam nisem istega mnenja o največji primernosti navedene definicije, saj mora le-ta vsebovati osnovne značilnosti korupcije. Te značilnosti so: 1. povezanost s položajem moči, 2. povezanost z neko obliko relativne koristi, 3. etična destruktivnost in 4. prikritost dejanj in izredno težka dokazljivost (Tratnik-Volansko, 1999b: 14). Tako bi definicija vseh naštetih osnovnih značilnosti po mojem bila najprimernejša za raziskovalne namene, kot tudi za uporabo pri preganjanju koruptivnih dejanj. Ker pa v analizi diplomskega dela uporabljam TI indeks zaznave korupcije, bom v celotnem diplomskem delu uporabljal tudi njihovo definicijo korupcije in se tako izognil različnim težavam, ki bi nastale ob upoštevanju različnih definicij za zbrane podatke.

2.2 VZROKI IN POGOJI ZA OBSTOJ KORUPCIJE V DRUŽBI

Za lažje razumevanje korupcije kot celote moramo poznati tudi njene vzroke. Korupcija je večpomenski pojem, ki zahteva poleg poznavanja njenih oblik, posledic in vplivov tudi

razumevanje vzrokov. In kot že večkrat omenjeno samo s kompleksnim in celovitim poznavanjem problematike lahko potem učinkovito ukrepamo proti korupciji. Vzroki korupcijskih dejanj so med seboj povezani, nikoli ne deluje en sam, ampak v kombinacijah, ki korupcijo omogočajo. Prepletanje pogojev, okoliščin in vzrokov korupcije nudi ugodno klimo za obstoj le-te v določeni državi. Pri iskanju vzrokov moramo izhajati iz političnega, gospodarskega, socialnega in družbenega konteksta posamezne države, kar pa še vedno ni dovolj, saj je potrebno tudi poznavanje zgodovinskega razvoja, običajev in kulture ter razvoja državnosti in njenih institucij, da lahko dokončno spoznamo vzroke korupcije v državi. Kakor koli pa niti vzrok za korupcijo ni opravičljiv s svojim družbenim delom. Problemi, s katerimi se spopadajo tranzicijske države, so tudi nujno povezani z vzroki korupcije. Stopnja in razširjenost revščine, visoka in naraščajoča brezposelnost, neenakomerna razdelitev dohodka in hitro razslojevanje, neravnovesje med ekonomskimi možnostmi, uničevanjem okolja, nizko ravni izobrazbenih in zdravstvenih sistemov, odvisnosti od tuje pomoči in tehnologije, vsi ti problemi so v veliki meri prisotni v državah tranzicije. S svojim delovanjem na celotno družbo vplivajo na nastanek in stopnjo korupcije v državi, kar pa ne pomeni, da druge države brez naštetih problemov korupcije ne poznajo. Korupcija nikakor ni omejena na določene države ali regije niti ni odvisna od razvitosti države, kajti pojavlja se vsepovsod, kjer ljudje so in hočejo določene dobrine.

Korupcije kot družbenega pojava se ne da pojasniti s preprosto in enosmerno povezavo vzroka in posledice. Korupcija ni produkt enega samega vzroka, ki bi posledično določal obliko in stopnjo korupcije, ampak skupek večih vzrokov, ki se med seboj dopolnjujejo. V nadaljevanju je predstavljenih nekaj najpogosteje omenjenih dejavnikov v tuji literaturi, ki naj bi bili vzroki korupcije.

Pomembni so družbeni oziroma sociološki pogoji za razcvet korupcije. Odsotnost odgovornosti, velika pooblastila javnih uslužbencev, pomanjkanje demokratičnosti, transparentnosti, etičnosti in odsotnosti ustreznih sankcij, vse to so poleg že navedenih razmer razlogi za pojav korupcije v družbi. Norme in vrednote so vezane na družbe in se razlikujejo glede na kulture. Vendar pa v vseh kulturah obstaja določena meja, prek katere vsako dejanje dajanja daril preide v koruptivno dejanje in je s tem nesprejemljivo (TI, 2004). Svet Evrope pa je v svojem programu za akcijo proti korupciji povzel razmere, v katerih korupcija najbolj uspeva. Tako so glavni faktorji koncentracija moči, bogastva in statusa, nedemokratičnost oziroma avtorski režimi, oviralna birokracija, prekomerna administrativna kontrola in

trgovinske omejitve, monopoli, pokroviteljstvo, klientalizem, vladne koncesije za ekonomski, industrijski in infrastrukturni razvoj, slabo organizirana in premalo plačana javna uprava, šibek sodni sistem in materialistični koncept uspeha, kjer imajo denar, moč in status glavno vlogo (GRECO, 2004).

Vidimo, da vzrokov in pogojev za korupcijo ne moremo preprosto naštet. Kompleksnost pojava korupcije zato tudi ne dopušča preučevanja posameznih primerov, ampak celotne palete dejavnikov, ki jo povzročajo.

Ti dejavniki so: *1. Pravica do prostega poudarka.* Predpisi in pooblastila pomenijo monopolno moč uradnikov, ki izdajajo taka dovoljenja. Obseg pooblastil narašča premosorazmerno s položajem v hierarhični ureditvi določene organizacije. Čim višje na tej lestvici smo, tem več pravic, pooblastil imamo za urejanje zadev. Korupcija pa sama pogojuje napredovanja, nova zaposlovanja in premestitve. Tako ohlapnost predpisov in možnost njihovega različnega razumevanja pripomore h korupciji v organizaciji. In pravica do prostega poudarka predstavlja tisto obliko upravnega odločanja, na katero je korupcija najpogosteje usmerjena.

Pravica do prostega poudarka oz. diskrecijska pravica je upravnim organom najpogosteje dana v primeru, kjer zakonodajalec ne more predvideti vseh mogočih situacij, okoliščin, pomembnih za odločitve v konkretnem primeru. Zato zakon pooblašča organ, da po prosti presoji izbere rešitev, ki najbolj ustreza konkretnemu primeru. Tako odločanje pa mora upoštevati družbeni oziroma javni interes, vsako drugačno odločanje za zasebno korist pa pomeni korupcijo in zlorabo oblasti. Odločitev, ki jo sprejme državni uradnik na podlagi diskrecijske pravice, je lahko za posameznika zelo pomembna. Mnogi podjetniki poskušajo priti do prednosti in koristi s pomočjo podkupnin in poznanstev z državnimi uradniki. Ta podkupnina pa je mnogo manjši strošek, kot je korist, ki jo pridobijo z njo (GREDO, 2004).

2. Socialno-ekonomski položaj. Višina plač v javnem sektorju je po mnenju večine strokovnjakov pomemben, če ne najpomembnejši dejavnik pri obsegu korupcije v določeni državi. Statistični podatki izbranih primerov dokazujejo, da korupcija upada linearno z naraščanjem dohodkov zaposlenih v javni upravi. Najbolj izrazit primer je Singapur, ki je pred leti izdelal protikorupcijsko strategijo, ki temelji na visokih plačah uradnikov. Tako imajo ministri in drugi visoki uradniki prepričljivo najvišje dohodke na svetu. Na drugi strani

pa ima Singapur eno najnižjih stopenj korupcije na svetu. Povezava med višino dohodka in stopnjo korupcije je zagotovo močna, ampak nikakor ne edina, ki vpliva na korupcijo v povezavi s socialno-ekonomskim položajem. Treba je upoštevati, da tudi posamezniki z visokimi dohodki lahko sprejemajo podkupnine in je pomembno upoštevati še druge dejavnike, ki vzpodbujajo korupcijo. "Dejstvo je, da slabo plačani javni uslužbenec ne bo dosegal zelenih visokih standardov izvajanja nalog in ne bo dojemljiv za osvajanje programov etike. Problem korupcije ne obstaja le pri delavcih, ki so slabo plačani. Obstaja delikatno razmerje med varnostjo zaposlitve in doseganjem zastavljenih ciljev. Pravica do zaposlitve za vse življenje lahko pripelje do samozadovoljstva in slabega izvrševanja nalog. Po drugi strani pa delavce s pogodbami za določen čas manj skrbijo posledice njihovih dejanj, saj lahko manj izgubijo." (Kos, 2000: 5).

3. *Organiziran kriminal.* Danes je korupcija način in oblika delovanja organiziranega kriminala. Uresničevanje interesov kriminalnih združb danes praktično ni mogoče brez korupcije. Na podlagi utrditve organiziranega kriminala na svojih pozicijah pa pride do vplivanja kriminalnega podjetništva na pravno in politično ureditev določene države. To pa ogroža državo v njenem bistvu, če so pomembne družbene odločitve sprejete izključno v interesu organiziranih kriminalnih skupin. Tak primer je Ukrajina z veliko razsežnostjo organiziranega kriminala. Raziskave javnega mnenja so pokazale, da prebivalstvo najbolj skrbi ravno organiziran kriminal, ki postaja najmočnejši socialni dejavnik. Mafija in korupcija sta medsebojno povezani, ker kriminalne skupine ne delujejo več samo na podlagi ustrahovanja, ampak predvsem na podlagi dobrih in trdnih odnosov z oblastjo (Trang, D, 1994: 43). V boju proti organiziranemu kriminalu pa se poudarja kot učinkovit ukrep zaplenba neupravičeno pridobljene koristi, dohodka. S tem se odvzame investicijski kapital za izvajanje nadaljnjih aktivnosti, sam dohodek pa se ne more oprati in oplajati naprej.

4. *Kulturni dejavnik.* Vsaka sprememba družbenopolitičnega sistema povleče s sabo tudi spremembe vrednot tamkajšnjih ljudi. Tako je nedosegljivost stvari, ki so visoko na vrednostnem seznamu, lahko generator korupcije v državi (Trang, D, 1994: 45).

2.3 POSLEDICE KORUPCIJE

Posledice korupcije se v najbolj splošnem smislu kažejo v obliki ekonomske neučinkovitosti in preusmeritve denarnih ter potrošnih tokov v zasebne roke. Vpliv korupcije pa se ne ustavi samo pri gospodarstvu, ampak ustvarja negativne posledice na prav vseh področjih družbenega življenja. Neposredna posledica korupcije je v bistvu ta, da pride do nedovoljenega vplivanja na odločitev in zato je želena ter pričakovana posledica prav ustrezno prilagojena odločitev prodajalca dobrine v korist njenega kupca. S tem pride od poštenega tekmovanja v nepošteno tekmovanje, kjer imajo določeni subjekti prednost. Prav škoda, ki jo korupcija povzroča, je glavni razlog njenega preganjanja. V širšem smislu je povzročena škoda to, kar je zapisano že prej, v ožjem pa gre za tisto škodo, ki jo tretji utrpijo kot neposredno posledico koruptivnega dejanja. S tem mislimo na navadno škodo, izgubljeni dobiček ali morebitno negmotno škodo. Boj proti korupciji pa naj bi bil usmerjen ravno k preprečitvi te škode ali povračila škode z uporabo ustreznih mehanizmov boja proti korupciji. Spodaj opisani vidiki posledic korupcije na različna področja družbe so največkrat prizadeta področja omenjena s strani raziskovalcev, kar pa ne pomeni, da so to vsa področja, ki imajo negativne posledice korupcije.

2.3.1 GOSPODARSKI VIDIK KORUPCIJE

Korupcija je ena izmed glavnih ovir ekonomskemu razvoju in gospodarski rasti v državah. Zmanjšuje domače in odvrča tuje neposredne investicije, zvišuje vladne stroške in je največkrat odgovorna za odliv javnih finančnih virov k neekonomskim projektom, kot so jezovi, elektrarne, rafinerije in naftovodi na račun manj zanimivih, vendar potrebnjših infrastrukturnih objektov, kot so šole, ceste in preskrba z vodo in električno energijo (Wei, 2001: 8). Poleg tega pa zavira razvoj struktur trga in izkrivi konkurenčnost ter s tem posredno zmanjša investicije. Prek zmanjšanja investicij pa vpliva korupcija nadalje na zmanjševanje sposobnosti države, da absorbira pozitivne stvari globalizacije in se ubrani negativnih.

Posledice korupcije se torej odražajo na: *1. Gospodarski rasti, tujih in domačih investicijah.* Mauro je v svojih raziskavah z regresijo dokazal, da korupcija negativno vpliva na razmerje med investicijami in bruto domačim proizvodom (BDP), kar pomeni, da visoka stopnja korupcije v državi znižuje oziroma zavira investicije v državi. Wei je to ponazoril na primeru Filipinov, ki bi v primeru znižanja svoje stopnje korupcije na raven Singapura povečali svoje

razmerje BDP-ja in investicij za 6,6 odstotkov (Tanzi, Davoodi, 2000: 10). Nadalje je rast in uveljavljanje srednjih in malih podjetij na nacionalni ravni oteženo, če ima država visoko stopnjo korupcije. Ta podjetja pa so sedaj najpomembnejša za razvoj tranzicijskih držav. Korupcija namreč manj prizadene že uveljavljena in velika podjetja, ker imajo le te zadostne finančne vire za pokrivanje takšnih izdatkov. Tako ti izdatki zmanjšujejo možne domače investicije pod maksimalno raven. S tem korupcija posredno spet zmanjšuje gospodarsko rast države.

Tako kot pri domačih je bilo tudi pri tujih investicijah opravljenih veliko raziskav o povezanosti stopnje korupcije v državi s velikostjo tujih investicij. V tem primeru je Wei v svoji raziskavi pokazal, da povečanje korupcijskega indeksa za eno odstotno točko zmanjša tok tujih investicij v državo za okoli enajst odstotkov. Problem je v tem, da nepredvidljivost korupcije vodi do nesigurnega in netransparentnega poslovanja, kar negativno vpliva na velikost tujih investicij (Tanzi, Davoodi, 2000: 11). Tako se sklone krog negativnih vplivov korupcije na nekatere najpomembnejše gospodarske kazalce.

2. Javnih investicijah in infrastrukturi. Tudi državne investicije lahko vplivajo na korupcijo v državi in njeno gospodarsko rast. Z velikimi izdatki države za projekte javnega sektorja se spodbuja korupcija uradnikov, ki te projekte izberejo in odobrijo. Provizija uslužbencev, je ponavadi le druga beseda za podkupovanje s strani določenega podjetja. Le-ta v primeru pridobitve posla nadomestijo izplačan denar na več načinov. Lahko se to pozna na kakovosti del, uporabljenih materialih slabše kakovosti ali drugih lastnostih. Tako država dobi na koncu projekt, za katerega je plačala več kot je bilo dogovorjeno, ali pa projekt slabše kakovosti. V vsakem primeru pa projekt z nižjo stopnjo produktivnosti, kar posredno spet vpliva na gospodarsko rast države. Prav veliki državni projekti gradnje cest, jezov in naftovodov so zaščitni znak tranzicijskih držav, ki s svojimi dejanji odpirajo možnosti korupciji v gospodarstvu države (Tanzi, Davoodi, 2000: 12).

Nerazvitost infrastrukture in javnih storitev predstavlja velik problem in oviro za gospodarski razvoj države. Visoka stopnja korupcije pa ta problem samo še pogloblja na več načinov. Pred tem tranzicijske države niso imune, čeprav imajo nekatere dobro razvit in delujoč sistem javnih storitev. Korupcija lahko pripelje do namernega opuščanja vzdrževalnih del in servisiranja, kar pripelje do izkoriščenosti teh objektov, ki ni optimalna. Gre pa za zaslužek in pogodbe tistih ljudi, ki bi s tem kaj pridobili. Tako pa posredno spet pride do večjih stroškov

države in s tem manjše gospodarske rasti. Pri javnih storitvah je zaradi korupcije stvar podobna in povezana s kvaliteto infrastrukture. S slabo infrastrukturo je prizadeta tudi kvaliteta javnega sektorja storitev. To pa prizadene najbolj revne sloje, ki nimajo denarja za podkupnine za kvalitetne storitve (Tanzi, Davoodi, 2000: 12).

3. Zaposlovanju sposobnih ljudi. Problem korupcije in zaposlovanja je v tem, da v državah zaradi šibkih institucij in moralnih vrednot, elite na oblasti in pomembnejših položajih izkoriščajo svoj položaj. Izkoriščajo ga v skladu s tem, da zagotavljajo delovna mesta tistim osebam, ki so to pripravljene plačati ali kako drugače oddelati. Nepotizem, pokroviteljstvo in klientizem so še vedno globoko usidrani v družbi in državah tranzicije. Prav zaradi navedenega ne dobi dela človek, ki je najbolj sposoben in primeren, ampak tisti, ki se je pripravil podrediti pokroviteljstvu ali sorodniku. Tako se bodo zelo verjetno tudi oni na svojem delovnem mestu posluževali korupcije in s tem nadaljevali prakso predhodnikov (Tanzi, Davoodi, 2000: 14).

4. Davčnih dohodkih in vladnih izdatkih. Korupcija lahko povzroči izgube države pri davčnih dohodkih. Predvsem kadar gre za izmikanje plačil davkov, ki so posledica šibkih, neusposobljenih davčnih služb in inšpektorjev. Poleg izgube, ki jo utрпи država vzporedno, nastaja možnost korupcije davčnih uradnikov, ki pa bolj prizadene revnejše sloje brez moči, kot pa tiste bogate, višje sloje. Raziskovalci so dokazali, da imajo države z visoko stopnjo korupcije nižje davčne dohodke gleda na BDP in to lahko pomeni, da se ta manjkajoči denar izgubi ravno pri korupcijskih dejanjih (Tanzi, Davoodi, 2000: 15). Problem, ki nastaja pri velikosti in sestavi vladnih izdatkov, v povezavi s korupcijo pride mnogo bolj do izraza v državah tranzicije. Korupcija vpliva na to, da se za nekatere vladne izdatke da iztržiti veliko večje provizije kot za ostale. Zato se lobira za posle, kjer so možnosti za podkupovanje večje. Tako tranzicijske države namenjajo veliko manj sredstev zdravstvu in šolstvu, kot pa nakupu orožja, javnim investicijam ter ostalim velikim projektom izgradnje cest ali električnega omrežja. Pri teh poslih je možnost denarnih malverzacij večja in so zato dovezetnejši za koruptivna dejanja.

2.3.2 POLITIČNI VIDIK KORUPCIJE

Vpliv korupcije na politično sfero družbenega življenja tranzicijske države je lahko razumljiv, če poznamo tudi splošne politične razmere v državi. Tukaj gre predvsem za novonastale

države s kratko in nerazvito politično tradicijo. Sem prištejemo še nerazvito civilno družbo, nerazvite demokratične vrednote, državne institucije in pravne norme. Skupek vsega tega predstavlja ugodne razmere za razvoj korupcije. V tranzicijskih državah so še vedno prisotni tradicionalni odnosi, temelječi na sorodstvenih in prijateljskih vezeh, kar spet vodi do možnih koruptivnih dejanj. To je še posebej vidno v birokraciji, kjer le-ta postane sredstvo, s katerim si elita lasti sredstva, namenjena vsej družbi. Nadalje pa državne institucije izgubijo zaupanje pri ljudeh, kar še posebej škoduje mladim demokracijam, kjer se legitimnost in zaupanje komaj še vzpostavlja. Raziskave pa so potrdile domnevo, da so države z višjo stopnjo korupcije politično bolj nestabilne (TI, 2004).

2.3.3 SOCIALNI IN OKOLJSKI VIDIK KORUPCIJE

Korupcija s svojim vplivom gotovo največ škode naredi v socialnem, družbenem življenju ljudi. Spodjeda zaupanje ljudi v politični sistem, sodstvo in varnostne organe, državo nasploh. Pojavlja se razočaranje in ravnodušnost, kar vpliva na razvoj civilne družbe kot enega temeljnih predpogojev za ustvarjanje in doseganje ciljev, ki so si jih države zadale. Poleg tega lahko zahtevanje in plačevanje podkupnin postane sprejeta družbena norma, ki prisili k takšnemu ravnanju tudi tiste, ki tega drugače ne bi naredili (TI, 2004). Korupcija vpliva na kvaliteto življenja prebivalcev, še najbolj pa prizadene revne in neprivilegirane, ki nimajo moči, tako formalne ali neformalne. Prizadene tiste, ki se ne morejo vključiti v korupcijo zaradi pomanjkanja sredstev, in tiste, ki se nočejo vključiti v to igro zaradi svoje poštenosti.

Zaradi korupcije najbolj trpijo revni, saj korupcija revščino še povečuje. Empirično je dokazano, da imajo revne države visoko stopnjo korupcije in posledično nižjo ekonomsko rast in višjo stopnjo revščine. Vse povedano v celoti velja tudi za tranzicijske države. (TI, 2004)

Pri revščini je dostop do javnih storitev določenim skupinam ljudi onemogočen ali otežen. Gre za pomanjkanje priložnosti, glasu in zastopanja pri sprejemanju odločitev in nenazadnje tudi za dostop do informacij. Z vsem tem korupcija vpliva na revne neposredno, saj jim povečuje ceno javnih storitev, onemogoča dostop do izobrazbe in zdravstvene oskrbe, kar spet vodi v revščino. Korupcija pa poleg že naštetega vpliva na nezaupanje ljudi in negativen odnos revnih do javnih uslužbencev. Wei našteva še nekaj drugih primerov, ki kažejo na škodljivost korupcije revnim ljudem. Tako so izbrani drugi projekti, ne tisti, ki so potrebni revnim ljudem, zmanjšujejo se razpoložljiva sredstva za socialne programe, pa tudi možnosti

za določanje cen kmetijskih izdelkov so zanemarljive (Wei, 2001: 11). Tako se postavlja glavno vprašanje, ali revščina vzpodbuja korupcijo ali pa velja obratno. V revnih razmerah kriteriji, kaj sploh je korupcija in kaj je tisto, kar je nemoralno in pravno kaznivo, izgine. Tako je rešitev korupcije v tem da izboljšamo razmere in izkoreninimo revščino (Kos, 2002).

Ena od posledic korupcije, ki je v veliki meri prisotna prav v državah v razvoju, s tem pa tudi v državah tranzicije, je degradacija okolja. V državah, kjer ne obstaja urejena zakonodaja na področju zaščite okolja in naravnih virov, lahko v veliki meri prihaja do brezobzirnega izkoriščevanja naravnih bogastev in pustošenja naravnega okolja. Projekti, ki uničujejo naravno okolje, dobijo zeleno luč za začetek, ker predstavljajo lahek in dober vir zaslužka na račun ohranjanja okolja (TI, 2004). S tem denarjem, ki ga dobijo za podkupnine, pa se odpovejo trajnostnemu razvoju države, kar bi moral biti cilj celotne družbe.

Na področju degradacije okolja v povezavi s korupcijo velja omeniti še problem trgovine z odpadki in nevarnimi snovmi. Ta trgovina zagotavlja državam, v katere se ti odpadki uvažajo, velike dobičke, ki so povezani ravno s podkupovanji in korupcijo. Podkupnine omogočajo, da se izredno nevarni odpadki, ki jih noče sprejeti nobena druga država, spravijo mimo carine in odložijo na neprimerna mesta, kar povzroča nadalje uničevanja okolja.

Kot smo videli, korupcija povzroča veliko negativnih učinkov na različnih področjih družbenega delovanja. Države, ki se ne bodo odločno postavile po robu pojavu korupcije, lahko pričakujejo velike težave na ekonomskem in političnem področju. Nadaljnja povezanost teh dveh področij družbenega delovanja pa posredno vpliva na prav vse državljane. Tako korupcija od znotraj spodjeda družbeni sistem, dokler se ta ne zruši sam vase.

Države in mednarodna skupnost vse bolj spoznavajo, kako velik problem je korupcija, ki ogroža stabilnost in varnost družbe, socialni, ekonomski in politični razvoj. Korupcija ruši demokratične vrednote in moralna načela, še posebej v mladih državah in demokracijah. Z globalizacijo je korupcija presegla državne meje in postala mednarodni problem. S tem je boj proti korupciji, poleg boja proti terorizmu in organiziranemu kriminalu, postal ena izmed prednostnih nalog svetovne, evropske in nacionalne varnostne politike (TI, 2004).

Izkušnje mednarodne skupnosti in posameznih držav so pokazale, da se ne smemo osredotočiti na posamezno področje družbenega življenja, ampak na celoto in samo tedaj

lahko pričakujemo pozitivne rezultate boja proti korupciji. Zato je sodoben trend boja proti korupciji celovitost in povezanost delovanja nacionalnih in mednarodnih organizacij. To sodelovanje se odraža pri nudenju finančne in ostale pomoči, izvajanju raziskav in analiz ter načrtovanje skupnih akcij v državi. Kot vidimo že uvodoma, je korupcija pojav, ki odraža kompleksne kulturne in družbene norme okolja. Te so globoko ukoreninjene v zavesti in delovanju državljanov in hkrati tudi nosilcev javnih funkcij.

2.4 MERJENJE KORUPCIJE

Zaradi same narave korupcije, katere značilnosti so tajnost, ilegalnost, različni tipi korupcije, različne aktivnosti, različna dojemljivost ljudi na različnih področjih, je zelo težko oziroma nemogoče dobiti objektivne, natančne informacije in podatke o razširjenosti korupcije v določeni državi (Wei, 2001). Kljub temu pa je mogoče pridobiti določene podatke, ki so uporabni in je njihova vrednost zelo blizu realnosti. Ti podatki so pomembni za ugotavljanje obsega in posledic korupcije, ki pa je pomemben element pri načrtovanju protikorupcijskega boja. Pred tem pa moramo razlikovati, kakšne podatke zbiramo in kako jih določimo. Korupcijo namreč lahko uporabljamo v širšem ali ožjem pomenu. Pri širšem razumevanju korupcije pojem zajema najrazličnejše oblike moralno izkrivljenega, vprašljivega in nedopustnega ravnanja, pri katerem si posameznik ali skupina posameznikov pridobi korist, ki mu/ji ne pripada. S korupcijo v ožjem smislu pa razumemo dejanja, ki so z zakonom opredeljena kot taka. V diplomskem delu bom pod korupcijo podrazumeval njeno širše razumevanje. S tem bom natančneje opisal razmere v izbranih državah na tem področju, saj bi v primeru ožjega razumevanja korupcije tega ne mogel raziskovati zaradi nedostopnosti podatkov nekaterih držav.

Problem kaj in kako meriti, da bodo ti podatki uporabni za zgoraj navedene aktivnosti, je nadaljnja faza našega opisovanja korupcije. Merimo lahko različne kazalce, kot na primer toleranco do pojava, časovno dinamiko, vrednostni odnos do korupcije, obseg pridobljene koristi in percepcijo vprašanih o dinamiki razvoja korupcije v okolju. Korupcijo merimo na neposreden ali posreden način. Pod neposredno merjenje štejemo uradne statistike o tovrstni kriminaliteti, pod posredno merjenje pa lahko uvrstimo predvsem izsledke raziskav o subjektivnem zaznavanju korupcije (Jager, 2000: 1014). Tako merimo različne indikatorje, pa

tudi stopnje korupcije. Wei je v svojem eseju omenil štiri tipe ocen stopenj korupcije: (Wei, 2001: 34).

Ocene stopnje korupcije, ki temeljijo na mnenjih strokovnjakov. Taka ocena je International Country Risk Guide Index (ICRG). Ta kazalnik, ki ga vsako leto izdaja zasebna mednarodna služba za investicije Political Risk Guide temelji na mnenjih in ocenah njihovih strokovnjakov.

Ocene stopnje korupcije, ki temeljijo na anketah podjetij in državljanov. Tukaj sta prisotna dva indeksa, in sicer Global Competitiveness Report Corruption Index (GCR) in World Development Report Corruption Index (WDR). GCR temelji na anketah, ki jih izpolnijo menedžerji podjetij, in sicer o konkurenčnosti v državi gostiteljici, v kateri investirajo. Tudi drugi indeks WDR temelji na anketah podobnih prvim. Razlika je le v velikosti anketiranih podjetij, katerim se daje poudarek. WDR vključuje predvsem mala in srednja podjetja, medtem ko GCR večja podjetja.

Ocene stopnje korupcije, ki temeljijo na anketi, ki jo sestavlja več anket. V to skupino spada Transparency International Corruption Index (CPI), ki ga vsako leto izdaja mednarodna nevladna organizacija Transparency International. Temelji na več različnih anketah, ki se opravijo v državi.

Ocene stopnje korupcije, ki temeljijo na bolj objektivnih in zanesljivih podatkih. Take ocene se opirajo na kvantitativne podatke poslovanja podjetij v državah, kjer naj bi podkupovali vladne uslužbence. Zavedati pa se moramo, da je takih podatkov zelo malo, saj podjetniki nočejo razkriti ali so uradnike podkupili ali ne. Primer take ocene je Neumannov kazalnik, kjer so dobili informacije z anketiranjem poslovnežev z izkušnjami v tujini in kaže kolikšen del poslovanja vključuje plačilo podkupnine.

Problem merjenja korupcije pa lahko obravnavamo tudi drugače skozi prizmo uradnih statistik, ki pa temeljijo na podatkih ali policije, tožilstva ali sodišč o koruptivnih dejanjih. Tukaj se pojavlja problem omejenosti teh statistik in dejanj na kazenskopravne definicije korupcije v posamezni državi. Tako teh podatkov ne moremo primerjati prav zaradi omejitev, ki jih same postavljajo. To je navezanost na nacionalno definicijo in temno polje neprijavljenih in neodkritih dejanj v vsaki državi. Če bi na problem korupcije gledali samo

skozi prizmo uradnih statistik, bi hitro prišli do sklepa, da korupcija sploh ni problem. Iz tega bi posledično sledil nepravilni sklep, da je boj proti korupciji nepotreben in da je sedanje stanje zadovoljivo. Zavedati se moramo, da narava korupcije skriva svoje pravo število in da so uradne statistike primerne za ugotavljanje drugih stvari. Uradne statistike lahko uporabimo za primerjanje učinkovitosti policije in sodišč na področju ugotavljanju in preganjanja števila koruptivnih dejanj. Tako so se zaradi opisanih pomanjkljivosti uradnih statističnih kazalcev pojavili drugi načini merjenja korupcije in njihove teoretične podlage. Pogost način so viktimološke raziskave, ki odražajo subjektivno zaznavanje korupcije v neki državi. Na podlagi viktimoloških vprašalnikov lahko ugotovimo stališča državljanov do korupcije, njihova pričakovanja glede preprečevanja korupcije, kot tudi kje se po njihovem mnenju korupcija največkrat pojavlja. Njihova prednost je v tem, da realneje od uradnih statističnih podatkov prikazujejo obseg korupcije. Imajo pa tudi pomanjkljivosti, ki jih noben vprašalnik ne more odpraviti. Ta pomanjkljivost je v prvi vrsti ravno njena subjektivna narava, ocena vsakega posameznika o korupciji. Vsak ima različne predstave o tem, kaj korupcija je, katera dejanja vsebuje in kakšna je njena razširjenost v družbi. Zato moramo biti tudi pri interpretiranju podatkov, pridobljenih z viktimološkimi raziskavami zelo previdni in natančni. V skupino viktimoloških raziskav spadajo številne prej omenjene primerjalne študije in njihovi indeksi. Tako CPI, ICRG, GCR kot tudi Transparency International Bribe Payers Index, The Business International Index ali Transparency International Global Corruption Index. Vsi ti indeksi temeljijo na percepciji korupcije in njihova slabost je v tem, da ne merijo dejanske korupcije, temveč subjektivna zaznavanja, občutke glede korupcije in mnogokrat ne odražajo sprememb in reform, ki potekajo (Bailey, M, 2000). V zadnjem času pa se pojavljajo še empirične diagnostične raziskave, ki skušajo odpraviti ali vsaj zmanjšati pomanjkljivosti prejšnjih. Njihova glavna značilnost je natančna in poglobljena analiza korupcije v določeni instituciji ali področju ter osredotočenost na podatke, ki temeljijo na dejanskih izkušnjah in ne percepciji. Takšne raziskave pomagajo državam pri pripravi protikorupcijskih aktivnosti, hkrati pa istočasno omogočajo konstruktivni pogovor o institucionalnih reformah. Z empiričnimi diagnostičnimi raziskavami je prva začela Svetovna banka, sedaj pa ta pristop pridobiva vedno večjo veljavo.

V pričujočem podpoglavju smo lahko videli, da je merjenje korupcije poseben in pomemben element. Z merjenjem korupcije po eni strani pridobimo podatke o obsegu, oblikah, vzrokih in posledicah korupcije in z njimi na drugi strani gradimo protikorupcijske aktivnosti. Izkušnje raziskovalcev so pokazale, da se ne smemo osredotočiti samo na določene kazalce, na primer

na uradne statistike, ampak moramo izvajati različne raziskave. Le-te moramo med seboj primerjati in tako kar se da natančno določiti stopnjo in obliko korupcije. Za naše raziskovanje drži to le deloma, saj mi ne moremo in ne bomo zbirali kakršnih koli podatkov, ampak jih bomo samo prevzemali iz različnih baz. Zanesljivo pomeni to določeno odvisnost in omejitve od že zbranih podatkov, vendar moremo tudi vedeti, da so ti podatki skrbno zbrani s strani preizkušenih metod in izobraženih ljudi.

2.4.1 ZNAČILNOSTI IN METODOLOGIJA RAZLIČNIH INDEKSOV MERJENJA KORUPCIJE

Ob pregledu značilnosti in metodologije merjenja različnih indeksov stopnje korupcije bom podrobneje predstavil dva najbolj razširjena in poznana. Prvi je Corruption Perception Indexs mednarodne nevladne organizacije Transparency International, drugi pa Nations in Transition Corruption Indexs, mednarodne nevladne organizacije Freedom House. Merjenje stopnje korupcije je zagotovo najbolj celovito in natančno predstavljeno v prvo omenjenem indeksu, ki zajema podatke iz 133 držav po vsem svetu, ter predstavlja osnovni vir informacij moje raziskave. Transparency International je najbolj priznana organizacija, ki se ukvarja samo s preučevanjem korupcije in njenega preprečevanja, zato je vključenost Corruption Perception Indexsa v mojo raziskavo nekakšna nuja za pridobitev merodajnih in primerljivih rezultatov s tega področja. Drugi uporabljeni indeks za merjenje stopnje korupcije je Nations in Transition Corruption Indexs, ki ga vsako leto izda Freedom House. V raziskavo omenjene organizacije so vključene samo tranzicijske države srednje in vzhodne Evrope, kar nikakor ne omejuje moje raziskave, ravno obratno, jo dopolnjuje in preverja, v smislu možnih razlik v rezultatih, pridobljenih s pomočjo Corruption Perception Indexsa. Zraven podatkov o stopnji korupcije v posamezni državi pa Freedom House izda še podatke o stopnjah drugih dejavnikov demokratičnosti posamezne države. Ti dejavniki demokratičnosti so opredeljeni kot svoboda volitev, pravilnost zakonodajnega procesa, neodvisnost medijev, način vladanja v državi in vpliv civilne družbe na politično odločanje. Vsi omenjeni podatki so potrebni za mojo analizo vpliva konfliktov na korupcijo in demokratičnost družbe ter s tem preverjanje delovne hipoteze.

2.4.1.1 Corruption Perception Index

Na koncu poglavja o korupciji bi predstavil še osnovne značilnosti CPI-ja in metodologijo merjenja, ki je pri tem uporabljena. Razvrstitev držav je oblikovana na podlagi stopnje korupcije v političnem in javnem sektorju, kot jo zaznavajo poslovneži, akademiki in analitiki tveganja. Razvrstitev je objavljena vsako leto za večje število držav, kar je za leto 2003 pomenilo 133 držav s celotnega sveta (TI, 2004). CPI je tudi edini primerljiv indeks stopnje korupcije v državah, ki ga TI izvaja v skladu s svojo metodologijo in lestvico. Tako je vsaka država ocenjena s končno oceno med 0 in 10, ki se izračuna z ustrezno pretvorbo podatkov iz vseh virov, pri čemer 10 pomeni najnižjo stopnjo korupcije in 0 najvišjo možno stopnjo korupcije. Se pravi, da višja ocena pomeni "čistejšo" državo in nižja ocena državo, ki je bolj prežeta s korupcijo. Iz lestvice ocen za leto 2003 je razvidno, da ima najnižjo stopnjo korupcije Finska z oceno 9,7 in najvišjo stopnjo korupcije Bangladeš z oceno 1,3. pri vsaki državi je zapisano še število opravljenih raziskav in standardni odklon. CPI bom tudi uporabljal na izbranih tranzicijskih državah za dokazovanje razmerja povezanosti korupcije in intenzivnosti konflikta.

2.4.1.2 Freedom House Nations in Transit Corruption Index

Mednarodna nevladna organizacija Freedom House poskuša, podobno kot TI, vsako leto oceniti stopnjo korupcije na vzorcu 27 tranzicijskih držav srednje in vzhodne Evrope. Njen index merjenja ni tako dodelan in izpopolnjen v primerjavi s CPI. Je pa vsekakor dobro orodje za preverjanje ugotovitev drugih. Njegova prednost je v tem, da poleg stopnje korupcije meri tudi druge demokratične svoboščine in pravice ter na koncu poda skupno oceno demokratičnosti družbe in s tem tudi države. Lestvica ocen pa je malo drugačna kot pri TI, saj ima razpon od 1 do 7, pri čemer predstavlja ocena 1 najvišjo možno stopnjo demokratičnega razvoja in ocena 7 najnižjo stopnjo demokratičnosti. Ti dejavniki demokratičnosti bodo uporabljeni za dokazovanje delovnih hipotez v petem poglavju.

3. KONFLIKT

" Moč uniči tiste, ki je nimajo. "

Calo

Za predstavitev vsebine pojma konflikta bom ubral podobno pot, kot pri poglavju korupcije. Najprej bom predstavil definicije konflikta, zatem bom predstavil probleme, ki nastanejo pri njihovem oblikovanju ter zaključil z vzroki in posledicami konfliktov v širšem smislu razumevanja. V drugem delu tega poglavja želim predstaviti različne ravni intenzivnosti konfliktov, ki predstavljajo osnovo za našo raziskavo. Razvrstitev konfliktov držav v razrede po intenzivnosti je namreč ključna za verifikacijo postavljenih hipotez in bo predstavljena v več možnih različicah, izmed katerih bom naknadno izbral najprimernejšo.

3.1 DEFINICIJE KONFLIKTA

V grobem lahko definicije konflikta razdelimo na tiste, ki konflikt obravnavajo v širšem in na tiste, ki obravnavajo konflikt v ožjem smislu. Konflikt v širšem smislu v diplomskem delu enačim s spektrom konfliktov različnih intenzivnosti, medtem ko je konflikt v ožjem smislu potrebno razumeti le kot vmesno stanje med vojno in mirom, ki ga od obeh drugih stanj ni več smiselno ali možno ločevati. Konflikt v ožjem smislu je tako vsebinsko omejen na vojaško raven in kot tak omogoča lažje dojetje razmer v okolju, v katerem delujejo vojaške in paravojaške sile. Tako je razreševanje konflikta mišljenega v ožjem smislu možno le z vojaško operacijo. V potrditev našemu razmišljanju je tudi uradna vojaško strokovna definicija konflikta, ki opredeljuje "konflikt kot oborožen spopad med organiziranimi skupinami znotraj države ali med državami, s ciljem doseganja omejenih političnih ali vojaških ciljev" (Krunic, 1997: 67). Konflikt je zato časovno in prostorsko omejen, omejena pa je tudi uporaba oborožitvenih sistemov in nasilja. Omejene cilje je posledično mogoče doseči s kratko in neposredno uporabo vojaške sile. Iz tega sledi, da konflikt nekateri enačijo kar s pojmom oborožen konflikt, kar pa nikakor ni pravilno, saj gre pri slednjem za podpomenko in ne sopomenko (Krunic, 1997: 67). Za našo raziskovanje bo edino primerna definicija tista v širšem smislu, ki ne zajema samo ozkega področja definiranja vsebine pojma konflikta. S tem ne pridejo v poštev za moje preučevanje niti pojmi, kot so oborožen spopad, vojaški spopadi ali vojna, kot tudi ne oborožen boj ali spopad.

Izhodiščni problem pri definiranju konflikta je pojmovanje konflikta kot vzpostavljenega razmerja v strateškem okolju med dvema skrajnima stanjema, vojno in mirom. Sodobna širša definicija konflikta, ki odraža radikalne spremembe v mednarodnem okolju po koncu hladne vojne, zato zavrača strogo ločevanje med mirom, konfliktom in vojno kot tremi možnimi stanji. Izhaja iz stanja, da lahko mir, konflikt in vojna v sodobnih razmerah obstajajo sočasno (Fastabend, 1995: 42). Širša definicija zajema tudi tri ključne ugotovitve, kot navaja Larson (1994: 42) :

- da izhodišče za konflikt predstavljajo miselnost in ideali;
- za razrešitev konflikta obstajata dve temeljni sestavini, logika in nasilje;
- omenjeni sestavini konflikta sta povsem soodvisni.

Konflikt je torej del vsakdanjega življenja, ki se odraža na politični, diplomatski, gospodarski, socialni in vojaški ravni. Vojaško nasilje pa v skladu s takšnim prepričanjem ni samostojno sredstvo za razreševanje konfliktov, ampak predstavlja enakovreden element, ki dopolnjuje politične in gospodarske ukrepe. In šele njihov sinergijski učinek namreč omogoča učinkovito razreševanje konfliktov. (Bandula, 1999: 30)

Sedaj, ko poznamo okvir in probleme definiranja, bom naštel nekaj definicij konflikta, ki nazorno pokažejo zgoraj omenjene omejitve. Tako Max Weber skoraj enako opredeljuje družbeno moč in konflikt. Določeni družbeni odnos opredeljuje kot konflikt, če je ustrezna dejavnost zavestno naravnana tako, da poskuša uveljaviti subjektovo lastno voljo kljub nasprotovanju druge ali drugih strani (v Jambreč, 1992). Podobno opredelitev navaja Ogley, ko pravi: *"Konflikt je nezdržljivost interesov, namer ali ciljev dveh posameznikov ali družbenih subjektov. Je napetost med dvema posameznikoma ali družbenima subjektoma z namenom socialnega subjekta, da poškoduje, uniči, frustrira drugega."*(Ogley, 1999) Naslednja definicija, v kateri je *"Konflikt boj, v katerem cilj obeh strani ni le doseči zaželeno dobrine, ampak hkrati nevtralizirati, poškodovati ali uničiti tekmeca."* (Horowitz, 1985) tudi ne prinaša kakšne posebne razlike v primerjavi s prejšnjima dvema, je pa jasna, kratka in razumljiva. To pa so lastnosti definicije, ki jih iščem in sam bom navedeno definicijo konflikta v nadaljevanju tudi uporabljal.

Za razumevanje pojma konflikta je potrebno omeniti, da si strokovnjaki niso enotni tudi glede števila in razmejitve ravni konfliktov, se pa v literaturi največkrat pojavlja razvrstitev na (1) *osebnostne*, ki se ustvarjajo v nas samih zaradi različnih želja ali odločitev; (2) *medosebne*, ki potekajo med različnimi osebami; (3) *igranja vlog*, ki nastanejo pri izvajanju različnih

življenjskih vlog v službi in doma; (4) *medskupinski*, ki potekajo med skupinami zaradi različnih vrednostnih sistemov; (5) *nacionalni*, ki poteka med različnimi nacionalnimi skupinami, sektorji glede na etnično, versko ali teritorialno pripadnost in (6) *mednacionalni*, ki poteka med različnimi narodi in državami (OZN, 2004). Ker se večina konfliktov zgodi hkrati in na večih ravneh, konflikt vedno vsebuje tudi *prepričanja in zaznavo* ljudi o sedanjih ali preteklih dogodkih in njihovem odzivanju nanje. Nadalje je pomembno za razumevanje konflikta tudi poznavanje *potreb* ljudi glede materialnih dobrin, varnosti in kontrole. Isto lahko povemo za *pozicijo*, s katere gledajo na konflikt kot tudi o *metodah*, ki jih uporabljajo za doseg svojih ciljev. Nekateri raziskovalci primerjajo konflikte z ledeno goro, ki drugemu zakriva pogled na večino vsebujočih dejavnikov (Berghof-handbook, 2004). Tako so vidni samo zaključki in pozicija, skriti pred drugim pa interesi, vrednote, potrebe, želje ter namere. S poznavanjem ravni in vsebin konfliktov pa lahko preidemo na spoznavanje vzrokov konfliktov.

Bralca moram še enkrat opozoriti na vrsto konfliktov, ki jih bom vključeval v raziskavo. To bodo tako imenovani družbeni konflikti, ki zajemajo najrazličnejše ravni konfliktov med družbenimi skupinami in predstavljajo najširši okvir razumevanja pojma konflikta.

3.2 VZROKI KONFLIKTOV

Vzroke družbenih konfliktov bom najprej predstavil v nerazdelani obliki ter jih kasneje vse bolj razčlenil in podrobneje opisal. Težave v *komunikaciji, organizaciji in osebnosti* tako opredelimo kot tri glavne vzroke konfliktov, s katerimi lahko razložimo nastanek večine konfliktov. Širše opredeljujemo področje vzrokov konfliktov na *strukturne, politične, ekonomske in kulturne faktorje*, ki vsak zase prispevajo k nastanku konfliktov (Brown, 1997). Nekoliko drugače so opredeljeni vzroki konfliktov s strani OECD, ki kot glavna področja vzrokov navaja *ideološke* konflikte, konflikte *glede naravnih bogastev in politične prevlade* ter nasprotja zaradi *etnične ali verske* različnosti (OECD, 2004).

Najbolj poglobljen in natančen opis vzrokov konfliktov, ki sem ga zasledil, je predstavila organizacija WomenWarPeace (WWP) na svoji spletni strani, ki deli vzroke konfliktov na osem področij zapisanih v nadaljevanju (WWP, 2004):

1. *Legitimnost države* je kot prvo področje možnih vzrokov konfliktov opisano s pomočjo vprašanj in odgovorov nanje. Tako je mogoče vprašanja razumeti kot podpoglavja in odgovore nanje kot vzroke konfliktov. Možni vzroki so tako nespoštovanje ustave in ostale zakonodaje, pomanjkanje učinkovitega sistema zavor in ravnovesij ter možnosti vpliva regionalnih centrov moči na centralno oblast. Nadalje so kot vzroki opredeljeni neenake možnosti dostopa do državnih institucij in služb, politično predstavništvo v nasprotju z etnično in versko sestavo prebivalstva, kot tudi zgodovinske okoliščine sprejemanja državne oblasti. Pomemben vzrok konfliktov je tudi korupcija, in sicer stopnja celotne korupcije v državi, ki s svojim delovanjem spodbuja konflikte v družbi. Obstoj protikorupcijskih programov je lahko vzrok konfliktov v družbi, kjer podkupovanje in ostale oblike korupcije pomenijo določen način delovanja in doseganja ciljev.

2. *Vladavina prava* je naslednje področje, kjer lahko nastanejo konflikti v družbi. Pomanjkanje neodvisnosti in učinkovitosti sodne veje oblasti, kjer vsi ljudje niso enaki pred zakonom, je primer za veliko družbenih konfliktov po celem svetu. Isto velja ob nezakonitem in nasilnem delovanju državnih organov. Pa naj so to varnostne službe ali vojska. Možni so tudi konflikti zaradi vpliva vojske in varnostnih služb na delovanje in odločanje parlamenta, vlade ali ostalih civilnih ustanov, kot so radio in televizija. Tudi organizirani kriminal, ki kontrolira pomemben del državnega gospodarstva, naravnih bogastev in privatnega sektorja se obravnava kot vzrok mnogih družbenih konfliktov.

3. *Spoštovanje osnovnih človekovih pravic* je področje, kjer bi kršenje političnih in verskih pravic hitro pripeljalo do začetka konfliktov. Moramo pa tukaj upoštevati še ostale osnovne človekove pravice, kot tudi kulturne pravice določenega dela ali skupine prebivalstva.

4. *Civilne družba in mediji* je tudi eno od področij vzrokov konfliktov, ki so prisotni v večini držav. Neodvisnost in profesionalizem medijev ustvarja okolje, v katerem tudi civilna družba in nevladne organizacije lahko uspešno in učinkovito delujejo ter zadovoljujejo potrebe svojih članov. V nasprotnem primeru je to možen vzrok družbenega konflikta, ki prizadene celotno družbo.

5. *Odnosi med družbenimi skupinami in načini razreševanja sporov* je področje, pri katerem so prisotni mnogi vzroki družbenih konfliktov in pogosti so ravno v novo nastalih državah, kamor spadajo tudi tranzicijske države. Odnosi med etničnimi skupinami so poglavitni del

možnega nastanka konfliktov. Kakšni bodo ti odnosi glede izbruhov nasilja, pričakovanih dejanj in odzivov nanje lahko spoznamo tudi z razumevanjem modelov multietničnih skupnosti. Modeli ponazarjajo oblike vpliva določene družbene skupine na drugo družbeno skupino ter so potencialni generatorji konfliktov. Prvi takšen model je dominanten vpliv ene družbene skupine na vse ostale družbene skupine. Drugi model predstavlja vpliv med družbeno manjšino in večino, kjer ima lahko prevladujočo vlogo ena ali druga skupina. Primer prevladujoče vloge manjšine je Južnoafriška Republika v času apartheid, primer za prevlado večine nad manjšino pa lahko najdemo skoraj v vsaki državi.

6. *Vzroki ekonomske narave* so vsem poznani kot najpogostejši. Vpliv dohodkov in dosegljivost materialnih dobrin je velikokrat vzrok za nezadovoljstvo, ki prerase v družbeni konflikt. Pri tem je pomembno še, kako stabilni so dohodki skozi čas in kakšna je kvaliteta ter izbira dobrin, ki so nam na razpolago.

7. *Socialne in regionalne neenakosti* tudi pojmuje kot vzroke družbenih konfliktov. Dostop do zdravstvene oskrbe, šolanja in s tem znanja ter informacij mora biti dosegljiv vsem ljudem, ne glede na njihovo starost ali kraj bivanja. Možnost za zaposlitev mladih oseb, ne samo v mestih in centrih lahko veliko prispeva k zmanjšanju družbene konfliktnosti, še posebej če obstajajo tudi korekcijski programi za šolanje starejših ali socialni programi za nezaposlene.

8. *Geopolitični položaj* kot vzrok konfliktov lahko opredelimo kot kvaliteto odnosov s sosednjimi državami, glede mejnih sporov ali odvisnosti vitalnih interesov ene države od druge. Sem je všteti tudi dostop do naravnih bogastev, ki se nahajajo na mejnih območjih. Drugi možni vzrok konfliktov, ki se nanašajo na geopolitični položaj pa je obstoj manjšin, etničnih skupin, ki zahtevajo priključitev ozemlja, na katerem živijo matični državi.

S tem sem končal naštevanje vzrokov družbenih konfliktov, ki ob neugodnem razvoju vodijo do oboroženih spopadov ali celo vojn. Kot se lahko sami prepričamo so vzroki konfliktov številni in zaradi tega tudi težko obvladljivi. Sam se ne bom spuščal v preučevanje reševanja konfliktov kot najbolj obdelane smeri preučevanja konfliktov, ker naš cilj ostaja raziskovanje povezanosti med konflikti in korupcijo. Upravljanje in vodenje konfliktov raziskujejo številni inštituti ter posamezniki, zato tisti, ki jih to področje zanima, ne bodo imeli težav z iskanjem zelene snovi v knjigah s tovrstno tematiko ali na medmrežju.

3.3 POSLEDICE KONFLIKTOV

Kot vsi družbeni procesi imajo tudi konflikti svoje posledice, na zunaj vidne rezultate svojega delovanja. Na žalost ti niso pozitivni za prizadete skupine in družbe, če seveda odštejemo redke izjeme, ki imajo ob najrazličnejših konfliktih dobičke, ne nujno samo denarne. Posledice družbenih konfliktov so vidne na vseh ravneh družbe in posameznika. Na političnem, gospodarskem, socialnem in vojaškem področju lahko posledice konfliktov opredelimo, medtem ko posledice, ki jih konflikti pustijo na duševnem področju posameznika, ne moremo določiti ali izmeriti. V drugi smeri od osebne ravni pa posledice konfliktov, predvsem oboroženih, lahko vplivajo in prizadenejo večje število držav ali celotno regijo. Tukaj mislim predvsem na gospodarsko povezanost držav ob konfliktih v določeni državi ali regiji. (Žabkar, 2003)

Posledice družbenih konfliktov tako lahko podrobneje opredelimo le, če jih razdelimo na politične, gospodarske in družbene. Tako so politične posledice vidne kot spremembe subjektov odločanja, ki jih določa izid konflikta, zmanjšanje organiziranosti in učinkovitosti državnih služb in servisov ter regionalnih izpostav. Politično odločanje ne temelji več na racionalnih temeljih, ampak na vplivih posameznikov s parcialnimi interesi. (UN, 2004)

Gospodarsko področje tudi utрпи različne posledice konfliktov, kot je fizično uničenje proizvodnih prostorov, pomanjkanje delovne sile zaradi odhoda na bojišče, prekinjanje dobave potrebnih surovin in posledično prekinjen krožni tok denarnih sredstev. Vendar obstajajo tudi izjeme v gospodarstvu, ki ob konfliktih pridobijo na pomenu in ob tem ustvarjajo dobiček. Takšen primer je vojaško industrijski kompleks, kot tudi še nekatere ostale manjše industrijske veje. (Umc, 2004)

Pri socialnih posledicah konfliktov omenimo izgubo priložnosti, denarja in časa ob konfliktu, ki se ga ne moremo izogniti ali preprečiti. Če pa je konfliktno obdobje dolgotrajno, ima to vpliv na celotno generacijo, ki se na primer ne more kvalitetno izobraževati, kar potem posledično spet vpliva na ostala področja družbe. Še več bi lahko našli podobnih primerov, ko nas samo raziskovanje pojma in njegovih osnovnih delov pripelje do ugotovitve o trdni in pogosti povezanosti med različnimi na videz ne povezanimi deli. Zato lahko na koncu

ugotovimo, da obstaja pri konfliktu nekakšen krožni tok vzrokov, dejanj in posledic, ki potem zopet preidejo v vzroke novih konfliktov. (UN, 2004)

Po razrešitvi konfliktov na kakršen koli način, družba potrebuje obnovo na vseh omenjenih področjih. Uravnoteženost obnove na političnem, družbenem in ekonomskem področju zagotavlja nadaljnji razvoj in varnost postkonfliktne družbe. Obnova, ki mora potekati na treh nivojih, tako mednarodnem, nacionalnem in lokalnem, ima za ključno točko pri obnovi politično voljo vseh v konflikt vpletenih strani. Ekonomska in družbena obnova pa morata temeljiti na politični in potekati vzporedno z njo. (Garb, 2002: 135)

3.4 MERJENJE KONFLIKTA

Iz definicije konflikta, kot smo ga povzeli v prejšnjem poglavju, izhaja tudi delitev konflikta na več intenzivnostih stopenj in v več razredov. Delitev konfliktov v razrede po intenzivnosti pa nikakor ni natančna ali dokončna, saj je ravno odsotnost natančno merljivih in opredeljivih dejavnikov največji problem delitve konfliktov po intenzivnosti. Opredeljevanje stopnje intenzivnosti določenega družbenega konflikta predstavlja za raziskovalca težavo ravno v tem, da se ne more opreti na nikakršne količinske spremenljivke. Konsenz raziskovalcev o kakšnem točno določenem pragu ali meji, ki bi ga določale merljive spremenljivke, kot so čas trajanja konflikta, kontinuiteto trajanja, število strani, vpletenih v konflikta in ali so strani v konfliktu organizirani ter priznani subjekti, obstaja samo na stopnji določenih projektov, za potrebe katerega se prej omenjene meje določijo. Vse spremenljivke, četudi merljive, so odvisne od subjektivnega pogleda raziskovalca kot tudi načina zbiranja potrebnih informacij, ki so mogoče že prej spremenjene ali prirejene. Iz povedanega se lepo vidijo težave tudi pri številčno merljivih spremenljivkah, ki zaradi svoje narave niso primerne za zbiranje in kasneje to svojo lastnost prinesejo naprej na raziskavo. Posledično onemogočijo dokazljivost ali zanesljivost raziskave, temelječe na spremenljivkinih podatkih. V mislih imam zgodovinsko zbrane podatke, ki zato niso več preverljivi, sami pa so bili zbrani s pomanjkljivimi metodami ali s strani pristranskih raziskovalcev.

Intenzivnosti konfliktov ne moremo razdeliti niti po merilih za delitev oboroženih konfliktov, saj uporabljena sila nikakor ni edini in osrednji dejavnik družbenih konfliktov. Konsenz raziskovalcev, ki obstaja samo glede smrtnih žrtev oboroženih konfliktov za našo raziskavo ni

sprejemljiv, saj se nanaša na raven intenzivnosti oboroženih spopadov, ki ob določenem številu mrtvih pripadnikov določene strani prerase iz boja v vojno. Tako nam ostane razdelitev konfliktov po njihovi stopnji intenzivnosti glede same oblike in opisa konflikta. Ta rešitev nikakor ni idealna, vendar vseeno zagotavlja določeno znanstveno sprejemljivost, seveda ob upoštevanju omejitev, ki jih ta način razvrščanja prinaša.

V moji raziskavi bom najprej kot zanimivost pri razvrščanju tranzicijskih držav predstavil razdelitvi oboroženih konfliktov po intenzivnosti, ki se opirajo na merljive količinske spremenljivke, tako da bo bralec sam presodil prednosti in pomanjkljivosti obeh načinov razvrščanja stopenj intenzivnosti. Še enkrat pa moram poudariti, da je naš osnovni namen razdelitev konflikta po stopnjah intenzivnosti v razrede pomemben zato, da dokažemo odvisnost stopnje korupcije in intenzivnosti konflikta, ki je izbrane države pospremil na pot družbene tranzicije iz socialističnega sistema v demokratičnega.

Prvi opis različnih ravni intenzivnosti konfliktov sem našel v Mednarodni vojaški in obrambni enciklopediji (International Military and Defense Encyclopaedia – IMADE) (IMADE, 1991), ki deli intenzivnost konfliktov po opisu uporabljenega nasilja pri tem in obenem ne upošteva drugih konfliktov, kot so gospodarski in politični. Prvotno opredeli *konflikt kot vojno, ali ločen delež vojne*, nadalje pa našteje ravni intenzivnosti konfliktov. Tako so ravni intenzivnosti konfliktov od najvišje ravni pa do najnižje razporejene v *večjo vojno, večjo lokalno vojno, manjšo vojno, manjše sovražnosti, večji in manjši naključni spopad, spopad, boj, visoko intenzivni konflikt, nizko intenzivni konflikt in upor*. V nadaljevanju pa je vsaka od njih podrobneje opredeljena. *Večja vojna* je visoko intenziven spopad dveh ali več velikih sil, z možnim posredovanjem njihovih ključnih zaveznikov. Obstajati mora tudi nacionalno pomemben interes, ki ga hočeta doseči obe antagonistični sili. *Večja lokalna vojna* je visoko intenzivni konflikt, v katerem hoče velika vojaška sila zaščititi določen vitalni del ogroženega nacionalnega interesa. *Manjša vojna* so oborožene sovražnosti, ki vključujejo (1) veliko vojaško silo v relativno nizko intenzivnem konfliktu, kjer niso ogroženi vitalni nacionalni interesi; (2) pomembno regionalno državo v relativno nizko intenzivnem konfliktu, kjer niso ogroženi nobeni vitalni interesi države; (3) državljanska vojna ali upor v regionalni državi; (4) sovražnosti med dvema manjšima državama. *Manjša sovražnost* je oblika nizko intenzivnega spopada drugačnega od ostalih zgoraj naštetih, ki lahko vsebuje: (1) omejene vojaške posege velikih vojaških sil ali pomembnih regionalnih držav; (2) upori nizke intenzivnosti; (3) katere koli druge oborožene sovražnosti omejene po času in prostoru. *Večji ali manjši naključni*

spopad je termin, ki opisuje možno delovanje oboroženih sil na nepričakovanem prostoru ali v nepričakovanem trenutku. Večji naključni spopad je vojaška operacija visoke intenzivnosti, ki bo verjetno povzročila trajno sovražnost med velikimi silami ali državami. Na tak način je potem to velika vojna ali večja lokalna vojna. Manjši naključni spopad pa je vojaška operacija, omejena po času in prostoru. Tako ne sme trajati dlje od šestih mesecev in ne sme presegati prostora v polmeru 1000 kilometrov. Sestavljen je iz večih spopadov ali bojev, ki lahko vključujejo večje ali manjše vojne kot tudi večje lokalne vojne, seveda vse v okviru navedenih časovnih in prostorskih omejitev. *Spopad* je vojaško spopadanje med dvema vojskama, manjšima od divizije in večjima od čete. Obe imata nalogo uresničitve določenega cilja, ki pa je navadno le del bitke večjih sil in ne traja dlje od nekaj ur, največ pet dni. *Boj* je manjši spopad dveh ali več manjših sovražnih sil, ki niso večje od bataljona in ne manjše od oddelka. Boj lahko traja vse od nekaj minut pa do enega dneva in se navadno konča z umikom ene strani z bojišča. Boj je tudi navadno le del večjih vojaških operacij in sil. *Visoko intenzivni konflikt* pomeni konstantne sovražnosti med oboroženimi in organiziranimi vojaškimi enotami. Tako pri visoko intenzivnih konfliktih obe strani uporabljata širok arzenal orožja, kot tudi vrst oborožitvenih sistemov. *Nizko intenzivni konflikt*, pri konfliktih nizke intenzivnosti pa so značilni posamezni spopadi ali sovražnosti med oboroženimi silami dveh držav, ki so ali niso organizirane na običajen način. Med spopadi je daljše obdobje miru. Uporabljeno orožje ene ali obeh strani pa je omejeno tako po številu kot po izpopolnjenosti. *Upor ali vstaja* vsebuje sovražnosti v mejah države med podporniki vlade in opozicije, ki so lahko organizirane ali ne. Intenzivnost spopadov lahko niha od večje lokalne vojne v primeru državljanske vojne do spopadov ali bojev na drugi strani. Trajanje uporov je povečini kratko, lahko pa se zaradi kasnejše politične nestabilnosti razvlečejo na daljša časovna obdobja.

Predstavljena lestvica konfliktov za nas iz že pojasnenih vzrokov ni uporabna, nazorno pa pokaže eno od možnih rešitev problema nemerljivih spremenljivk. Naslednja definicija je nastala na univerzi v Uppsali (PRIO codebook, 2004), kjer skušajo v skladu z novejšimi spoznanji spopade vključiti v neko splošno obliko ter z njim zamenjati termin vojne. Predstavljena definicija intenzivnosti je še ožja, saj kategorizira intenzivnost oboroženega konflikta, ki je ožji pojem od konflikta v našem smislu preučevanja. Predstavlja delitev oboroženega konflikta po merljivih količinskih spremenljivkah, ki se jih da tudi natančno opredeliti. S tem se približujemo idealu, ki bi delitev intenzivnosti osvobodil problema subjektivnosti, seveda ob pogoju, da so takšni tudi zbrani podatki. Pri tem so izdelali tristopenjsko lestvico, ki se deli na: *manjši oborožen konflikt*: najmanj 25 smrtnih žrtev

povezanih s spopadi, vendar manj kot 1000 smrtnih žrtev povezanih s spopadi skozi celotni potek spopada. *Srednji oborožen konflikt*: ne manj kot 25 smrtnih žrtev na leto povezanih s spopadom in več kot 1000 mrtvih v celotnem spopadu, vendar manj kot 1000 žrtev povezanih s spopadom na leto trajanja spopada in *vojna*: več kot 1000 žrtev povezanih s spopadom na leto trajanja spopadov.

Delitev konfliktov v razrede po intenzivnosti predstavlja osnovo za naše nadaljnje raziskovanje. Za razliko od prej opisanih delitev oboroženih konfliktov predstavlja ta delitev vseh družbenih konfliktov najboljši možni kompromis med omejitvami, zapisanimi v začetku in zahtevami znanstvenega raziskovanja. Oblikovali so jo na Inštitutu za raziskovanje mednarodnih konfliktov na univerzi v Heidelbergu (Heidelberg Institute on International Conflict Research - HIIK) (HIIK, 2004). Pri tej delitvi so konflikti razdeljeni po petih možnih delitvenih kriterijih. To so oblike nasilja, intenzivnost konflikta, stopnja intenzivnosti konflikta, vrste konfliktov in pa definicija ali opis posameznega konflikta. Vsak od teh kriterijev je nadalje razdeljen in omogoča natančno uvrstitev določenega konflikta v tisto polje, ki ga po svojih značilnostih zavzema.

Sam bom na podlagi njihove tabele razvrstil države v razrede po stopnji intenzivnosti konflikta, ki se meri z vrednostmi od ena do pet. Pri tem pomeni število ena prvo in najnižjo stopnjo intenzivnosti konflikta in število pet najvišjo stopnjo intenzivnosti obravnavanega konflikta. Do njene določitve pa pridemo s pomočjo ostalih delitvenih kriterijev, ki so nam ob zelenem kriteriju v pomoč. Vsaki izbrani državi bom ob določitvi stopnje intenzivnosti njenega konflikta ob začetku tranzicijskega procesa omogočil njeno nadaljnjo statistično obdelavo in primerjavo s stopnjo korupcije, kot jo imajo države sedaj.

Tabela 1: Delitev konfliktov po raznih kriterijih.

Oblike nasilja	Intenzivnost	Stopnja intenzivnosti	Vrste konflikta	Definicije
Nenasilno	Nizka	1	Prikrit konflikt	Prikrit konflikt je razumljen kot razlika mnenj med določenimi vrednotami državnega pomena, ki jih nasprotna stran razume kot zahtevo brez možnosti dialoga.

		2	Izražen konflikt	Izražen konflikt vsebuje uporabo sredstev, ki so locirana v sferi nasilnih dejanj. Primer za to je verbalno nasilje in grožnje z gospodarskimi sankcijami.
Nasilno	Srednja	3	Kriza	Kriza je napeto stanje, pri katerem vsaj ena od nasprotujočih si strani uporablja silo pri posameznih incidentih.
	Visoka	4	Resna kriza	Konflikt postane resna kriza, ko se nasilna dejanja ponavljajo na organiziran način.
		5	Vojna	Vojna je tip nasilnega konflikta, pri katerem je uporaba sil organizirana in sistematična. Nasprotujoče si strani uporabljajo prekomerne sile za doseg cilja. Obseg uničenja in trajanje sta daljnosežna.

Vir: Prirjeno po KOSIMO database, 2004.

4. KORUPCIJA IN KONFLIKT V TRANZICIJSKIH DRŽAVAH

" Transition, rebuilding the ship at sea. "
Jon Elster

V poglavju o korupciji in konfliktu v tranzicijskih državah bom najprej opredelil sam pojem tranzicije in njegovo vsebino. V nadaljevanju bom opisal osnovne značilnosti tranzicijskih držav srednje in vzhodne Evrope, ki pa vse niso zajete v mojo raziskavo zaradi večih omejitev, na katere sem naletel in jih tudi upošteval. Hotel sem predstaviti samo najnujnejše podatke in kratek razvoj dogodkov, ki so potrebni, da si bralec sam ustvari sliko države in njenega stanja na področju korupcije in konflikta. In samo tisti, ki bodo sposobni sami razviti svoj pregled nad obravnavano tematiko in problemi, ki se pojavljajo v izbranih državah, bodo lahko kasneje kritično presodili moje raziskovalno delo in njegove morebitne napake.

4.1 TRANZICIJA

Dogodki izpred petnajstih let so dramatično spremenili geopolitični zemljevid srednje in vzhodne Evrope. Razpad Sovjetske zveze, propad centralnoplanskih gospodarstev ter nastanek novih neodvisnih držav je skupaj s padcem berlinskega zidu povzročilo neko napeto in negotovo zgodovinsko obdobje transformacije. Tako so posledice imele velik vpliv na celotno regijo srednje in vzhodne Evrope in ostali svet, saj je okoli 500 milijonov ljudi bilo priča zlomu socialističnega družbenega sistema (Derleth, 2000: 4). Ti procesi, ki so se razvijali že nekaj časa in so samo čakali primeren trenutek za svoj začetek, so poznani pod skupnim imenom tranzicije in niso omejeni samo na obdobje med leti 1989 in 1993 ali na ozemlje Evrope, ampak trajajo še sedaj na vseh celinah sveta. Tako je začetek procesa tranzicije danes viden tudi v mnogih državah Azije in Afrike (Freedom House, 2004).

Dogodki, ki so povezani s procesom tranzicije imajo zgodovinsko ozadje v "Boljševistični revoluciji" v Rusiji leta 1917. Nadaljnji razvoj sistema in pa osvoboditev celotne regije s strani Rdeče armade po drugi svetovni vojni je prisilila te iste države v oblikovanje podobnih socialističnih družbenih sistemov, kot ga je imela in izvajala Rusija. Osnovne značilnosti, kot je enostrankarski sistem in centralno plansko gospodarstvo, pa idejno hegemonijo marksizma

in voluntaristično družbenopolitično načelo demokratičnega centralizma v partiji, so tako obstajale v vseh državah osrednje in vzhodne Evrope, kar pa ni nujno pomenilo nekaj negativnega ali osovražnega (Prunk v Hafner, Haček, 2000: 57). Kljub določenim omejitvam so državljani socialističnega sistema bili deležni tudi koristnosti takšnega družbenega sistema. Posledice oblastnega primata politike nad vsemi področji družbenega delovanja so bile tudi dobra socialna mobilnost, zastoj izobraževanje in zdravstvena nega. Te prednosti je uživala velika večina državljanov, zato ni presenetljivo, da v času hitrega ekonomskega, političnega in družbenega spreminjanja določen del prebivalstva še vedno žaluje za socialističnim sistemom. Prejšnji sistem jim je omogočal višjo kakovost življenja, ki v novem sistemu ni več mogoča (Derleth, 2000: 8). Moderno zgodovinopisje si je precej enotno o tem, da so dogodki že dalj časa zreli in so imeli globoke družbene korenine v krizi komunističnega sistema, kakršnega je vzpostavila Sovjetska zveza po drugi svetovni vojni. Zato tudi prelomnica, ki je pomenila začetek nezadržnega razkroja socialističnega sistema v srednji in vzhodnih evropskih državah ter njihov kontinuirani prehod v pluralistično demokracijo in tržno gospodarstvo leta 1989 ni vprašljiva. V bistvu sta prelom zaznamovala dva dogodka, in sicer okrogla miza med vlado in opozicijskim sindikatom Solidarnost na Poljskem, ki je pripeljala do svobodnih volitev in zmage nekomunističnih sil, drugi prelom pa je pomenil padec berlinskega zidu, ki je pripeljal do konca komunizma v Nemški demokratični Republiki in do združitve prihodnje leto (Prunk v Hafner, Haček, 2000: 60). S tem ko poznamo začetek procesa tranzicije, pa tega ne moremo trditi za njegov konec, saj se raziskave bolj usmerjajo na vmesno stanje tranzicije in ne toliko na raziskovanje njegovega konca.

Države, ki so nekoč imele enak družbeni sistem, imajo sedaj enake probleme. Na ekonomskem področju so se morale soočiti z visoko stopnjo brezposelnosti, ki je ustvarjala tudi velik socialni problem, nadalje z gospodarskim preoblikovanjem in prilagajanjem tržnemu gospodarstvu, kot tudi z zapiranjem tovarn, ki niso bile dobičkonosne. Politično stabilnost so pretresale na novo oblikovane institucije, ki niso imele legitimnosti in avtoritete za svoje delovanje (Derleth, 2000: 9).

Kljub naštetim podobnostim, pa so države dosegle konec prejšnjega režima na več različnih načinov, kar je naknadno razvilo tudi različne ekonomske, politične in socialne sisteme. In to ima za posledico tudi različno uspešnost posameznih držav na teh področjih. Raziskovanje teh posledic in vzrokov, ki države pripeljejo do določene stopnje razvoja, največkrat zaposlujejo raziskovalce. Tako ni presenetljivo, da je tudi večina teh raziskovalcev dvomila v uspešnost

tega procesa pri postsocialističnih državah, saj so poudarjali kompleksnost, dolgotrajnost in nepredvidljivost procesa, ki ga naj tako slabo razvite družbe in države ne bi zmoгле izpeljati (Švob-Đokić, 2000: 3). Od teh trditev in domnev danes ostaja neovržena samo tista o kompleksnosti procesa tranzicije, vse ostale pa so se izkazale za neresnične ali napačne.

Moja naloga v nadaljevanju bo tako poskus prikaza pojma tranzicije in razdelitev izbranih držav v skupine po določenih skupnih točkah.

4.1.1 DEFINICIJA POJMA TRANZICIJE

Pomen razumevanja pojma tranzicije lahko ponazorimo s prisodobno o čarobni krogli, zaradi katere bi razumeli vse dogodke okoli nas in v novih državah na ozemlju Evrope ter v kateri bi videli tudi vse vzroke zanje. Tako bi lahko celotne družbene spremembe opisali v okviru razumevanja medernizacije in globalizacije bivših socialističnih držav, ki so stopile na pot sprememb družbenega sistema (Švob-Đokić, 2000: 8).

Razumevanje pojma tranzicije lahko začnemo z razumevanjem razlike med procesi tranzicije in transformacije. Tukaj je tranzicija sistemska sprememba, ki že predpostavlja družbeno transformacijo. Zaradi tega je celotna družbena transformacija nujen, a ne zadosten predpogoj za proces tranzicije (Švob-Đokić, 2000: 8). Drugi predpogoj za tranzicijo pa je uspešna mednarodna integracija ter lokalno in globalno povezovanje. Globalizacija, ki je razumljena kot poglobljena internacionalizacija, postaja sistemski okvir za spremembe, razumljene kot procese tranzicije in družbene transformacije. V tem okviru se v bistvu nahaja prehod iz predkapitalističnih in socialističnih načinov proizvodnje v kapitalistični sistem.

Tranzicija je s tem termin, ki označuje prehod iz enega sistema družbene organizacije in proizvodnje v drugo, oziroma iz ene stabilne faze družbenega razvoja v drugo potencialno stabilno. Kot posledico povedanega največ raziskovalcev pojmuje tranzicijo kot zamenjavo sistema.

Drugi avtorji izhajajo iz razumevanja tranzicije kot spremembe v istem sistemu in s tem nakazujejo na različnost tipov tranzicije. Po mnenju Leszek Blacerowicza se tranzicija deli na (1) *klasično*, ki označuje širjenje demokracije v naprednih kapitalističnih državah med leti

1860 in 1920; (2) *neoklasično*, ki označuje demokratizacijo kapitalističnih držav po koncu druge svetovne vojne; (3) *tržno usmerjeno reformo* nekomunističnih držav od 1960 do 1990 ; (4) *azijsko postkomunistično tranzicijo* in (5) *postkomunistično tranzicijo evropskih držav* s konca osemdesetih in začetka devetdesetih let dvajsetega stoletja (Švob-Đokić, 2000).

Tranzicija razumljena kot sprememba sistema predpostavlja transformacijo družbenih delov kot namerno in želeno. Je pa obenem tranzicija proces, ki se ne more specializirati na eno določeno področje in zato vedno zajema več družbenih področij delovanja. V praktičnem in funkcionalnem pogledu koncept tranzicije deluje na večanje tržne integracije med ponudniki in povpraševalci, saj zmanjšuje pomen države, še posebno klasične nacionalne države, ki temelji na teritorialnosti lojalnosti državljanov in monopolu uporabe sile. V tem se vidi nezdržljivost socialističnega sistema in procesa tranzicije, ki ne moreta obstajati eden ob drugem (Freedom House, 2004).

Iz vseh teh elementov tranzicijskega procesa, ki predstavlja prehod iz enega sistema v drug, izhaja veliko kriz in konfliktov. V samo nekaj letih od začetka tranzicije se je pokazalo, da je proces zelo kompleksen, nepredvidljiv in da so njegovi učinki na družbo različni, kar otežuje iskanje rešitev, ki bi bile uporabne povsod. Tudi zato vsaka država išče svojo pot iz nastalih težav, pri reševanju katerih pa so različno uspešne.

Pomembni dejavniki prehoda v demokracijo pa so tudi stopnja razvitosti in odprtosti gospodarstva, odprtost družbe, svoboda komuniciranja in pripravljenost prejšnje elite na reforme. Tukaj so nadalje pomembni tudi zunanji dejavniki vpliva na tranzicijski prehod, kot sta vključenost v mednarodno delitev dela in sodelovanje z gospodarstvi drugih držav. Vendar ti dejavniki ne vplivajo samo na potek tranzicije in narekovanja njenega tempa odločanja, ampak tudi na prvotno izbiro konstitucionalnega sistema, vključno z razmerjem med izvršilno oblastjo, parlamentom in sodstvom (Schmitter v Zajc, 1998: 147). Dokončne lestvice uspešnosti tranzicijskega procesa držav pa ne bomo mogli podati pred koncem le-tega procesa v vseh državah tranzicije in po analizi posledic, ki so jih te spremembe prinesle. Do tedaj pa lahko povemo, da je tranzicija evolutivni proces, ki zapolnjuje določen čas, katerega začetek poznamo, konec in posledice pa so še zelo oddaljene in nejasne (OECD, 2004).

Za izbrane tranzicijske države pa še vedno velja, da se nahajajo nekje na pol poti med visoko razvitimi državami (core country) in periferijo ali državami v razvoju (Third World) po razumevanju sveta s strani Wallerstaina (Schmitter v Zajc, 1998: 147).

Same države si morajo odgovoriti na vprašanje, kaj želijo biti v prihodnosti in kakšno vlogo bodo imele v globalnem razvoju ob pogoju, da uspešno zaključijo proces tranzicije.

4.2 TRANZICIJSKE DRŽAVE

Po podatkih mednarodne nevladne organizacije Freedom House obstaja na ozemlju Evrope 27 postsocialističnih držav, katere lahko uvrstimo v skupino tranzicijskih. V svetu je po enaki klasifikaciji teh držav 72, kar dokazuje množičnost in pomembnost procesa tranzicije za nadaljnji razvoj celotnega sveta (Freedom House, 2004). S tem povemo, da se v omenjenih državah procesi demokratizacije celotne družbe, kot tudi vpeljave kapitalističnega tržnega gospodarstva na različnih razvojnih točkah (Freedom House, 2004).

Pri tranzicijskih državah srednje in vzhodne Evrope lahko določimo nekatere skupne točke teh držav. Del jih je nastal na novo, del držav pa je začel proces tranzicije kot spremembo sistema s kontinuiteto svoje državnosti.

Novih evropskih držav je štirinajst in so nastale z razpadom bivših socialističnih federacij. Vse si niso podobne, povezuje jih samo zgodovinski okvir, v katerem so od leta 1989 do 1993 pridobile svojo samostojnost. Ostale države so bile samostojne in neodvisne že dalj časa, v povezavo z novimi državami in mojo raziskavo pa jih postavlja zamenjava socialističnega družbenega sistema z novim demokratičnim sistemom in s tem začetkom procesa tranzicije.

V nadaljevanju bom skupine držav razdelil na dele, kot jih opredeljuje Mednarodni inštitut za mirovne študije iz Stockholma (Stockholm International Peace Research Institute - SIPRI) (SIPRI Yearbook, 2002), in sicer Balkanske, Baltske in države srednje in vzhodne Evrope. Z izborom določenih držav iz teh skupin sem želel dobiti tiste, ki imajo značilnosti te skupine in s pomočjo katerih bom lahko posplošil ugotovitve na celotno skupino držav.

Balkanske države so opredeljene kot države jugovzhodne Evrope, ki mejijo na Jadransko, Egejsko in Črno morje. Sem prištevamo Albanijo, Bosno in Hercegovino, Bolgarijo, Hrvaško, Grčijo, Srbijo in Črno goro, Makedonijo, Romunijo, Slovenijo in Turčijo. Sam sem za potrebe svoje raziskave vzel Bosno in Hercegovino, Bolgarijo, Hrvaško, Srbijo in Črno goro, Romunijo ter Slovenijo. Te države naj bi bile reprezentativne za omenjeno območje, pridobljeni podatki o njih pa zanesljivi in primerljivi.

Če od izbranih šestih držav še nadalje izvzamemo Bolgarijo in Romunijo, vidimo, da so ostale štiri nove države nastale iz bivše skupne federativne države Jugoslavije. Nastanek novih držav na območju Evrope med leti 1989 in 1993 po razpadu Češkoslovaške in Sovjetske zveze je skupaj z razpadom Jugoslavije ustvaril novo podobo regije in razdelitve moči in ne samo štirinajst novih držav. Ne moremo pa enostavno primerjati vseh teh držav, saj imajo določene skupine držav svoje posebnosti, ki jih moramo razlikovati. Ravno republike bivše Jugoslavije so med vsemi razpadlimi federalnimi državami okusile največ gorja in nasilja. Način razpada Jugoslavije pa je na žalost postal sinonim za neuspešno reševanje konfliktov s strani domače politične elite kot tudi mednarodne skupnosti. Tudi zaradi vojn bo proces tranzicije tukaj še dolgotrajen in boleč, saj so ovire na začetku poti najvišje (Freedom House, 2004). Ostali dve državi sta bili samostojni že dlje časa in tako Romunija kot tudi Bolgarija nista imeli v začetku tranzicije opravka s pridobivanjem svoje suverenosti in samostojnosti. Vendar sta kljub temu, da sta začetni prehod prebrodili malce lažje ali težje, kasneje naleteli na vrsto težav, ki so jima otežile izvajanje in končanje tranzicijskih procesov.

Baltske države so tiste, ki mejijo na Baltsko morje in so bivše ruske republike. Sem prištevamo Litvo, Latvijo in Estonijo, tri države, ki sem jih uvrstil v svojo raziskavo. Proces osamosvajanja Baltskih držav je temeljil na zahtevah o priznanju prejšnjega statusa samostojnosti in neodvisnosti držav, katerega kontinuiteta je bila prekinjena samo leta 1939 s podpisom Pakta o nenapadanju med Nemčijo in Sovjetsko zvezo (Švob-Đokić, 2000: 33). Tako so Baltske države pojmovale svojo federativno povezanost s Sovjetsko zvezo kot okupacijo, proti kateri se niso mogle boriti. V okviru tega pojmovanja so vse tri države začele obnavljati svoje institucije, reformirati ekonomijo in socialni sistem ter obnavljati stike in sodelovanje prvenstveno z evropskimi državami.

Doseganje samostojnosti je bil relativno hiter proces, ki kljub vojaškemu posredovanju SZ ni zahteval veliko človeških življenj. Tudi med samim procesom ni prihajalo do številnih

konfliktov, čeprav so v določenem času vzporedno obstajale nove in stare institucije državne oblasti. Določene značilnosti in karakter državljanov so omogočili trajen odpor rusifikaciji, ki se je sedaj pokazala kot vztrajanje na protestantski dediščini, germanski kulturni orientaciji in pripadnosti severni Evropi, še posebej Finski, Švedski in Danski (Švob-Đokić, 2000: 35). Vse tri Baltske države so socialistični sistem zavrgle kot omejujočega in kot objektivno oviro skupnemu družbenemu razvoju.

Med države srednje in vzhodne Evrope spadajo Bolgarija, Češka Republika, Madžarska, Poljska, Romunija, Slovaška in Slovenija, občasno pa mednje prištevajo še Armenijo, Azerbajdžan, Belorusijo, Gruzijo in Moldavijo. V svojo raziskavo sem vključil vse države, ki po tej klasifikaciji spadajo med stalne srednje in vzhodnoevropske države, od občasnih pa samo še Azerbajdžan in Gruzijo. Vidimo lahko, da so države kot Bolgarija ali Slovenija omenjene že v skupini Balkanskih držav in sedaj prihaja do podvajanja, kar pa za nas nima kakšnega večjega pomena.

Vse našteje države spadajo med tranzicijske, vseeno pa nisem v raziskavo uvrstil Armenije, Belorusije in Moldavije iz večih razlogov. Te države ne bi nič prinesle k razjasnitvi problemov raziskave, obenem pa so podatki o njih nezanesljivi in v veliki meri tudi prirejeni. Naknadno sem v raziskavo vključil še eno bivšo republiko Sovjetske zveze, in sicer Ukrajino. Vse bivše republike Sovjetske zveze povezuje več stoletni ambivalentni odnos do Rusije, ki se je kazal v različnih fazah približevanja in oddaljevanja od velike sosede (Freedom House, 2004). Zadnja razpustitev Sovjetske federacije pa je pomenila začetek obdobja nestabilnosti na političnem in gospodarskem področju teh držav in njihovih odnosov s sosedomi. Zato so države kot Gruzija ali Azerbajdžan na robu oboroženih spopadov in imajo velike težave v procesu tranzicije.

4.2.1 KORUPCIJA V TRANZICIJSKIH DRŽAVAH

Zavest o tem, da korupcija omejuje ekonomske in politične reforme, mora še posebej močno in hitro prodreti v zavest družb srednje in vzhodne Evrope. V teh državah proces tranzicije narekuje velike spremembe na skoraj vseh področjih družb, ki bi se morale zavedati nevarnosti korupcije in oblikovati bolj učinkovita institucionalna orodja ter ukrepe, s katerimi lahko potencialno znižujejo raven korupcije (Novak, Merčun 2002: 9).

Tranzicijske ali postsocialistične države so v času spreminjanja družbenoekonomskega sistema izjemno ranljive. Preoblikovanje ekonomije in vseobsežna privatizacija počasi spreminjata socialno, kulturno in politično podobo prej enovitih, nerazčlenjenih, v marsičem predmodernih družb. Te spremembe pa se odvijajo v okolju s pomanjkljivo politično tradicijo in kulturo, z nerazvitim in neučinkovitim sistemom demokratičnih institucij in bolj ali manj razpadlimi moralnimi temelji družbe (Kregar v MNZ, 1999: 7). To ne pomeni, da je korupcija v teh sistemih nov pojav, vendar pa lahko prav korupcija dramatično ogrozi pričete politične in gospodarske reforme in izniči podporo javnosti demokratičnim procesom. Demokratizacija političnega odločanja in liberalizacija ekonomije zato nista mogoči brez vzporednega oblikovanja zakonodaje in njenega izvajanja na področju konfliktov interesov, finančnega bogatenja in korupcije, ki lahko izpodkopljejo krhke novo nastale institucije (Rose-Ackerman v MNZ, 1999: 7).

Problemi korupcije v tranzicijskih državah niso rešljivi samo s tehničnimi spremembami zakonodaje. Zakonodaja je vselej odraz določenih družbenih vrednot in iz njih šele nastaja. Preprosta preslikava zakonodaje držav, kjer se je nacionalni konsenz o temeljnih družbenih vrednotah oblikoval v trenjih med različnimi interesi dolga desetletja ali celo stoletja in kjer so te vrednote postale temelj kakršnegakoli družbenega delovanja, bo zato težko zaživela v praksi sistemov, ki te tradicije nimajo ali so z njo v preteklosti prekinile.

Za države, ki svoje gospodarstvo šele prilagajajo tržni ekonomiji, je organiziran kriminal s korupcijo kot metodo vplivanja še posebej nevaren (Pečar v MNZ, 1999:8). Gospodarska anarhija in tranzicijski procesi ustvarjajo neslutene možnosti za korupcijo. To, kar države in posamezniki v obdobju prestrukturiranja najbolj potrebujejo, je finančni kapital. Mednarodne kriminalne združbe so že na samem začetku privatizacije v postsocialističnih državah zaslutile veliko priložnost za relativno varno pranje denarja in njihovo investiranje v povsem legitimne posle v državah, ki še niso izgradile potrebnih nadzornih mehanizmov in sprejele mednarodne obveznosti na tem področju, obenem pa so prezaposlene s temeljnimi eksistenčnimi problemi. Na ta način so organizirane kriminalne skupine dobile priložnost stoletja, da se potihoma usidrajo v gospodarske in politične strukture. S penetracijo organiziranega kriminala v legitimne gospodarske in politične strukture se organiziran kriminal seli iz neformalnih v formalne strukture, pri čemer v iskanju maksimalnih koristi še vedno izigrava pravne, formalne in demokratične načine delovanja in nadzora.

Stopnjo korupcije, za vsako tranzicijsko državo posebej, najbolje prikazuje lestvica TI, ki s svojim indeksom merjenja percepcije korupcije v državi tudi omogoča neposredno primerljivost med njimi.

V nadaljevanju bom za vsako državo posebej opisal trenutno stanje na področju korupcije in najverjetnejši scenarij dogodkov v bližnji prihodnosti na tem področju. Podal bom izmerjeno stopnjo korupcije za leto 2003 s strani TI, in v tabelo po koncu opisa posameznih držav dodal tudi podatke, ki prikazujejo stopnjo korupcije za obdobje od leta 1999 do leta 2003, kar mi bo posledično omogočilo raziskovanje trenda stopnje korupcije za omenjeno obdobje.

1. Azerbajdžan

Podkupovanje in ostale oblike korupcije so prodrle v vsa področja družbenega življenja v državi. Korupcija je prisotna na vseh področjih, od izobraževanja in zdravstva, pa tja do področja politične oblasti. Najhujše pri problemu korupcije v državi je to, da podkupovanje in ostale oblike korupcije postajajo družbena norma, kar pomeni, da korupcija sploh ni obsojena kot nekaj slabega s strani prebivalcev, ampak kot normalno in potrebno stanje. To pa spodkopava kakšen koli napredek v državi in sili prebivalstvo v začaran krog revščine in nasilja. Čeprav je Azerbajdžan v letu 2003, na pobudo SE sprejel nekaj zakonov s področja preprečevanja korupcije, se stanje v nobenem primeru ni poboljšalo. Država je tako v samem svetovnem vrhu po stopnji korupcije in dokler se politične elite ne bodo trdno odločile spopasti se s tem problemom, kakšnega napredka tudi v prihodnosti ne bo (Freedom House, 2004).

2. Bosna in Hercegovina

Bosna in Hercegovina je bila leta 2003 prvič ocenjena s strani TI in po njihovi raziskavi je zasedla sedemdeseto mesto med sto triintridesetimi državami. Stopnja korupcije, ki je v veliki meri dediščina državlanske vojne, je najvišja na področju državne administracije in političnih strank, ki vodijo državo (TI, 2004). Takšno stanje ogroža gospodarski in socialni napredek države in tega se zavedajo tako mednarodne organizacije, ki delujejo na ozemlju države, kot tudi državljani. Ti kar v 85 odstotkih menijo, da je korupcija v veliki meri prisotna v državi in da predstavlja drugi največji problem na gospodarskem področju, takoj za nezaposlenostjo.²

² Povzeto po raziskavi TI Annual Report 2004.

Resnost položaja, v povezavi s pritiskom mednarodnih organizacij, je prisilila uradne oblasti k odločnejšemu boju zoper korupcijo. Tako so oblasti sprejele več zakonov, ki urejajo področja, na katerih se najpogosteje pojavlja korupcija. S tem so poskušale zmanjšati stopnjo korupcije v državi. Kljub temu pa se priznava, da bo problem korupcije ostal tudi v bližnji prihodnosti, saj vse afere, ki so izbruhnile v zadnjem času, kažejo na močno vpetost koruptivnih dejanj na vseh področjih družbenega delovanja in dokazujejo, da bo potrebno v boju zoper korupcijo postoriti še veliko.

3. Bolgarija

Stanje na področju korupcije in boja zoper njo se v Bolgariji izboljšuje iz leta v leto. Tako ugotavljajo mednarodne organizacije za boj proti korupciji, kot tudi zunanji opazovalci. Vseeno pa je stopnja korupcije v državi še naprej visoka in zahteva nadaljevanje uspešno začetega dela vseh strani, vključenih v boj proti korupciji.

Raziskovalci opažajo dva nasprotujoča si pojavi med prebivalstvom Bolgarije. Na eni strani se krepi netoleranca do koruptivnih dejanj in zavest o njeni škodljivosti, na drugi pa še vedno večina ljudi meni, da je korupcija in podkupovanje učinkovit način reševanja nastalih težav. In tako je glavna težava načrtovalcev protikorupcijskega boja prav zblíževanje teh dveh pojavov (Freedom House, 2004). Vladajoče elite si sicer močno prizadevajo, da bi korupcijo v državi zmanjšali, vendar je to nemogoče na kratki rok ali na silo, brez podpore širših krogov ljudi. Glavni vzrok tiči v slabi zakonodaji in ne pomanjkanju politične volje, kar pa predstavlja boljši obet za prihodnost, kot če bi bilo stanje obratno.

4. Republika Češka

Čeprav trenutna stopnja korupcije v Republiki Češki ne predstavlja kakšne koli resne grožnje procesom demokratizacije v državi, problem korupcije ostaja v ospredju političnega obračunavanja. Takšna aktualnost teme je pripeljala do sprejetja množice zakonov in ukrepov za boj proti korupciji, ki pa vsi niso potrebni ali dobri za nalogo, ki naj bi jo opravljali. Vlada sama je bila kljub vsemu primorana priznati obstoj zlorabe oblasti, podkupovanja in nezakonitega prilaščanja državnih sredstev med pripadniki policije, še posebej prometne, med osebjem za zdravstveno oskrbo, med sodstvom in političnim delovanjem strank. Ta področja so sedaj tudi najbolj na očeh javnosti in pristojnih inšpekcij, zato se stanje izboljšuje, nikakor pa ni idealno. V prihodnosti se stopnja korupcije po pričakovanjih ne bo bistveno spremenila,

vendar obstaja volja, tako med politiki kot med državljani, da se uprejo korupciji in negativnim posledicam, ki jih korupcija prinaša (TI, 2004).

5. Estonija

Korupcija ponavadi predstavlja večji problem med državami vzhodne in osrednje Evrope, kamor spadajo tudi baltske države, kot to velja za države zahodne Evrope. Zapisano pa ne velja za Estonijo, kjer korupcija v nobenem primeru ne ogroža demokratičnega delovanja in gospodarskega razvoja države. Estonija zaostaja samo za Slovenijo kot najmanj korumpirano postsocialistično državo.

Praktično delovanje Estonije v boju proti korupciji že presega nacionalne okvire, saj policiji Finske in Estonije skupaj sodelujeta pri preprečevanju koruptivnih dejanj na meji. Vzroki za tako nizko stopnjo korupcije izhajajo tudi iz izredno nizke tolerance do koruptivnih dejanj in dobrega osveščanja javnosti o negativnih posledicah korupcije skozi javne medije (Freedom House, 2004).

6. Gruzija

Po raziskavi TI je Gruzija skupaj s še nekaterimi afriškimi državami najbolj korumpirana država na svetu. V Gruziji obstaja konsenz o korupciji, kot veliki oviri pri nadaljnjem političnem in ekonomskem razvoju, ne glede na to pa oblast pod vodstvom Shevardnadzeja ne naredi nič za izboljšanje stanja na področju boja proti korupciji. Državo po mnenju zunanjih poznavalcev vodijo razni klani, kriminalne združbe in njihovi pomočniki v vrstah politike. Tako obstaja krog korupcije in klientelizma, iz katerega Gruzija zelo verjetno ne bo prišla sama, brez pomoči tujine (Freedom House, 2004). Ob tem se zapleta še v obmejne oborožene spore, ki tudi ne prispevajo k stabilizaciji razmer na ozemlju republike. Prihodnost Gruzije nikakor ni videti rožnata, zato mora mednarodna skupnost napeti vse sile, da stabilizira in umiri področje, kar mora biti tudi v njenem interesu.

7. Hrvaška

Korupcija predstavlja velik problem tudi v Republiki Hrvaški in politično vodstvo komaj v zadnjih letih namenja temu problemu pozornost, ki jo le-ta zahteva. Ne zadostna kontrola vladnih institucij skupaj z nepoznavanjem dejavnikov nastanka in spodbujanja korupcije, predstavljata ugodna tla za razvoj korupcije in nezakonitih dejavnosti povezanih z njo.

Sedanja stopnja korupcije izvira, delno iz časa vojne, delno pa iz velike tolerantnosti ljudi do pojava korupcije (Švob – Đokić, 2000).

Zavedanje o problemu korupcije je v veliki meri prisotno v hrvaški javnosti, kar pa avtomatsko še ne pomeni, da se bo stanje hitro izboljšalo. Isto kot drugod, tudi hrvaška oblast sprejema množico zakonov in določil, ki naj bi zmanjšali ali preprečili korupcijo, vendar je končni uspeh odvisen tudi od ostalih dejavnikov vpliva, ne samo političnih (TI, 2004).

8. Latvija

Latvijski boj proti korupciji je ostro kritiziran s strani mednarodnih organizacij za boj proti korupciji, s strani tujih investitorjev in med državljani samimi. Politične oblasti ne naredijo dovolj za preprečevanje korupcije na področju plačevanja davkov, kar postavi določene gospodarske subjekte v privilegiran položaj. Tudi korupcija med državnimi uradniki ni nič manjša, kot je bila v preteklosti, zato je stopnja korupcije v Latviji najvišja med vsemi baltskimi državami (Freedom House, 2004). Predsednik vlade Repsa je pridobil sedanjo politično vlogo predvsem s svojimi volilnimi obljubami o zmanjšanju vse prisotne korupcije v državi, vendar je večina obljub ostala neizpolnjenih do sedaj. V državi obstaja zavedanje državljanov o negativnih posledicah korupcije, vendar ne obstaja močna volja za začetek sprememb. Položaj ima korenine iz obdobju sovjetske vladavine ter velikega števila prebivalcev ruske narodnosti.

9. Litva

Zakonodaja na področju boja proti korupciji je v Litvi ena najbolj celovitih in strogih med vsemi državami baltske regije. Posledično je tudi stopnja korupcije med najnižjimi v tranzicijskih državah, kar priča o trdni odločenosti vseh, da omejijo posledice korupcije na najnižjo možno raven. Sprejetje nadaljnjih ukrepov, spodbujenih z odkritjem velikih podkupovalnih afer za zmanjšanje korupcije, bo državi omogočilo nadaljnji razvoj, tako na področju gospodarstva kot tudi družbenega življenja. Med prebivalstvom pa se pojavlja ista dilema kot v Bolgariji, ki kaže na kontradiktornost v njihovem delovanju. Tako za večino državljanov korupcija predstavlja resen problem in oviro k boljši prihodnosti, po drugi strani pa mislijo, da je podkupovanje učinkovit način reševanja problemov. Na to moralno spornost raziskovalci opozarjajo v večini tranzicijskih držav, ki ima vzroke v bivših socialističnih družbenih ureditvah (Freedom House, 2004).

10. Madžarska

Madžarska uživa ugled ene najmanj korumpiranih postsocialističnih držav, kar je v glavnem tudi res, kajti stopnja korupcije v državi res ni visoka. Resen problem predstavlja naraščajoč trend stopnje korupcije v državi, ki je vse višja že četrto leto zapored. Čeprav je zakonodaja na področju korupcije podvržena konstantnim izboljšavam, pa se stanje ne izboljšuje predvsem zaradi visoke tolerantnosti državljanov do korupcije. S tem je izničen trud političnih sil kot tudi ostalih organizacij za boj proti korupciji (TI, 2004). V prihodnosti bo potrebno povečati napore za zmanjšanje stopnje korupcije, če država želi še naprej doživljati gospodarski in družbeni razvoj.

11. Poljska

Korupcija ostaja problem v poljski družbi, kot je razvidno tudi iz zadnjih številnih primerov razkritja koruptivnih dejanj med visokimi državnimi uradniki. Škandali so posredno vzpodbudili vladajoče oblasti, da so bili sprejeti strožji zakoni, zagrožene višje denarne kazni, kaj drugega pa se medtem ni spremenilo. Tako je prihodnje stanje v državi na področju korupcije neznanka za opazovalce, saj samo sprememba v miselnosti ljudi lahko prinese izboljšanje stanja (Freedom House, 2004). Za zdaj je stopnja korupcije v državi primerljiva s stopnjami korupcije v Češki ali Slovaški, kar pomeni, da ne ogroža demokratičnih sprememb, zagotovo pa zmanjšuje gospodarsko uspešnost države.

12. Romunija

V letu 2003 je bila Romunija, po lestvici TI, ponovno ocenjena kot najbolj korumpirana država pristopnica Evropski uniji. Področja, na katerih je korupcija po mnenju državljanov prisotna v največji meri, pa je še posebej zaskrbljujoče. Ti dve področji sta sodstvo in politične stranke, ki bi morale dajati vzgled za vse ostale, ne pa da povečujeta neenakopravnost med državljani. Med vzroki za takšno porazno stanje se navaja nezmožnost države, da opravi svoje naloge na področju sodstva in zdravstva v doglednem času in enakopravno za vse. S tem vzpodbuja podkupovanje, da se delo hitreje in ugodno razreši (Freedom House, 2004).

Ko je korupcija prisotna na vseh ravneh državnega upravljanja, tudi najvišji, je težko začeti uspešno preganjati korupcijo. V prihodnosti država, vsaj bližnja, tako nima kakšne velike možnosti za izboljšanje stanja, zato boj proti korupciji ostaja eden izmed velikih izzivov za prihodnost (Švob-Đokić, 2000).

13. Slovaška

Čeprav se politične stranke, nevladne organizacije in tudi mediji še tako trudijo vzpostaviti učinkovito zakonodajo in seznaniti ljudi za boj proti korupciji, vidnih uspehov do sedaj še ni. Stopnja korupcije v državi nikakor ni nizka in tudi trend ne kaže zelenega izboljšanja v bližnji prihodnosti. Državna oblast namenja problematiki korupcije veliko časa in sredstev, vendar so rezultati zanemarljivi tudi zaradi družbene klime. Ta s svojim hrepenenjem po materialnih dobrinah spodbuja v ljudeh tekmovalnost, ki posledično prerase zakonske okvire (Freedom House, 2004).

14. Slovenija

Stanje na področju korupcije v Sloveniji je ugodno, saj Slovenija zaseda najvišje mesto med primerljivimi tranzicijskimi državami na lestvici TI, kar pomeni najmanjšo stopnjo korupcije med njimi. Republika Slovenija je tudi med podpisnicami vseh pomembnejših mednarodnih dokumentov s področja korupcije. V letu 2002 je vlada ustanovila Urad za preprečevanje korupcije in s tem naredila dodaten korak v boju proti korupciji. V prihodnje bo potrebno vztrajati na začrtani poti in s tem stopnjo korupcije še nadalje zmanjšati, če želi Slovenija še naprej ostati vzor za ostale države v regiji.

15. Srbija in Črna gora

Korupcija v Srbiji in Črni gori predstavlja eno največjih ovir za gospodarski in družbeni razvoj. Prisotna je na vseh ravneh in področjih delovanja v državi, zato je začetek uspešnega boja proti korupciji izjemno težak, še posebej če za to ne obstaja konsenz med političnimi skupinami in širšo javnostjo (TI, 2004).

Stopnja korupcije v državi je posledica vseh sprememb, ki so se zgodile v novejši zgodovini države, kot tudi posledica tipičnega kulturnega vzorca obnašanja državljanov. Seveda lahko k vzrokom za tako visoko stopnjo korupcije prištejemo še gospodarsko nerazvitost določenih regij države, ki še nadalje poslabšujejo že tako slabo stanje na področju korupcije (Freedom House, 2004). Kaj bo državi prinesel čas, tudi tukaj ni jasno vidno, vendar se bojim, da brez mednarodne pomoči, tako v znanju kot v denarju ne bo šlo.

16. Ukrajina

V Ukrajini je podobno kot v Gruziji korupcija zelo razširjena. Ukrajina tako spada med najbolj korumpirane države sveta in množstvo protikorupcijskih aktivnost začeti s strani

političnih elit ni imelo nikakršnega učinka. Korupcija in problemi povezani z njo so samo dober izgovor za politično obračunavanje tistih, ki imajo moč nad nadzornimi organi v državi, nasproti tistim, ki te moči nimajo (Freedom House, 2004).

Tabela 2: Stopnja korupcije v izbranih tranzicijskih državah za obdobje od leta 1999 do leta 2003.

ZAP.	DRŽAVA	ST.KOR. 1999	ST.KOR. 2000	ST.KOR. 2001	ST.KOR. 2002	ST.KOR. 2003
1	AZERBAJDŽAN	1,7	1,5	2	2	1,8
2	BiH	nič	nič	nič	nič	3,3
3	BOLGARIJA	3,3	3,5	3,9	4	3,9
4	ČEŠKA	4,6	4,3	3,9	3,7	3,9
5	ESTONIJA	5,7	5,7	5,6	5,6	5,5
6	GRUZIJA	2,3	2,3	2,3	2,4	1,8
7	HRVAŠKA	2,7	3,7	3,9	3,8	3,7
8	LATVIJA	3,4	3,4	3,4	3,7	3,8
9	LITVA	3,8	4,1	4,8	4,8	4,7
10	MADŽARSKA	5,2	5,2	5,3	4,9	4,8
11	POLJSKA	4,2	4,1	4,1	4	3,6
12	ROMUNIJA	3,3	2,9	2,7	2,6	2,8
13	SLOVAŠKA	3,7	3,5	3,7	3,7	3,7
14	SLOVENIJA	6	5,5	5,2	6	5,9
15	SRBIJA IN ČRNA GORA	2	1,3	1,3	1,3	2,3
16	UKRAJINA	2,6	1,5	2,1	2,4	2,3

Vir: Prirejeno po TI, 2004.

Kot lahko vidimo sami, stopnja korupcije v državah za leto 2003 variira v razponu od vrednosti 5,9 pri Sloveniji do vrednosti 1,8 pri Gruziji in Azerbajdžanu. To v skladu z razumevanjem načina ocenjevanja stopnje korupcije TI-ja pomeni, da ima Slovenija najnižjo stopnjo korupcije med primerjanimi državami in Gruzija ter Azerbajdžan skupaj najvišjo stopnjo korupcije med primerjanimi državami v letu 2003. Vrednosti stopenj korupcije ostalih držav za leto 2003 se nahajajo izmed teh dveh mej. Največ dela pri izboljšanju stanja na področju korupcije bodo morali še opraviti v Ukrajini, Srbiji in Črni gori ter Romuniji, to je v državah, ki so poleg Gruzije in Azerbajdžana dobile najnižje ocene. Nasprotno je stanje na področju korupcije veliko boljše v Estoniji, Litvi in Madžarski, ki tesno sledijo Sloveniji pri oceni stopnje korupcije. Vse države pa morajo težiti k stanju pri, katerem bi korupcija v državi ne obstajala, ali bila kar se da nizka, tako, da bi država na podlagi tega dobila oceno deset.

Trende posameznih držav na področju korupcije, sem razvrstil v tri razrede. V prvem razredu se nahajajo države, v katerih se je stopnja korupcije v obravnavanem obdobju od leta 1999 do leta 2003 zmanjšala za vrednost več kot 0,2 točke na lestvici TI. To sicer pomeni, da so se vrednosti v tabeli, zaradi metodologije TI, povečale za več kot 0,2 odstotni točki med leti 1999 in 2003. Tako lahko v razred uspešnih držav pri zmanjševanju stopnje korupcije uvrstim Hrvaško, Bolgarijo, Srbijo in Črno goro, Litvo in Latvijo. Omenjene države so pokazale viden napredek pri zmanjševanju stopnje korupcije v obravnavanem obdobju in imajo realno možnost, da ta trend ohranijo tudi v prihodnje. Države, ki so svojo stopnjo korupcije zmanjšale ali povečale v obsegu 0,2 točke, pa spadajo v drugi razred. To so države, kot Azerbajdžan, Slovaška, Estonija in Slovenija, ki na področju korupcije niso zabeležile vidnejših uspehov ali poslabšanja stanja. Omenjene države stagnirajo, njihov trend na področju korupcije ni pozitiven, kar nalaga tem državam, da v prihodnosti okrepijo svoj boj proti korupciji. V tretjem razredu pa se nahajajo države, katerih trend je negativen. To so po podatkih TI in v mojo raziskavo vključene tranzicijske države Gruzija, Madžarska, Poljska, Romunija, Ukrajina in Češka. Za te še v večji meri velja prej povedano, saj so, po podatkih sodeč, neuspešne v svojem boju proti korupciji. Kakšni so vzroki za to v vsaki posamezni države tukaj ne bom opisoval, so pa vsekakor potrebni resne in celovite obravnave, če hočejo države spremeniti negativni trend korupcije na bolje.

4.2.2 KONFLIKT V TRANZICIJSKIH DRŽAVAH

V nadaljevanju bom za vsako državo posebej predstavil, s kakšno intenzivnostjo konflikta se je soočala sedaj tranzicijska država, ko je začela svojo pot sprememb. Poskušal bom prikazati, kakšen je bil prehod iz enega družbeno-političnega sistema v drugega, se pravi iz socialističnega v nekakšno obliko kapitalizma in demokracije. Če je bil prehod izveden na zakonit, miren reformni način ali z uporabo nasilja višje ali nižje intenzivnosti. Na koncu opisa konflikta bom podal tudi stopnjo intenzivnosti konflikta, kot je opredeljena v lestvici Mirovnega inštituta iz Heidelberga in jo kasneje uporabil pri dokazovanju hipotez. Raziskovalci iz Heidelberga ocenjujejo stopnjo intenzivnosti konflikta v neki državi za vsako leto posebej, vendar sem zaradi dostopnosti in primerljivosti podatkov v diplomskem delu uporabil podatke iz obdobja od leta 1989 do leta 1993. V statistični analizi je naveden podatek intenzivnosti konflikta, ki je bil v obravnavanem obdobju najvišje intenzivnosti, seveda ob predpostavki, da je bilo v posamezni državi v tem obdobju več konfliktov. Za raziskovanje

trenda intenzivnosti konflikta v tranzicijskih državah, vključenih v mojo diplomsko delo, pa sem zbral podatke za obdobje od leta 1999 do leta 2003. Isto kot v primeru korupcije, sem podatke zbrane s pomočjo KOSIMO baze razvrstil v tri razrede, ki so podrobneje opisani v nadaljevanju. Pri državah, za katere podatki o kakršnem koli konfliktu ne obstajajo, imajo v tabeli na koncu opisa stanja v posameznih državah, z besedo napisano vrednost nič.

1. Azerbajdžan

V začetku marca leta 1988 sta se pretežno krščanska Armenija in njena soseda Azerbajdžan, ki ima večinsko prebivalstvo muslimanske vere, začela spopadati za gorsko območje Karabaha. Gorski Karabah je pretežno kmetijska regija znotraj Azerbajdžana, vendar poseljena z večinoma armenskim prebivalstvom. Spopadi so se stopnjevali do krvavega etničnega čiščenja, ki je vzpodbudilo spopade tudi drugod na meji med državama. S časom je stanje med državama stisnjenima med Črno in Kaspijsko morje na jugozahodu Sovjetske zveze preraslo v etnični konflikt, ki ga tudi Rusija ni mogla spregledati. Tako v Armeniji kot tudi v Azerbajdžanu je sočasno raslo nasprotovanje sovjetski nadvladi in začele so se pojavljati želje po odcepitvi in neodvisnosti. Sovjetska zveza je zato razglasila izredno stanje, ter na krizno območje poslala 11.000 vojakov, ki naj pomagajo vzpostaviti red in mir 6.000 tam že razporejenim vojakom. To pa je januarja 1990 zanetilo še hujše spopade med oboroženimi skupinami vpletenimi v spor. Intenzivnost spopadov je v enem letu prerasla od posameznih incidentov z lovskim orožjem, do spopadov, v katerih so bili uporabljeni tanki, težka artilerija in raketiranje položajev. V jeseni leta 1991 sta obe državi, Armenija in Azerbajdžan, razglasili neodvisnost, ki pa je nista mogli v celoti udejanjiti pred razpadom Sovjetske zveze 26. decembra 1991. Napor za končanje vojne med državama s strani OZN, Irana in ostalih so propadli in leta 1992 so se spopadi nadaljevali, dokler ni maja 1994 s posredovanjem Rusije končno prišlo do podpisa premirja. Premirje je zagotavljalo armenskim vojakom kontrolo nad Gorskim Karabahom, kar pa ni pomirilo strasti in posamični spopadi se še nadaljujejo. Tako do danes ni bil narejen noben politični korak, ki bi pripomogel k razrešitvi spora ali ublažitvi napetosti (OnWar, 2004).

Zaradi silovitosti spopadov, žrtev in trajanja je ocena stopnje intenzivnosti konflikta po lestvici HIIK-a pete stopnje intenzivnosti v letu 1991 (KOSIMO database, 2004).

2. Bosna in Hercegovina

Nekaj mesecev kasneje kot v Sloveniji in na Hrvaškem je tudi v Bosni in Hercegovini (v nadaljevanju Bosni) izbruhnila državljanska vojna. Le-ta je bila od vseh spopadov na območju nekdanje Jugoslavije najdaljša in najbolj silovita. Zahtevala je skupno okoli 300.000 življenj med civilisti in vojaki ter povzročila več kot milijon razseljenih ljudi. Vse tri vpletene strani se še danes bojujejo z dediščino teh spopadov na več področjih družbenega in socialnega življenja v državi (OnWar, 2004).

Začetek sovražnosti treh narodov živečih v skupni republiki je bila izvedba referendum o neodvisnosti Bosne 29. februarja 1992, ki pa se ga niso udeležili bosanski Srbi. S tem nestrinjanjem odcepitve od skupne države in vojaško podporo Srbije so začeli bosanski Srbi svoj vojaški pohod za združitev vseh Srbov živečih na različnih območjih. Sprožili so tudi nezadržan niz dogodkov, ki je republiko pahnil v skoraj štiri leta trajajočo krvavo morijo. Boji med Hrvati, Bošnjaki in Srbi so bili najhujši spopadi na območju Evrope po drugi svetovni vojni. Večkratno premirje, tudi s posredovanjem mednarodne skupnosti, ni moglo zagotoviti trajnega miru. Same vojskujoče strani pa tudi niso bile pripravljene na kompromisne rešitve. Etnično čiščenje, ki so ga izvajale v največji meri srbske sile, v manjši meri pa tudi hrvaške in bošnjaške sile, je končno prisilil mednarodno skupnost, da je pritisnila na vpletene strani in dosegla podpis sporazuma, ki je bil vsaj v določeni meri sprejemljiva rešitev spora za vse vpletene strani. Podpis Daytonskega sporazuma je končal spopade in zagotovil prihod mednarodnih mirovnih sil, ki ostajajo na območju še danes (Švob-Đokić, 2000: 49).

Mislim, da tukaj razprave glede stopnje intenzivnosti konflikta ne bi smelo biti, saj je bila državljanska vojna na tleh Bosne ena najsrdejših v Evropi po drugi svetovni vojni. Tako je ta konflikt dobil peto stopnjo intenzivnosti po HIIK-u v letu 1993 (KOSIMO database, 2004).

3. Bolgarija

Država je stopila na pot tranzicije sorazmerno mirno, brez kakšnega oboroženega spopada ali podobnih napetosti. Miren prehod ji je tudi zagotovil oceno stopnje intenzivnosti konflikta ena (HIIK, 2004). Ob tem moram povedati, da tudi najnižja možna stopnja intenzivnosti konflikta vseeno poda določeno predstavo o intenzivnosti konflikta, čeprav prikritega. Brez konflikte situacije ne bi prišlo do sprememb, kar velja tudi za ostale države, ki so prejele najnižjo oceno stopnje intenzivnosti konflikta (KOSIMO database, 2004).

4. Češka Republika

Prehod države v demokratični družbeni sistem tržnega gospodarstva ter posledično razpad skupne države Češkoslovaške, je bil v obeh delih države razumljen in želen proces. Žametna revolucija, kot so kasneje opisovali proces razdružitve, je bila dobro pripravljena in izvedena. Velika večina državljanov obeh držav ga je zaznavala kot demokratično pravico druge strani in kot nadaljevanje začetih reform. Zato posledično ob razpadu ni prišlo do kakšnih večjih izgrediv ali nemirov (Švob-Đokić, 2000: 41). Obe na novo nastali državi sta poskušali in poskušata vse probleme rešiti v duhu sodelovanja in razumevanja, zato sta postali vzor, kako na miren način razpade federativna država. Obe državi Češka in Slovaška, sta dobili oceno ena, za intenzivnost konflikta v letu 1990 (KOSIMO database, 2004).

5. Estonija

Odkrit boj za neodvisnost Estonije se je začel že leta 1987 z javnimi protesti proti gradnji ekološko spornih projektov in zahtevami po začetku ekonomskih reform. V letu 1988 je bila ustanovljena Estonska narodna fronta, ki je boj za neodvisnost nadaljevala s političnimi sredstvi. Prvi korak k osamosvojitvi je bil izveden s proglasitvijo estonske suverenosti konec leta 1988. S tem dokumentom je tudi zahtevala, kot vse ostale baltske države, da se objavi vsebina Pakta o nenapadanju med Nemčijo in Rusijo iz leta 1939 ter uporabo estonskega jezika kot uradnega.

Po objavi vsebine tega pakta je okoli dva milijona ljudi naredilo 600 kilometrov dolgo verigo od Talina do Vilnusa glavnih mest Estonije in Litve ter s tem izrazilo svojo željo po samostojnosti in neodvisnosti. Politična oblast pa v tem pogledu ni bila tako enotna kot prebivalstvo in politične zdrahe so prevladovale v naslednjih letih in onemogočale hiter napredek. Vseeno procesa ni bilo mogoče več zaustaviti in po vrsti preobratov je Estonski parlament razglasil neodvisnost avgusta 1991. Mogoč konflikt je bil preprečen s propadom vojaškega udara v Rusiji, ki je potem tudi pripeljal do priznanja Estonije s strani Rusije (Švob-Đokić, 2000: 41).

Zaradi velikih demonstracij v celotni državi ob izbruhu nasilja v Rigi in Vilnusu je ocena stopnje intenzivnosti konflikta dve v letu 1991, kajti samo velika naključja so preprečila prelivanje krvi na ulicah glavnega mesta Estonije Talina (KOSIMO database, 2004).

6. Gruzija

Aprila leta 1989 so Sovjetske sile v nejasnih okoliščinah nasilno prekinile mirne demonstracije v glavnem mestu Gruzije Tbilisiju. Ob tem so ubile dvajset ljudi, v glavnem žensk in otrok. In ta pozneje imenovana "Aprilska tragedija" je močno spremenila politično življenje v republiki. Javnost je bila šokirana in je zahtevala kaznovanje odgovornih, ki pa so svojo krivdo valili na druge in tako naprej do pristašev opozicije, ki so na koncu tudi bili aretirani. Vsesplošno vzdušje med državljani je posledično hotelo takojšnjo odcepitev in neodvisnost od Rusije, s čimer se le-ta ni strinjala. Posledica vmešavanja Rusije ter postavljanja napačnih ljudi na ključna mesta v državi je pripeljala državo do državljanske vojne, kot tudi vojne za odcepitev avtonomnih regij južne Osetije in Abhazije. Tako državljanska vojna, kot tudi vojna za odcepitev regij, sta bili izrazito uničevalni, poleg tega pa je secesijska vojna od leta 1991 do leta 1993 odnesla tudi okoli petnajst odstotkov celotnega ozemlja države izpod nadzora centralne oblasti. To ozemlje je prešlo pod kontrolo nepriznanih oblasti v Abhaziji in južni Osetiji, kar še danes sproža napetosti in oborožene spopade (OnWar, 2004).

Pri oceni stopnje intenzivnosti konflikta na poti Gruzije v demokratično ureditev ne more biti dileme, saj so bili spopadi siloviti in krvavi. Ocena pete stopnje intenzivnosti konflikta za leto 1991 je zato povsem v skladu z dogodki, ki so se zgodili (KOSIMO database, 2004).

7. Hrvaška

Hrvaško prebivalstvo, ki je bilo politično narodno še vedno izredno frustrirano zaradi sankcij proti hrvaškemu narodnemu gibanju leta 1971, so nekatere nove demokratične sile izkoristile ter s poudarjanjem nacionalizma le-tega tudi močno razplamtela. Tukaj mislim predvsem na Hrvaško demokratsko skupnost (HDZ), ki je pod vodstvom komunističnega disidenta in bivšega generala jugoslovanske armade Franja Tuđmana zmagala na volitvah leta 1990. Takoj je začela pot ekskluzivizma hrvaškega nacionalizma in polpredsedniškega režima (Prunk v Hafner, Haček, 2000: 50). Po koncu sovražnosti v Sloveniji je Hrvaška zašla v krvavo državljansko vojno, ki je trajala skoraj pet let in prizadela celotno območje države. Na ozemlju Hrvaške bi naj po nekaterih ocenah umrlo več kot 10.000 ljudi, desetkrat več pa naj bi bilo ranjenih. Med potekom vojne so sovražnosti nihale od sodelovanja z Muslimani, do sovražnosti z njimi, kar posledično isto velja tudi za stike s srbsko vojsko, ob tem pa je bilo naštetih tudi štirinajst kršitev podpisanih prekinitev spopadov. Po končanju sovražnosti in podpisu Daytonskega sporazuma je Hrvaška le stežka krmarila med izbruhi novih spopadov

in željami vseh vpletenih strani. Relativno pozno je prišel odmik Hrvaške od nasilnega reševanja ozemeljskih sporov k sodelovanju in nenasilnim reševanjem sporov. Napredek pri dogovarjanju okrog meje s sosednjimi državami je vseeno napredoval in sedaj ima Hrvaška meje določene ali so dogovori o njih v zaključni fazi (Švob-Đokič, 2000).

Menim, da tudi tukaj ne bi smelo biti odprtega vprašanja o stopnji intenzivnosti konflikta, saj je jasno da tisoči mrtvi in razseljeni ter uničene mesta in vasi pomenijo peto stopnjo intenzivnosti konflikta za leto 1992 (KOSIMO database, 2004).

8. Latvija

V Latviji se je že v sredini 1970-ih formiralo več profesionalnih združenj, ki so razvijale idejo upora rusifikaciji države. S preučevanjem latvijske tradicije in kulture so počasi razvijali osveščenost državljanov o skupni preteklosti ter o nujnosti svoje lastne države za prihodnost Latvijcev. Med njimi je imela največ vpliva Latvijska narodna fronta, ki je z lahkoto mobilizirala velike množice ob različnih shodih v državi. Tako je zaradi velikega pritiska latvijske narodne fronte Vrhovni Sovjet Latvije poleti 1989 sprejel deklaracijo o suverenosti in ekonomski neodvisnosti Latvije. Na lokalnih volitvah tega leta in parlamentarnih naslednjega je Narodna fronta dobila večino glasov ter avgusta leta 1991 razglasila neodvisnost Republike Latvije. Ker pa skoraj polovico prebivalstva Latvije predstavljajo ruski državljani, je ta namera že prej izzvala veliko incidentov in spopadov med zagovorniki neodvisnosti in tistimi, ki so želeli ostanek Latvije v okviru Sovjetske zveze. Spopadi med pripadniki ruskih specialnih sil in demonstrantov v Rigi so januarja 1991 zahtevali pet življenj. Nadaljnji potek dogodkov pa vseeno ni prerasel v organizirane spopade, čeprav so bile reakcije obeh strani večkrat sovražno usmerjene druga proti drugi. Kljub vsem konfliktom in odprtim vprašanjem, še posebej glede vprašanja dodelitve državljanstva ruskemu prebivalstvu, je Sovjetska zveza priznala neodvisnost Latvije v kontekstu dogodkov po zlomu poskusa državnega udara. Tako so se strasti pomirile in Latvija je začela svojo pot tranzicije (Švob-Đokič, 2000).

Ocena stopnje intenzivnosti konfliktov je tri za leto 1991, saj po lestvici HIIK-a govorimo o krizi, kjer vsaj ena stran uporablja nasilje za reševanje konfliktov (KOSIMO database, 2004).

9. Litva

V Litvi se je želja po neodvisnosti jasno pokazala že februarja 1988 s proslavo dneva litovske neodvisnosti. Za tem so litovski intelektualci ustanovili društvo, ki se je zavzemalo za spremembe v družbenem in političnem življenju podobno, kot sta bila najbolj znana poskusa ruskega voditelja Gorbačova glede perestrojke in glasnosti. Društvo se je razvijalo in pridobivalo na moči ter začelo sodelovati tudi s komunistično oblastjo. Tako je Litva proglasila svojo neodvisnost maja leta 1989 ter ob tem vztrajala, da je neodvisna že od šestnajstega februarja 1918 in je bila ves ta čas okupirana s strani Sovjetske zveze. Novo izvoljeni parlament je litovsko neodvisnost izglasoval v marcu 1990, takoj zatem pa na pritisk in ekonomsko blokado Sovjetske zveze objavil šestmesečni moratorij na dosego neodvisnosti. Kljub temu je Moskva tudi vojaško posredovala in v omejenih spopadih ubila trinajst ljudi, ranila pa več sto. Napetosti so se umirile komaj po neuspelem državnem puču v Moskvi, ko je le-ta priznala neodvisnost Litve. S tem pa je bil končan tudi konflikt med državama (Švob-Đokič, 2000).

Ocena stopnje intenzivnosti konflikta po lestvici HIIK-a dosega obliko resne krize, se pravi četrto stopnjo za leto 1991, ko obe strani na organiziran način izvajata nasilna dejanja (KOSIMO database, 2004).

10. Madžarska

Na Madžarskem je bil potek in razvoj dogodkov enako hiter in uspešen kot v primeru Poljske. Tako je februarja leta 1989 uspelo reformistu iz komunističnih vrst Imreju Pozsgaju pridobiti svojo stranko na stran podpore spremembam ustave, ki bi omogočili svobodne volitve. Ob tem so bili madžarski komunisti še najbolj demokratično usmerjeni med vsemi srednjeevropskimi državami, kar je še prispevalo k hitrejšemu razvoju dogodkov. Svojo prodemokratično usmerjenost so pokazali tudi s tem, da so maja 1989 odprli mejo z Avstrijo in čeznjo spustili 15.000 vzhodnonemških turistov in s tem izzvali pravi politični pretres v NDR (Prunk v Hafner, Haček 2000: 48.). Leta 1990 so bile potem organizirane svobodne demokratične volitve, ki so prinesle zmago protisocialističnemu forumu. Demokratični prehod je bil zagotovljen in končan še toliko prej, ker ga je odločno podpirala velika večina državljanov in ostalih političnih strank.

Ocena za stopnjo intenzivnosti konflikta je ena za leto 1990, kar je jasno po tem, da konflikt nikoli ni prerasel v kakšno koli organizirano nasilje (KOSIMO database, 2004).

11. Poljska

Med državami, ki so najhitreje vzpostavile demokratični sistem je bila tudi Poljska. Po vrsti srečanj aprila in maja leta 1989 med komunistično vlado in veterani gibanja Solidarnost, so se med seboj sporazumeli za svobodne volitve za 35 odstotkov zakonodajnega telesa. Ostalih 65 odstotkov je bilo rezerviranih za predstavnike komunistične partije. Prav tako je bil ustanovljen nov predstavniški organ senat, ki pa je imel le majhna pooblastila, izvolitev vanj pa naj bi bila prav tako svobodna (Freedom House, 2004). Junjske volitve tega leta so prinesle popolno zmago kandidatom Solidarnosti, ki so dobili vseh 35 odstotkov svobodno voljenih mest v zakonodajnem telesu ter 99 odstotkov vseh mest v senatu. Po volitvah je tako komunistični predsednik vlade Rakowski oblikoval večstrankarsko vlado pod vodstvom Tadeusa Mazowieckega, veterana Solidarnosti. S tem se je ustvarilo stanje s komunistično partijo na oblasti, ki je le del te oblasti prepustili reformnim skupinam, obenem pa s tem začasno zavrla dokončanje začetih reform. Takšno polovično stanje ni moglo trajati dolgo, vendar se je situacija razčistila in umirila komaj konec leta 1990, ko je bil za predsednika republike izvoljen voditelj Solidarnosti Lech Walensa. Tedaj je bil prehod končan brez prelivanja krvi ali drugih oblik nasilja med privrženci komunistov in reformnih skupin (OnWar, 2004).

Glede na vse povedano je stopnja intenzivnosti konflikta ena za leto 1990, saj opisane spremembe niso prerasle iz latentnega konflikta v odkritega, ki bi vključeval kakšno koli obliko nasilja (KOSIMO database, 2004).

12. Romunija

Romunska revolucija je v nepolnih dveh tednih od 20. do 31. decembra 1989 pripeljala do spektakularnega padca Ceusescujevega režima in vzpostavitve nove vlade pod vodstvom Iona Iliescuja. Začetek končnega obračuna z režimom je sprožil poboj prodemokratičnih demonstrantov v Temišvaru s strani vladnih sil. Revolucija pa se je dokončno razplamtela ob streljanju policije na protestnike v Bukarešti 21. decembra. Državlјanska vojna med vojsko, ki se je pridružila demonstrantom in vladnimi varnostnimi službami ni trajala dolgo ter se je končala z zmago vojske in opozicije. Ceausesco je poskušal pobegniti, vendar je bil ujet, obsojen genocida in zlorabe oblasti ter usmrčen skupaj z ženo 25. decembra istega leta. Tako hiter in radikalen rez s prejšnjimi oblastmi in voditelji ni bil prisoten nikjer med ostalimi izbranimi državami. Pustil je določen politični vakuum, ki ga niso znali zapolniti tedanji

politiki, kar je posledično pripeljalo na oblast staro garnituro v novi preobleki (Freedom House, 2004).

Meseca maja leta 1990 so se Romuni spopadli z etnično skupino Madžarov v Transilvaniji, pri čemer je bilo ubitih najmanj 5 ljudi. Posredovati je morala tudi vlada in na območje poslati 500 vojakov, ki so umirili razmere. Tudi ta konflikt je pomemben za razumevanje problemov Romunije pri procesu tranzicije in korupcije (OnWar, 2004).

Zbrani podatki kažejo na organizirane spopade z uporabo orožja, kar po lestvici HIIK-a prinese oceno stopnje intenzivnosti konflikta štiri za leto 1989 (KOSIMO database, 2004).

13. Slovaška

Zapis dogodkov in stanja ob predstavitvi Češke republike seveda velja tudi za Slovaško, kot nekdanjo skupno državo Češkoslovaško. Intenziven prehod se je začel oktobra 1989, ko je pred veleposlaništvom Zvezne republike Nemčije v Pragi več tisoč državljanov Nemške demokratične Republike zahtevalo pravico odhoda v zahodno Nemčijo. Češkoslovaška vlada je po krajšem oklevanju to vendarle sprejela, ni pa mogla preprečiti istočasnih množičnih demonstracij domačih državljanov, ki so zahtevali reforme. Vlada je tako pristala na svobodne volitve državnega predsednika. Ta je postal član Demokratičnega državljanskega foruma Vaclav Havel, kar je pomenilo spremembo družbenega sistema tudi zato, ker je Havlovi izvolitvi sledilo imenovanje nove nekomunistične vlade (Švob-Đokič, 2000).

Ocena stopnje intenzivnosti konflikta pa je ista kot pri Češki republici, in sicer ena za leto 1990 (KOSIMO database, 2004).

14. Slovenija

Tako Republika Slovenija kot tudi Republika Hrvaška, če omenim le dve najbolj napredni in demokratični republici bivše Jugoslavije, sta že pred dogodki leta 1991 želeli spremembe v ureditvi in organizaciji socialistične in federativne države. Vendar pa reform ni bilo in Slovenija se je počutila ujeto in izkoriščano v skupni državi. To je po vrsti dogodkov pripeljalo do proglastitve neodvisnosti dne 25. junija 1991 in takojšnje direktne intervencije Jugoslovanske ljudske armade na ozemlju Slovenije. Slovenska stran je kljub večkratni vojaški premoči nasprotnika zavzela večino strateško pomembnih mest in mejnih prehodov. Obkolila je vojašnice in pri tem zajela več kot 2500 vojakov ter tako močno načela vojaško

moč nasprotne strani. Medtem je vojaško letalstvo Jugoslovanske ljudske armade bombardiralo določene cilje, kot so letališče Brnik, glavno mesto Ljubljana in pomembne mejne prehode. V desetih dneh, kolikor so trajali oboroženi spopadi, je umrlo okoli 120 ljudi ter bilo ranjenih še trikrat več. Odločni upor prebivalstva in pritiski mednarodne skupnosti so pripeljali do hitre ustavitve sovražnosti in trimesečnega moratorija na želeno neodvisnost Slovenije. Ni pa imela ta odločitev nikakršnih negativnih posledic, saj je umik vojske Jugoslovanske ljudske armade potekal brez incidentov (Švob-Đokič, 2000).

Glede na stopnjo intenzivnosti spopadov in trajanje si omenjeni konflikt zasluži četrto stopnjo intenzivnosti za leto 1991, saj sta obe sprti strani uporabljali organizirano nasilje več časa (KOSIMO database, 2004).

15. Srbija in Črna gora

Pri opisu konflikta v državi Srbije in Črn Gore se pojavi več dilem in problemov. Kateri konflikt je pomenil začetek reform in sprememb v državi, ki jo je potem pripeljal do procesa tranzicije, bi lahko bila prva dilema, kot tudi, ali so sovražnosti, ki so jih izvajale srbske enote na ozemljih drugih držav možen konflikt pomemben za mojo raziskavo. Vse vojne in spopadi, razen bombardiranja Srbije s strani Nata, so se izvajale pretežno na območju držav BiH in Hrvaške. Opisovanje vseh teh vojn, v katerih so sodelovale srbske enote, seveda ni naloga mojega diplomskega dela, zato jih tudi ne bom omenjal. Ker pa se posledice konfliktov vedno prenesejo tudi na državo, iz katere prihajajo borci, denarna sredstva in druga pomoč, lahko predpostavimo, da je konflikt na območju bivše Jugoslavije prizadel tudi ozemlje Srbije in Črne gore. K temu so pripomogle še mednarodne gospodarske sankcije in nemiri na Kosovu, ki je ozemlje Srbije in Črne gore (OnWar, 2004). V zagovor peti stopnji ocene intenzivnosti konflikta v raziskavi, lahko povemo, da so bili spopadi in uničevalna bombardiranja mest s strani srbskih enot najhujši oboroženi spopadi v Evropi po drugi svetovni vojni, ki so vplivali na razmere v državi (KOSIMO database, 2004).

16. Ukrajina

Začetek procesa ponovnega osamosvajanja in izhoda iz sovjetske federacije pa se je začel leta 1989, ko je bilo ustanovljeno Gibanje ukrajinskega ljudstva za rekonstrukcijo. To je bila tudi edina opozicijska komunistična partija (KP) na volitvah 1990, kjer je dobila 27 odstotkov glasov volivcev. Čeprav sodelovanje med strankama ni trajalo dolgo, je Gibanje le uspelo prepričati KP za podporo pri glasovanju o Deklaraciji za neodvisnost v Vrhovnem sovjetu

Ukrajine. Deklaracija je bila potrjena na volitvah prvega decembra 1991 z več kot 90-odstotno podporo, na katerih je bil izvoljen tudi prvi predsednik Leonid Kravčuk (Freedom House, 2004). Po prevzemu oblasti pa vlada ni začela radikalne reforme gospodarstva ali privatizacije državnega premoženja, temveč je vzpostavljala neko kontinuiteto vodenja države podobno socialistični. To je vodilo v slabo politično in gospodarsko stanje države. Potrebne so bile ponovne volitve, tako parlamenta kot predsednika v letu 1994, kar je delno tudi prineslo določene rezultate. Zmago je slavil Leonid Kučma, ki vodi prorusko politiko in vrši močno centralizacijo države. S tem ne rešuje nastale probleme, povzroča pa zastoj nujno potrebnih reform. Ukrajina obenem poskuša urediti tudi vrsto mednarodnih in teritorialnih problemov, kot je vprašanje Krima, delitev krimske flote vojaških ladij z Rusijo ter problem z avtonomijo donetske regije (Švob-Đokič, 2000).

Čeprav tudi v Ukrajini ni prišlo med spremembo družbenega sistema do večjih sovražnosti ali nasilja, ne moremo trditi, da je to bil samo prikrit latentni konflikt. V opisu HIIK-a najdemo pri drugi stopnji intenzivnosti konflikta ravno te oblike, ki so bile prisotne v Ukrajini v času prehoda, kar pomeni, da je ocena dve pravšnja zanjo (KOSIMO database, 2004).

Tabela 3: Stopnje intenzivnosti konflikta v posameznih državah za obdobje od leta 1989 do 1993 in od leta 1999 do leta 2003.

Za. št.	DRŽAVA	INT.KO. 1989-1993	INT.KO. 1999	INT.KO. 2000	INT.KO. 2001	INT.KO. 2002	INT.KO. 2003
1	AZERBAJDŽAN	5	0	0	0	0	1
2	BiH	5	2	2	2	1	1
3	BOLGARIJA	1	0	0	0	0	0
4	ČEŠKA	1	0	0	0	0	0
5	ESTONIJA	2	1	1	1	1	1
6	GRUZIJA	5	1	2	2	2	3
7	HRVAŠKA	5	1	1	1	1	2
8	LATVIJA	3	1	1	1	1	2
9	LITVA	4	1	1	1	1	1
10	MADŽARSKA	1	1	1	1	1	1
11	POLJSKA	1	0	0	0	0	0
12	ROMUNIJA	4	1	1	2	1	1
13	SLOVAŠKA	1	1	1	1	1	1
14	SLOVENIJA	4	1	1	1	1	2
15	SRBIJA IN ČRNA GORA	5	5	3	3	2	3
16	UKRAJINA	2	1	1	1	1	2

Vir: Prirejeno po KOSIMO database, 2004.

V Tabeli 3 so prikazani podatki o intenzivnosti konflikta za vseh šestnajst držav, vključenih v mojo raziskavo. Stolpec z naslovom "INT.KO 1989-1993." prikazuje intenzivnost konflikta, ocenjenega s pomočjo HIIK-ove lestvice, ki lahko zavzema vrednosti v razponu od ena do pet. Podrobnejši opis vsake stopnje intenzivnosti najdemo v tretjem poglavju, kjer je predstavljena tudi celotna razpredelnica. V njej najdemo razdelitev konfliktov tudi po drugih kriterijih, ki pa za mojo raziskavo niso tako primerni ali potrebni. Kakšne vrednosti intenzivnosti konflikta so bile pripisane posamezni državi, je razvidno iz zgornje tabele, vzroki za takšno oceno pa so na kratko opisani še prej, pri predstavitvi posameznih tranzicijskih držav. Podatek o intenzivnosti konflikta je seveda samo ocena konflikta s pomočjo določenih kriterijev, ki pa vsi niso natančno merljivi. Tako obstaja možnost, da je določen konflikt napačno ocenjen in ima pripisano večjo ali manjšo intenzivnost konflikta, kot je ta v resnici. S tem pa ne želim zmanjšati pomena ali natančnosti zbranih in uporabljenih podatkov, ampak pred statistično analizo samo opozoriti na možnost pojavljanja napake. V ostalih stolpcih Tabele 3, so podane še stopnje intenzivnosti konflikta za obdobje od leta 1999 do leta 2003. Z njihovo pomočjo bom lahko predstavil trend gibanja intenzivnosti konflikta. Bralca moram opozoriti še na zapisano vrednost 0 stopnje intenzivnosti konflikta pri Azerbajdžanu, Bolgariji, Češki in Poljski. Vrednost 0 je zapisana v tistih primerih, ko se država ne znajde na seznamu ocenjenih konfliktov, zaradi česar lahko sklepamo, da večjega oboroženega ali političnega konflikta v tistem letu v posamezni državi ni bilo.

Kakšen je trend posameznih držav, pri stopnji intenzivnosti konflikta, bom enako kot pri stopnji korupcije, poskušal prikazati z razdelitvijo trenda intenzivnosti konflikta v tri razrede. V prvi razred, s pozitivnim trendom pri stopnji intenzivnosti konflikta, so uvrščene države, ki so v opazovanem obdobju uspele zmanjšati intenzivnost konfliktov ter s tem rešiti, ali ublažiti spore. Seveda po oceni HIIK-ove lestvice in KOSIMO baze podatkov. V prvi razred lahko tako prištevamo le Bosno in Hercegovino ter Srbijo in Črno goro. Kar pomeni, da je le omenjenima državama uspelo zmanjšati intenzivnost konfliktov, vse ostale države pa pri svojih prizadevanjih za rešitev nastalih konfliktov niso bile tako uspešne. Države, ki svojih konfliktov niso uspele rešiti, po drugi strani pa se konflikti niso niti zaostri, lahko uvrstim v drugi razred, kjer trend kaže na stagnacijo intenzivnosti prisotnih konfliktov. Med tranzicijskimi državami izbranimi v mojo raziskavo, so takšne države Slovaška, Estonija, Litva, Romunija ter Madžarska. Svoje, največkrat sosedske spore, omenjene države niso mogle učinkovito razrešiti. Vzroki za takšno stanje so kompleksni, predstavitev možnih rešitev pa ni namen pričujočega diplomskega dela. Pri državah, kot so Gruzija, Ukrajina,

Latvija, Hrvaška in Slovenija pa je prisoten negativni trend in višanje intenzivnosti konfliktov, kar pomeni, da so uvrščene v tretji razred. Vsekakor je stanje v omenjenih državah resno, in zahteva takojšnjo posredovanje vseh vpletenih strani, za čimprejšnjo umiritev razmer. Vse konflikte, tako notranje, kot tudi meddržavne, bi naj države reševale po mirni poti, s pomočjo dogovorov in kompromisnih rešitev, ne pa z nasilnimi dejanji.

5. RAZMERJE MED KORUPCIJO IN KONFLIKTOM

" Da se dejstva ne skladajo z mojo teorijo? Tem slabše za dejstva! "

Georg Wilhelm Friedrich Hegel

V tem poglavju bom predstavil rezultate svoje analize razmerja med korupcijo in konfliktom. Pri analiziranju preučevanih razmerij bom izhajal iz zapisanih hipotez, ki so mi služile kot ogrodje, v okviru katerega sem raziskoval opredeljeno problematiko teh razmerij. Najprej bom preveril povezanost dejavnikov korupcije in konflikta preko analize teoretičnih izhodišč diplomskega dela. Sledilo bo empirično preverjanje povezanosti korupcije in konflikta preko dejavnikov demokratičnosti ter povezanosti konflikta in korupcije preko gospodarske uspešnosti. Za konec pa bom empirično analiziral še neposredno povezanost med korupcijo in konfliktom.

Do zapisanih ugotovitev sem prišel s pomočjo statistične obdelave pridobljenih podatkov in teoretičnih spoznanj ob raziskovanju virov obravnavane snovi. Domneve, ki se pojavljajo pri analizi, naj ne bi kazale na neopravljeno delo, ampak ravno obratno, pričale bi naj o poglobljenosti in natančnosti opravljene raziskave, saj so domneve zunanji izraz nujno potrebne znanstvene skepse.

5.1 PREVERJANJE POVEZANOSTI DEJAVNIKOV KORUPCIJE IN KONFLIKTA PREK ANALIZE TEORETIČNEGA DELA

Pred empiričnim dokazovanjem zapisanih trditev bi rad podal sklepno analizo teoretičnega dela. Tako želim predstaviti vzročnost med posledicami konfliktov in vzroki korupcije ter nadalje posledicami korupcije in vzroki konfliktov. S pojasnitvijo teh dveh zvez, med procesoma korupcije in konflikta, bi dobil krog povezanosti in odvisnosti ter s tem tudi dokazal teoretično povezavo med procesoma, ki ju raziskujem. Takšen krog povezanosti, kjer posledice družbenih konfliktov vplivajo na nastanek korupcije ali jo vzpodbujajo, in kako visoka stopnja korupcije v državi vpliva na nastanek novih družbenih konfliktov in jih s svojimi posledicami za delovanje družbe ponovno krepi.

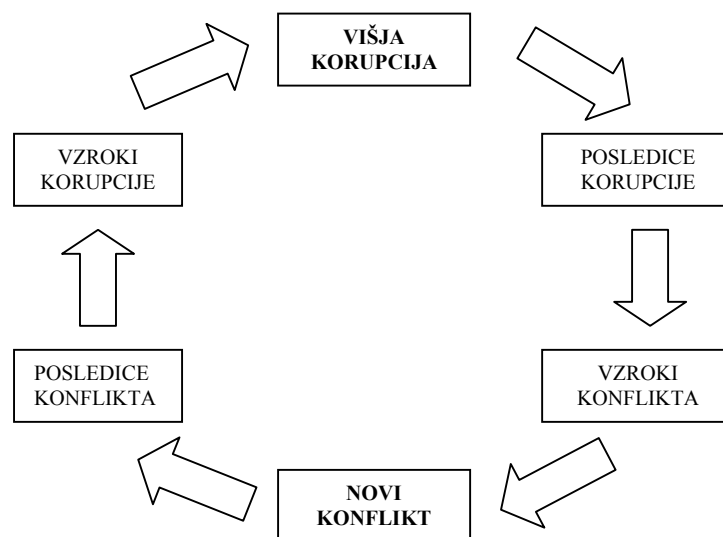
Vpliv posledic konfliktov na različna področja družbenega življenja je podrobneje prikazan v tretjem poglavju, podobno kot so vzroki korupcije predstavljeni v drugem. Če natančneje pogledamo družbena področja na katera vpliva konflikt, vidimo, da so le-ta praktično enaka družbenim področjem, ki ob delovanju konfliktov vzpodbujajo ali na novo ustvarjajo korupcijo. Primer za to je lahko politično odločanje v kriznih razmerah, ko določeni subjekti dobijo velika pooblastila za učinkovito opravljanje svojih nalog. To je lahko na drugi strani vzrok za korupcijo, saj so velika pooblastila posameznikov skušnjava, ki se ji mnogi ne morejo upreti. S pristranskim odločanjem v svojo korist ali korist določene osebe, pa že lahko govorimo o obliki koruptivnega dejanja, ki izvira neposredno iz posledic konflikta. Drug primer, da se ne bom omejil samo na politično področje delovanja, je povezanost posledic konfliktov na gospodarskem področju z nastankom korupcije. Posledice konfliktov, predvsem oboroženih, so vidne tudi na gospodarskem področju, kot je primer pomanjkanja delovne sile zaradi odhoda na bojišče. S tem ni ustvarjen načrtovan obseg proizvodnje in dohodkov, kar poruši denarni tok in finančno stanje državljanov države v konfliktu. Višina plač in ekonomska ogroženost pa je najpomembnejši vzrok za povečanje stopnje korupcije v družbi. Nadalje, lahko ponazorim povezanost med posledicami konfliktov in vzroki za korupcijo na primeru povezanosti nezadostnega ter neučinkovitega nadzora državnih služb in organiziranega kriminala. Državne službe ne zmorejo, kar je posledica nestabilnih družbenih razmer ob in po konfliktu, učinkovito preprečevati nezakonitega delovanja organiziranih kriminalnih združb. Nemoč oblasti organizirane kriminalne združbe potem izrabljajo za svoje nezakonito delovanje in uresničevanje svojih interesov. Uresničitev interesov pa je nujno povezana s korupcijo, ki pripadnikom organiziranih kriminalnih združb sploh omogoča delovanje. S takšno povezanostjo se stopnja korupcije v družbi veča in na žalost postaja sprejemljivo dejanje za dosego zelenih ciljev. Kako vpliva na družbeni razvoj celotne države stanje, v katerem ima organiziran kriminal glavno besedo, pa mislim, da ni potrebno razlagati.

Povezanost med posledicami korupcije in vzroki konfliktov, se pravi obraten potek dogodkov zgoraj opisanemu, bom tukaj skušal ponazoriti z nekaj primeri. Oba procesa sta natančneje in v celoti predstavljeni v poglavjih o korupciji in konfliktu, tukaj bom le opisal povezavo med njima. Posledice korupcije na političnem področju so vidne kot nezaupanje ljudi v državne institucije, pristransko odločanje na sodiščih in v drugih zadevah javnega značaja in neenake možnosti dostopa do zdravstvenih storitev. Napisano pa je eden od vzrokov konfliktov v družbi, saj je odsotnost spoštovanja osnovnih človekovih pravic in svoboščin največkrat vzrok za nastanek napetosti in konfliktov med družbenimi skupinami. Eden od gospodarskih

vidikov posledic korupcije je tudi izguba davčnih prihodkov države in s tem zmanjšanje državnih izdatkov za plače, investicije ali subvencije. S tem vplivamo na enega izmed vzrokov konfliktov, to je v tem primeru ekonomski dejavnik. V primeru, da posameznik ne more zadovoljiti svoje potrebe po materialnih dobrinah, to veliko-krat povzroči konfliktno situacijo. Posledice korupcije so vidne tudi na socialnem in okoljskem področju, kar spet lahko privede do vzrokov konfliktov. Države, ki nimajo urejene zakonodaje na področju zaščite okolja in naravnih virov, lahko hitro pridejo do velikih zaslužkov, če postanejo odlagališče nevarnih odpadkov razvitih držav. S tem škodujejo tamkajšnjemu okolju in posledično tudi ljudem, ki tam živijo. Ogrožanje zdravja določene skupine ljudi, ki o tem problemu ne more odločati ali si pomagati, lahko privede do konfliktov med družbenimi skupinami. Konflikt, med različnimi manjšinskimi družbenimi skupinami proti večinski pa je drugi najpogostejši vzrok konfliktov v družbi. Zato je način reševanja konfliktov med družbenimi skupinami pomemben katalizator konfliktov, v primeru neuspešnosti pa njihov pospeševalec, ki mu je potrebno nameniti veliko pozornost.

Če sedaj združim povedano, lahko oblikujem krog povezanosti procesov korupcije in konflikta ter njunega medsebojnega vpliva, ki ga bom tudi grafično predstavil.

Slika 1: Krožni tok povezanosti korupcije in konflikta.

Menim, da obstaja veliko število takšnih primerov medsebojnih povezav med vplivom korupcije na konflikt in obratno. Ker pa nikjer v zbrani literaturi nisem zasledil takšnega

celovitega prikaza medsebojne povezanosti korupcije in konflikta, kot je to predstavljeno na Sliki 1, sem se odločil, da ga kar sam poimenujem "*krožni tok povezanosti korupcije in konflikta*".

5.2 PREVERJANJE POVEZANOSTI KORUPCIJE IN KONFLIKTA PREK DEJAVNIKOV DEMOKRATIČNOSTI

Pri interpretaciji delovne hipoteze, ki se glasi: "*Države z višjo stopnjo intenzivnosti konflikta pri prehodu iz enega družbenega sistema v drugega, imajo mnogo počasnejši razvoj osnovnih demokratičnih vrednot in počasnejši trend zmanjševanja korupcije, kot tiste države, ki so imele konflikte nižje stopnje intenzivnosti ob začetku procesa tranzicije,*" bom uporabil rezultate statistične obdelave podatkov s pomočjo statističnega računalniškega programa SPSS. Le-te bom nadalje interpretiral tudi s pomočjo teoretičnih spoznanj, pridobljenih ob raziskovanju sekundarnih virov.

Za razumevanje in interpretacijo tabele in rezultatov dobljenih v njej, je potrebno osnovno znanje statističnih pojmov, ki jih zato tukaj tudi na kratko razlagam.

Zaradi števila spremenljivk, in njihovih značilnosti sem uporabil navzkrižno analizo treh preučevanih spremenljivk. Vse spremenljivke sem medsebojno primerjal in dobil rezultat njihovih medsebojnih povezanosti. Navzkrižna analiza je namenjena preučevanju povezanosti med dvema spremenljivkama, in sicer:

- (1) Ali obstaja povezanost na vzorcu,
- (2) Ali na vzorcu razkrita povezanost lahko posplošimo na populacijo,
- (3) Kakšna je povezanost oz. kako spremenljivi vplivata druga na drugo in kako močan je ta vpliv?

Vrsta med uporabljenimi spremenljivkami je ordinalna, kar pomeni, da jo je mogoče razvrstiti po rangi. Katera od navzkrižnih metod analize je uporabljena za preučevanje povezanosti spremenljivk, je odvisno od lastnosti oz. vrste spremenljivk. V mojem primeru gre, kot že rečeno, za ordinalni spremenljivki. Posledično ta lastnost spremenljivk določa, da za interpretacijo povezanosti uporabljamo Spearmanov koeficient korelacije. Ta je definiran na intervalu od -1 do $+1$, pri čemer vrednost -1 pomeni največjo možno linearno

obratnosorazmerno povezanost, 0 da linearne povezanosti ni, in +1 največjo možno linearno povezanost. Večja je različnost od 0, močnejša je linearna povezanost, natančneje, če je vrednost Spearmanovega koeficienta med vrednostima 0,1 in 0,3 gre za šibko povezanost, ko pa je vrednost koeficienta večja od 0,3, gre za močno povezanost.

Za določanje povezanosti je pomembna tudi signifikanca-sig. To je tveganje, s katerim trdimo, da sta spremenljivki povezani oziroma stopnja značilnosti pri kateri trdimo, da sta spremenljivki povezani. To nam omogoča, da pridemo do takojšnjega sklepa, ali sta spremenljivki statistično značilno povezani, in sicer pri stopnji značilnosti, ki je navedena pod rezultatom analize povezanosti spremenljivk.

Pred začetkom analize zapisane hipoteze morem predstaviti še razumevanje trenda kot ključne sestavine hipoteze. Trend je opredeljen kot značilnost pojava glede na spreminjanje v daljšem časovnem obdobju (Verbinc, 1982), za potrebe analize pa kot prevladujočo smer gibanja določene spremenljivke. Sam sem trend demokratičnih dejavnikov izračunal kot vsoto vseh demokratičnih dejavnikov deljeno s številom teh dejavnikov. V drugem koraku sem ta dobljeni povprečni demokratični dejavnik odštel od enako dobljenega povprečnega demokratičnega dejavnika izračunanega za naslednje leto in dobil stopnjo rasti. V tretjem koraku pa sem skupno razliko med prvo in zadnjo stopnjo rasti delil še s številom izračunanih let ter tako dobil povprečen trend demokratičnih dejavnikov. To pa je tudi podatek, ki je uporabljen pri statistični analizi. Za trend stopnje korupcije sem uporabil isti postopek, seveda brez prvega koraka, ki v tem primeru ni bil potreben.

Pri vrednostih demokratičnih dejavnikov se zanašam na podatke pridobljene s strani mednarodne nevladne organizacije Freedom House in njihove baze podatkov. Demokratični dejavniki, uporabljeni v nadaljevanju, so kasneje združene vrednosti svobode volitev, legitimnosti in legalnosti zakonodajnega procesa, neodvisnosti medijev, vpliva in dejavnosti skupin civilne družbe in načina vladanja v državi. Samo lestvica vrednosti demokratičnih dejavnikov je zaradi natančnejše opredelitve razdeljena v tri skupine, ki imajo nadalje še dve podskupini. V prvi skupini so vrednosti od 1 do 3, ki označujejo države z utrjenimi demokratičnimi sistemi, v drugi so države, pri katerih so ti dejavniki demokratičnosti še v tranziciji, njihove vrednosti pa variirajo od 3 do 5 in v tretjo skupino spadajo države z vrednostmi demokratičnih dejavnikov od 5 do 7, ki imajo določeno obliko avtoritarnega

režima vladanja. Se pravi, čim višja je vrednost opazovanih dejavnikov, tem manjša je njihova demokratičnost.

Pri analiziranju povezanosti trenda demokratičnih dejavnikov in trenda stopnje korupcije v povezavi z intenzivnostjo konflikta bom s pomočjo programa SPSS uporabil navzkrižno (crosstabs) analizo statistične obdelave. Podatke za neodvisno spremenljivko intenzivnosti konflikta v Tabeli 4 označeni kot INTKONF bom črpal iz KOSIMO baze podatkov za obdobje od leta 1989 do leta 1993. Podatke, uporabljene pri odvisnih spremenljivkah, trend korupcije označen kot TRENDKOR in trend demokratičnih dejavnikov, v tabeli označen kot POVTREND sem pridobil iz TI baze podatkov za trend korupcije in Freedom House baze za trend demokratičnih dejavnikov. Podatki o trendu stopnje korupcije in trendu demokratičnih dejavnikov se zaradi v hipotezi predvidenega dejstva, da se vpliv konflikta na korupcijo pokaže z določenim časovnim zamikom, nanašajo na obdobje med leti 1999 in 2003. Vsi uporabljeni podatki so v celoti prikazani v Prilogi A, kjer je predstavljenih tudi nekaj grafov s katerimi lahko grafično ponazorimo določene trende demokratičnih dejavnikov in korupcije.

Tabela 4: Povezanost trenda demokratičnih dejavnikov razvoja in trenda stopnje korupcije v primerjavi z intenzivnostjo konflikta za obdobje od leta 1989 do leta 1993.

			Correlations		
			INTKONF	POVTREND	TRENDKOR
Spearman's rho	INTKONF	Correlation Coefficient	1,000	-,081	,397
		Sig. (2-tailed)	,	,766	,160
		N	16	16	14
	POVTREND	Correlation Coefficient	-,081	1,000	-,284
		Sig. (2-tailed)	,766	,	,325
		N	16	16	14
	TRENDKOR	Correlation Coefficient	,397	-,284	1,000
		Sig. (2-tailed)	,160	,325	,
		N	14	14	14

Vir: Prirejeno po TI Annual report in KOSIMO database

Pri interpretaciji dobljenih rezultatov iz Tabele 4 lahko povem, da mi ni uspelo statistično dokazati povezanosti med intenzivnostjo konflikta in trendom demokratičnih dejavnikov v posamezni državi. Vrednost $-0,081$ pomeni, da povezanost med obravnavanima

spremenljivkama ne obstaja, signifikanca v vrednosti 0,77 pa govori o tem, da je vsako sklepanje o povezavi obeh spremenljivk zelo tvegano oziroma nemogoče.

Kljub temu pa ne moremo trditi, da ne obstaja povezanost med intenzivnostjo konflikta in razvojem demokratičnih dejavnikov v izbrani tranzicijski državi. Te povezave ne moremo statistično dokazati z uporabljenimi metodami in količino zbranih podatkov. Trend demokratičnih dejavnikov, kot je bil izračunan in je tudi grafično prikazan v Prilogi A, nam zaradi načina zbiranja podatkov o teh dejavnikih poda premajhne razlike in ravno v tem tiči statistična nedokazljivost povezanosti med trendom razvoja demokratičnih dejavnikov in intenzivnosti konflikta. Tudi sama narava opisanih procesov govori o tem, da so to dolgotrajni procesi, ki rezultate pokažejo šele skozi daljše časovno obdobje. Tega pa si v primeru novonastalih držav, kot je primer držav tranzicije, ne moremo omisliti. Ravno zaradi pomanjkanja podatkov in s tem povezane statistične nedokazljivosti, trditev zapisano v hipotezi, ne morem dokazati in potrditi.

Pri interpretiranju podatkov o povezanosti intenzivnosti konflikta in trenda stopnje korupcije, lahko na podlagi rezultatov ugotovim, da ne obstaja povezanost med trendom korupcije in intenzivnostjo konflikta. Vrednost povezanosti 0,397, bi sicer kazala močno povezanost med spremenljivkama intenzivnosti konflikta in trenda korupcije, vendar je signifikanca v vrednosti 0,16 prevelika, da bi dopuščala sprejem trditve, da se v primeru povečanja intenzivnosti konflikta poveča tudi stopnja korupcije v izbrani državi. Tako se trditev, zapisana v hipotezi, popolnoma sklada s teoretičnimi spoznanji, dokazovanje na podlagi empiričnih podatkov pa ni prineslo potrditve ali dokaza za to. Med možnimi razlogi za dobljeni rezultat, ki ni v skladu s pričakovanji, so verjetno značilnosti in količina zbranih podatkov, ki so podobni kot prej in so bili vzeti iz istih podatkovnih baz.

Delovno hipotezo, predstavljeno na začetku, lahko na podlagi empirične analize tranzicijskih držav zavrnemo, in to kljub dejstvu, da nas je kritično analiziranje zbranih teoretičnih izhodišč pripeljalo do drugačnih zaključkov. Statistična analiza torej pri dokazovanju povezanosti intenzivnosti konflikta in trenda demokratičnih dejavnikov ni prinesla kakšnih oprijemljivih rezultatov, teorija pa je to trditev vsaj delno potrdila.

5.3 PREVERJANJE POVEZANOSTI KONFLIKTA IN KORUPCIJE PREKO GOSPODARSKE USPEŠNOSTI

Pri analizi vpliva in odvisnosti med stopnjo korupcije in gospodarsko uspešnostjo držav sem uporabil navzkrižno (crosstabs) analizo, metodo statistične obdelave, ki pokaže medsebojno povezanost primerjanih spremenljivk. V našem primeru je primerjana neodvisna spremenljivka stopnja korupcije v izbranih državah in pa odvisna spremenljivka gospodarska uspešnost držav. Stopnja korupcije je merjena z CPI-jem, to je indeks zaznane korupcije v državi. Raziskavo vsako leto opravi TI z isto metodologijo v državah celega sveta, kar pripomore k primerljivosti in zanesljivosti zbranih podatkov. Lestvica in vrednosti stopnje korupcije v posamezni državi je bila predstavljena v prejšnjem poglavju, zato je tukaj ne bom ponovno pojasnjeval. Tukaj uporabljeni podatki za stopnjo korupcije se nanašajo na vrednosti iz leta 2003. Gospodarsko uspešnost države pa najbolje prikažejo štirje osnovni makroekonomski dejavniki, ki so: *stopnja gospodarske rasti*, *stopnja rasti cen*, *stopnja brezposelnosti in pa stanje plačilne bilance* (Senjur, 1991). Sam bom v analizo vključil še en makroekonomski kazalec, in sicer BDP na prebivalca, ki tudi prikazuje uspešnost razvoja gospodarstva države, obenem pa omogoča razvrstitev držav v razrede. S tem mi je omogočena primerjava uspešnosti gospodarstev izbranih držav, in ne samo ugotavljanje povezanosti med primerjanimi spremenljivkami. Zato bom uporabljal Atlasovo metodo razvrščanja držav v razrede, kot je predstavljena s strani Svetovne banke (World Bank, 2004). Istočasno sem izločil enega izmed osnovnih makroekonomskih dejavnikov, to je stanje plačilne bilance, ki za analiziranje zahteva širše in poglobljeno razumevanje ekonomije, kar pa se ne sklada s cilji in namenom mojega diplomskega dela. Tudi tukaj so vsi zbrani in uporabljeni podatki nanašajo na leto 2003, povzel pa sem jih iz podatkovne baze CIA-e, ki se nahaja na internetu.

Tako sem za raziskavo uporabil štiri makroekonomske kazalce, iz katerih je mogoče v grobem spoznati uspešnost držav na gospodarskem področju. Zaradi same narave makroekonomskih kazalcev in boljšega razumevanja raziskovane snovi pa je potrebno vsakega od njih malo podrobneje predstaviti.

BDP je celotni output, ki ga proizvedejo državljani v določenem časovnem obdobju. In če tako dobljen BDP delimo s številom prebivalstva, dobimo BDP na prebivalca, ki je izražen v

številu denarnih enot, ponavadi dolarjev. Po Atlasovi metodi Svetovne banke, lahko prihodke na prebivalca za leto 2003 razdelimo v štiri skupine, ki istočasno delijo tudi ekonomije držav na tiste z *nizkimi prihodki*, ko BDP na prebivalca ne preseže 765 dolarjev, tiste z *nižjimi srednjimi prihodki* na prebivalca, pri katerih se vrednosti gibljejo od 766 do 3.035 dolarjev, *višjimi srednjimi*, pri katerih prebivalstvo dobi med 3.336 do 9.385 dolarji in državami, v katerih je BDP na prebivalca višji od 9.386 dolarjev in so zato države z *visokim prihodkom* na prebivalca. Drugi ključni kazalec je gospodarska rast, ki je izražena v odstotkih ter predstavlja povečanje ali zmanjšanje BDP-ja v primerjavi s prejšnjim časovnim obdobjem. Tretji kazalec je stopnja brezposelnosti in je izražena v odstotkih za delo sposobnih ljudi, ki si ne morejo najti zaposlitve. Zadnji makroekonomski kazalec pa je stopnja rasti cen, ki pomeni odstotno povečanje ravni cen v določenem obdobju.

Vsakega ob makroekonomskih kazalcev sam najprej samostojno primerjal in analiziral s stopnjo korupcije in pri tem za vsakega posebej tudi izračunal stopnjo povezanosti. Podatki, ki sem jih uporabljal pri tem, so v celoti predstavljeni v Prilogi B.

Tabela 5: Povezanost osnovnih makroekonomskih kazalcev s korupcijo za leto 2003.

		KORUPC	RASTBDP	BDPPREB	INFLAC	NEZAP
Spearman's rho	KORUPC	1,000	-,312	,867**	-,291	-,088
	Correlation Coefficient					
	Sig. (2-tailed)	,	,240	,000	,275	,744
	N	16	16	16	16	16
RASTBDP	KORUPC	-,312	1,000	-,383	-,128	-,480
	Correlation Coefficient					
	Sig. (2-tailed)	,240	,	,143	,636	,060
	N	16	16	16	16	16
BDPPREB	KORUPC	,867**	-,383	1,000	-,268	-,129
	Correlation Coefficient					
	Sig. (2-tailed)	,000	,143	,	,316	,633
	N	16	16	16	16	16
INFLAC	KORUPC	-,291	-,128	-,268	1,000	-,115
	Correlation Coefficient					
	Sig. (2-tailed)	,275	,636	,316	,	,672
	N	16	16	16	16	16
NEZAP	KORUPC	-,088	-,480	-,129	-,115	1,000
	Correlation Coefficient					
	Sig. (2-tailed)	,744	,060	,633	,672	,
	N	16	16	16	16	16

** - Correlation is significant at the .01 level (2-tailed).

Vir: Prirejeno po CIA factbook, 2004.

Rezultati analize, statistično obdelani s pomočjo računalniškega programa SPSS in predstavljeni v Tabeli 5, so pokazali, da sicer obstaja močna obratnosorazmerna povezanost med stopnjo korupcije v tabeli označena s kratico KORUPC in rastjo BDP-ja, v tabeli označenega s RASTBDP, vendar zaradi prevelike vrednosti signifikance le-ta ni statistično značilna. Vrednost korelacije $-0,312$ bi sicer pomenila, da ob zmanjševanju stopnje korupcije, se pravi večanja CPI-ja pride do manjše stopnje rasti BDP-ja. To je v nasprotju s pričakovanji in postavljeno hipotezo. Vendar kot že rečeno te povezanosti ne moremo sprejeti, saj je tveganje ali signifikanca prevelika.

Pri analizi povezanosti med stopnjo korupcije in nezaposlenostjo, ki jo v tabeli predstavlja kratica NEZAP, izračunana povezanost sploh ne obstaja, saj je vrednost korelacije le $-0,088$. Ob tem je še signifikanca prevelika za kakršnokoli možno sklepanje o povezanosti teh dveh spremenljivk. Tudi to je v nasprotju z mojimi pričakovanji in kaže na pomanjkljivosti pri uporabljenih podatkih. S tem mislim na prevelike razlike v stopnjah nezaposlenosti, ki nihajo tudi do štiridesetkrat, saj ima Azerbajdžan samo 1,1-odstotno stopnjo nezaposlenosti, medtem ko je ta v Bosni in Hercegovini štirideset odstotna. Takšne podatke pa na vzorcu samo šestnajstih držav ni mogoče kvalitetno povezati.

Dobljeni podatki za povezanost med spremenljivko stopnje korupcije in stopnje rasti ravni cen ali s kratico INFLAC, kažejo na šibko povezanost med njima. Vrednost korelacije je $-0,291$, kar se interpretira kot obratno sorazmerna povezanost med stopnjo korupcije in inflacijo. Se pravi, če se stopnja korupcije zniža se tudi inflacija zniža, kar je v skladu s pričakovanji. Vendar pa moram takoj opozoriti na vrednost signifikance $0,275$, kar pomeni, da si spremenljivki nista statistično značilni. Tako ne moremo sprejeti naše trditve o povezanosti med stopnjo korupcije in inflacijo.

Pri osrednjem dejavniku gospodarske uspešnosti držav, BDP-ju na prebivalca v tabeli označenim z BDPPREB, ki sem ga primerjal s stopnjo korupcije, podatki kažejo na močno povezanost med njima. Tako je ob vrednost korelacije $0,867$ ter ob tveganju, ki ne presega vrednosti $0,01$, statistično dokazana povezanost med njima. Interpretacija rezultata pa se glasi, da znižanje stopnje korupcije poveča BDP na prebivalca, kar je v skladu s pričakovanji. S tem je tudi statistično dokazano, da morajo države zmanjšati stopnjo korupcije, če hočejo biti bogatejše. To sem poskušal še enkrat dokazati s primerjavo povezanosti stopnje korupcije v Tabeli 6 označeno s KOR in razredi držav, v katere sem jih uvrstil glede na BDP na

prebivalca po Atlasovi metodi Svetovne banke, v tabeli označeni s kratico GOSPUSP. Kratica KON označuje stopnjo intenzivnosti konflikta in je bila dodana tabeli za izračun povezanosti gospodarske uspešnosti z intenzivnostjo konflikta.

Tabela 6: Povezanost Atlasovih razredov s stopnjo korupcije za leto 2003 in stopnjo intenzivnosti konflikta za obdobje 1989-1993.

Correlations			KOR	GOSPUSP	KON
Spearman's rho	KOR	Correlation Coefficient	1,000	,765**	-,501*
		Sig. (2-tailed)	,	,001	,048
		N	16	16	16
	GOSPUSP	Correlation Coefficient	,765**	1,000	-,514*
		Sig. (2-tailed)	,001	,	,041
		N	16	16	16
	KON	Correlation Coefficient	-,501*	-,514*	1,000
		Sig. (2-tailed)	,048	,041	,
		N	16	16	16

** . Correlation is significant at the .01 level (2-tailed).

* . Correlation is significant at the .05 level (2-tailed).

Vir: Prirejeno po CIA factbook, 2004.

Dobljeni rezultati so v skladu s pričakovanji in potrjujejo zastavljeno hipotezo o odvisnosti stopnje korupcije in gospodarske uspešnosti držav. Vrednost povezanosti je 0,765, kar je potrditev močne povezanosti med stopnjo korupcije in višino BDP-ja na prebivalca. Signifikanca ima v tem primeru vrednost 0,001, kar pove, da sta spremenljivki statistično značilni. Na podlagi rezultatov statistične analize lahko sprejemem zapisano trditev v hipotezi. S tem se kaže neposredna povezanost med njima, tako kot je bilo razvidno, vendar še ne dokazano pri teoretični analizi posledic korupcije.

Za rezultate povezanosti med gospodarsko uspešnostjo in intenzivnostjo konflikta dobimo vrednost povezave med primerjanima spremenljivkama $-0,514$ in vrednost signifikance 0,041. To nam pove, da obstaja statistično značilna močna povezanost med gospodarsko uspešnostjo držav in intenzivnostjo konflikta v teh državah. Povezanost je obratno sorazmerna, kar pomeni, da če narašča intenzivnost konflikta pada gospodarska uspešnost in obratno. Interpretacija dobljenih rezultatov je torej v skladu s pričakovanji, predstavljenimi v hipotezi, in jo s tem tudi potrjuje.

Po analizi podatkov lahko zastavljeno hipotezo delno potrdim. Čeprav ne obstaja statistično značilna povezava med rastjo BDP-ja, nezaposlenostjo in stopnjo rasti cen na eni in stopnjo korupcije na drugi strani, lahko na osnovi močne statistične povezave med gospodarsko uspešnostjo merjeno z BDP na prebivalca po Atlasovi metodi Svetovne banke in stopnjo korupcije, rečem, da obstaja povezava med gospodarsko uspešnostjo in stopnjo korupcije. In sicer tem nižja je stopnja korupcije, tem uspešnejša je država na gospodarskem področju. Podobno lahko trdim tudi za povezanost gospodarske uspešnosti in intenzivnosti konflikta, ki tako dopolnjuje razumevanje povezanosti med korupcijo in konfliktom. Takšni rezultati empirične analize tranzicijskih držav se torej skladajo s teoretičnimi ugotovitvami o močni povezavi med gospodarstvom države in korupcijo na eni ter gospodarstvom države in konfliktom na drugi strani.

5.4 NEPOSREDNA POVEZANOST KORUPCIJE IN KONFLIKTA

Pri analiziranju neposrednega vpliva konflikta na korupcijo izhajamo iz trditve zapisane v osrednji hipotezi diplomskega dela, ki predvideva, *da imajo tranzicijske države srednje in vzhodne Evrope s konfliktom višje stopnje intenzivnosti na začetku tranzicijskega procesa danes višjo stopnjo korupcije, kot države z nižjo stopnjo intenzivnosti konflikta ob začetku tranzicijskega procesa.*

V analizo je vključena odvisna spremenljivka stopnja korupcije in neodvisna spremenljivka intenzivnost konflikta, ki pa sta primerjani z navzkrižno metodo statistično obdelave. Korupcijo v posamezni državi bom meril s stopnjo korupcije kot jo podaja TI, intenzivnost konflikta pa merim z njegovo oceno s strani HIIK-a. Podatki, vključeni v analizo, so bili pridobljeni iz baz podatkov mednarodnih organizacij TI in HIIK. Prva zbirka podatke o stopnji korupcije v 133 državah sveta in jih vsako leto predstavlja s pomočjo CPI-ja, katerega vrednosti lahko nihajo od 1 do 10. Medtem pa HIIK proučuje in ocenjuje intenzivnost konfliktov v vseh državah sveta in potem spremlja razvoj konflikta skozi vse faze do konca. Tako kot TI, tudi HIIK vsako leto poda svoje ocene zbrane v letno poročilo in dostopne vsem v KOSIMO bazi podatkov. Ostale metodološke značilnosti lestvic in podatkov so bile predstavljene v predhodnem besedilu in jih tukaj ne bom več ponavljal.

Pred statistično analizo osrednje hipoteze diplomskega dela moram bralca opozoriti na razloge za časovno neuskladenost zbranih in uporabljenih podatkov. V prvem delu statistične analize primerjam podatke o stopnji intenzivnosti konflikta v posameznih tranzicijskih državah za obdobje od leta 1989 do leta 1993 in podatke o stopnji korupcije v posameznih tranzicijskih državah za leto 2003. Pri tem predpostavljam, da ima družbeni konflikt dolgoročne posledice in vpliv na stopnjo korupcije v državi. S tem želim raziskati dolgoročno povezanost med procesoma korupcije in konflikta, če ta sploh obstaja. V drugem delu statistične analize pa raziskujem neposredni vpliv povezanosti konflikta in korupcije, za kar uporabljam podatke brez časovnega zamika. Tako so uporabljeni podatki o stopnji korupcije, kot tudi intenzivnosti konflikta nanašajo na časovno obdobje od leta 1999 do leta 2003. Pri raziskavi neposredne povezanosti med procesom konflikta in korupcije so rezultati predstavljeni za vsako leto posebej in še kot povprečje celotnega obravnavanega časovnega obdobja.

Kot sem omenil v prejšnjem odstavku se naslednji podatki in s tem statistična analiza nanašajo na raziskovanje dolgoročnega trenda povezanosti med procesoma korupcije in konflikta. V povezavi s tem imajo zbrani podatki časovni zamik.

Tabela 7: Uporabljeni podatki stopnje korupcije in intenzivnosti konflikta za leto 2003 in stopnja intenzivnosti konflikta za obdobje od leta 1989 do leta 1993.

Zap. št.	Država	St. Kor. 2003	Int.ko. 1989-1993
1	AZERBAJDŽAN	1,8	5
2	BiH	3,3	5
3	BOLGARIJA	3,9	1
4	ČEŠKA	3,9	1
5	ESTONIJA	5,5	2
6	GRUZIJA	1,8	5
7	HRVAŠKA	3,7	5
8	LATVIJA	3,8	3
9	LITVA	4,7	4
10	MADŽARSKA	4,8	1
11	POLJSKA	3,6	1
12	ROMUNIJA	2,8	4
13	SLOVAŠKA	3,7	1
14	SLOVENIJA	5,9	4
15	SRBIJA IN ČRNA GORA	2,3	5
16	UKRAJINA	2,3	2

Vir: Prirejeno po TI Annual report in KOSIMO database

S pomočjo računalniškega programa za obdelavo podatkov SPSS for Windows, ki spada med najbolj razširjene statistične programske pakete v svetu, sem prišel do naslednjih ugotovitev glede vpliva konflikta na korupcijo.

Tabela 8: Povezanost spremenljivk stopnje korupcije za leto 2003 in intenzivnosti konflikta za obdobje od leta 1989 do leta 1993.

Correlations			INT.KON	KOR2003
Spearman's rho	INT.KON	Correlation Coefficient	1,000	-,501*
		Sig. (2-tailed)	,	,048
		N	16	16
	KOR2003	Correlation Coefficient	-,501*	1,000
		Sig. (2-tailed)	,048	,
		N	16	16

*. Correlation is significant at the .05 level (2-tailed).

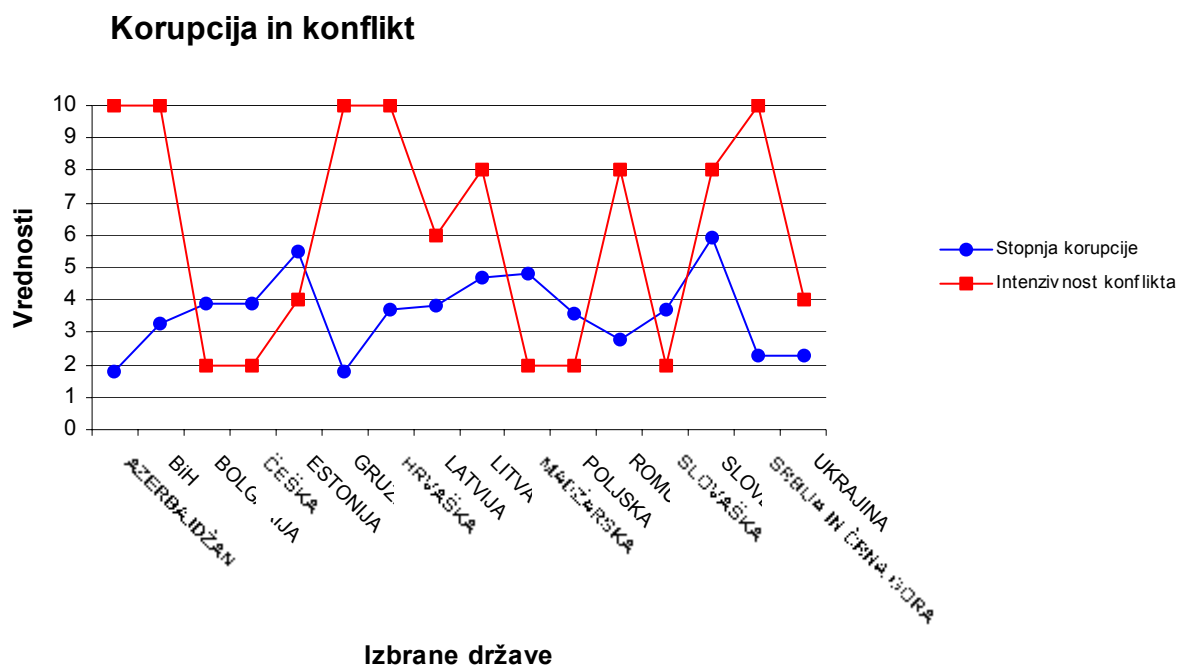
Vir: Prirejeno po izračunu SPSS for windows.

Spremenljivki stopnja korupcije, označena v Tabeli 8 s kratico KOR2003, in intenzivnost konflikta, ki ga v Tabeli 8 predstavlja kratica INT.KON sta statistično značilno obratnosorazmerno povezani. Povezanost ima vrednost $-0,501$, signifikanca pa $0,048$, kar pomeni močno povezanost. Lahko tudi trdim, da sta spremenljivki statistično značilni. S tem je statistično dokazan obstoj dolgoročne medsebojne povezanosti med spremenljivko stopnje korupcije in spremenljivko stopnja intenzivnosti konflikta. Interpretacija rezultatov bi se torej glasila, da se ob povečanju intenzivnosti konflikta vrednost ocene korupcije zniža, kar pa po metodologiji TI pomeni višjo stopnjo korupcije v posamezni državi.

Isti podatki, kot v Tabeli 8, so bili uporabljeni pri nastanku Grafa 1, ki naj bi grafično ponazoril rezultate statistične analize. Namen grafa je nazorneje prikazati dolgoročno medsebojno povezanost med intenzivnostjo konflikta in korupcijo. Tako graf vsebuje dve krivulji, kjer rdeča ponazarja stopnjo intenzivnosti konflikta za vsako posamezno državo, modra pa stopnjo korupcije v teh državah. Vse vrednosti intenzivnosti konflikta so pomnožene s količnikom dva, kar pripomore k standardizaciji vrednosti spremenljivk. Obe spremenljivki imata sedaj razpon vrednosti od nič do deset. In tako prirejen graf nam nazorno pokaže, da je v primeru države Azerbajdžan vrednost stopnje korupcije $1,8$ in intenzivnost konflikta 10 . Razlika med tema dvema vrednostnima nam potrjuje pravilnost hipoteze, saj

pomeni visoka vrednost intenzivnosti konflikta visoko stopnjo korupcije v državi, kar po metodologiji TI pomeni nizko številsko vrednost na krivulji grafa. Ta razlika je na grafu najlepše vidna pri šestih državah, Azerbajdžanu, Bosni in Hercegovini, Gruziji, Hrvaški, Romuniji ter Srbiji in Črni gori, ki so bile v začetku tranzicije vse udeležene v konflikt najvišje intenzivnosti. Azerbajdžan v oborožene spopade z Armenijo zaradi Gorskega Karabaha, Bosna in Hercegovina pa v državljansko vojno kot posledico sporov med etničnimi skupinami živečimi na ozemlju te Republike. V Gruziji je med leti 1990 in 1993 potekala državljanska vojna in vojna za odcepitev avtonomnih regij južne Osetije in Abhazije, medtem ko je bila Hrvaška potisnjena v državljansko vojno s srbsko in bošnjaško stranjo na območju nekdanje Jugoslavije. V Romuniji je prišlo v letu 1989 do izredno nasilnega prehoda iz avtoritarnega v demokratičen režim. Srbija in Črna gora pa je čutila posledice delovanja njenih oboroženih enot na ozemljih drugih republik. Vse to pri omenjenih državah v celoti potrjuje zapisano hipotezo. Pri ostalih državah razlika med intenzivnostjo konflikta in stopnjo korupcije ni tako nazorna, ali pa je celo pozitivna in s tem v nasprotju s trditvijo zapisano v hipotezi.

Graf 1: Dolgoročna povezanost med intenzivnostjo konflikta in stopnjo korupcije.

Vir: Prirejeno po KOSIMO database in TI 2004.

V nadaljevanju želim statistično dokazati še neposredno povezanost med intenzivnostjo konflikta in stopnjo korupcije v posameznih državah. Tako bom podatke za intenzivnost konflikta in stopnjo korupcije primerjal za vsako posamezno leto v obdobju od leta 1999 do leta 2003. Podatke za statistično analizo, ki so sedaj brez časovnega zamika, bom črpal iz podatkovne baze TI za stopnjo korupcije in iz KOSIMO baze za intenzivnost konflikta. S tem ostane metodologija zbranih podatkov enaka kot prej, kar mi omogoča primerjanje dobljenih rezultatov. Na koncu primerjam še povprečne vrednosti stopnje korupcije in intenzivnosti konflikta za obdobje med letoma 1999 in 2003 ter izdelam graf za nazornejši prikaz dobljenih rezultatov.

V nadaljevanju bom predstavil rezultate statistične analize za vsako leto posebej, nato pa zaključil dokazovanje neposredne povezanosti korupcije in konflikta s povzetkom vseh dobljenih rezultatov.

Tabela 9: Povezanost spremenljivk stopnje korupcije in intenzivnosti konflikta za leto 1999.

Correlations			KON99	TI99
Spearman's rho	KON99	Correlation Coefficient	1,000	-,275
		Sig. (2-tailed)	,	,303
		N	16	16
	TI99	Correlation Coefficient	-,275	1,000
		Sig. (2-tailed)	,303	,
		N	16	16

Vir: Prirejeno po KOSIMO database in TI 2004.

Vrednosti stopnje korupcije v posameznih državah za leto 1999 so v Tabeli 9 prikazane kot spremenljivka s kratico TI99. Primerjam jo s spremenljivko KON99, ki zajema vrednosti intenzivnosti konflikta za leto 1999 na vzorcu tranzicijskih držav sprejetih v raziskavo. Rezultati dobljeni s pomočjo računalniškega programa SPSS mi povedo, da je signifikanca v vrednosti 0,303 prevelika, da bi lahko sprejeli trditev o kakršnikoli povezanosti med primerjanima spremenljivkama. Tako lahko zaključimo, da spremenljivki stopnja korupcije in intenzivnost konflikta za leto 1999 nista statistično značilni.

Tabela 10: Povezanost spremenljivk stopnje korupcije in intenzivnosti konflikta za leto 2000.

			Correlations	
			KON00	TI00
Spearman's rho	KON00	Correlation Coefficient	1,000	-,401
		Sig. (2-tailed)	,	,124
		N	16	16
	TI00	Correlation Coefficient	-,401	1,000
		Sig. (2-tailed)	,124	,
		N	16	16

Vir: Prirejeno po KOSIMO database in TI 2004.

Označbe kratic so tukaj podobne kot v prvem obravnavanem primeru za leto 1999. Vrednosti stopnje korupcije v posameznih državah za leto 2000 so v Tabeli 10 prikazane kot spremenljivka s kratico TI00. Primerjam jo s spremenljivko KON00, ki zajema vrednosti intenzivnosti konflikta za leto 2000 na vzorcu tranzicijskih držav sprejetih v raziskavo. Na podlagi rezultatov vidnih v Tabeli 10, ne morem potrditi povezanosti med stopnjo korupcije v letu 2000 in intenzivnostjo konflikta v letu 2000. Signifikanca v vrednosti 0,124 ne dopušča zaključka o statistični značilnosti spremenljivk.

Tabela 11: Povezanost spremenljivk stopnje korupcije in intenzivnosti konflikta za leto 2001.

			Correlations	
			KON01	TI01
Spearman's rho	KON01	Correlation Coefficient	1,000	-,363
		Sig. (2-tailed)	,	,166
		N	16	16
	TI01	Correlation Coefficient	-,363	1,000
		Sig. (2-tailed)	,166	,
		N	16	16

Vir: Prirejeno po KOSIMO database in TI 2004.

Vrednosti stopnje korupcije v posameznih državah za leto 2001 so v Tabeli 11 prikazane kot spremenljivka s kratico TI01. Primerjam jo s spremenljivko KON01, ki zajema vrednosti intenzivnosti konflikta za leto 2001 na vzorcu tranzicijskih držav sprejetih v raziskavo.

Rezultati vidni v Tabeli 11 za leto 2001 so podobni tistim iz leta 2000. Med primerjanima spremenljivkama ne obstaja povezanost. Vrednost signifikance 0,166 kaže na statistično neznačilnost spremenljivk. Zato lahko zaključim, da na podlagi dobljenih rezultatov v letu 2001 ne morem govoriti o povezanosti med primerjanima spremenljivkama.

Tabela 12: Povezanost spremenljivk stopnje korupcije in intenzivnosti konflikta za leto 2002.

			Correlations	
			KON02	TI02
Spearman's rho	KON02	Correlation Coefficient	1,000	-,233
		Sig. (2-tailed)	,384	,384
		N	16	16
	TI02	Correlation Coefficient	-,233	1,000
		Sig. (2-tailed)	,384	,384
		N	16	16

Vir: Prirejeno po KOSIMO database in TI 2004.

Vrednosti stopnje korupcije v posameznih državah za leto 2002 so v Tabeli 12 prikazane kot spremenljivka s kratico TI02. Primerjam jo s spremenljivko KON02, ki zajema vrednosti intenzivnosti konflikta za leto 2002 na vzorcu tranzicijskih držav sprejetih v raziskavo. Rezultat primerjave spremenljivk (Tabela 12) v letu 2002 kaže vrednost signifikance 0,384, kar pomeni, da spremenljivki nista statistično značilni. Iz teh rezultatov lahko sklepamo, da ne obstaja povezanost med intenzivnostjo konflikta in stopnjo korucije za leto 2002.

Tabela 13: Povezanost spremenljivk stopnje korupcije in intenzivnosti konflikta za leto 2003.

			Correlations	
			KON03	TI03
Spearman's rho	KON03	Correlation Coefficient	1,000	-,320
		Sig. (2-tailed)	,228	,228
		N	16	16
	TI03	Correlation Coefficient	-,320	1,000
		Sig. (2-tailed)	,228	,228
		N	16	16

Vir: Prirejeno po KOSIMO database in TI 2004.

Vrednosti stopnje korupcije v posameznih državah za leto 2003 so v Tabeli 13 prikazane kot spremenljivka s kratico TI03. Primerjam jo s spremenljivko KON03, ki zajema vrednosti intenzivnosti konflikta za leto 2003 na vzorcu tranzicijskih držav sprejetih v raziskavo. V letu 2003 primerjani spremenljivki nista statistično značilni. Vrednost signifikance (Tabela 13) je namreč 0,228, kar ne dopušča nikakršnega sklepa o naravi povezanosti med intenzivnostjo konflikta in stopnjo korupcije za leto 2003.

Če še enkrat povzamem dobljene rezultate statistične analize stopnje korupcije in intenzivnosti konflikta za posamezna leta v obdobju od leta 1999 do leta 2003, trditev o neposredni povezanosti med njima lahko zavržem. V omenjenem obdobju je rezultat analize v nasprotju s pričakovanji in zastavljeno hipotezo.

Ob koncu dokazovanja povezanosti stopnje korupcije in intenzivnosti konflikt pri vzporednih podatkih za obe spremenljivki bom skušal dokazati povezanost povprečnih vrednosti stopnje korupcije za obdobje od leta 1999 do leta 2003 in povprečnih vrednosti intenzivnosti konflikta za isto obdobje. Seveda se oboji podatki nanašajo na vseh šestnajst tranzicijskih držav vključenih v mojo raziskavo v začetku diplomskega dela. Povprečne vrednosti za posamezne države sem izračunal kot preprost seštevek vseh vrednosti za obdobje od leta 1999 do leta 2003 in zatem dobljeno vsoto delil s pet. Isti postopek sem uporabil tudi pri izračunu povprečnih vrednosti intenzivnosti konflikta za posamezno državo.

Tabela 14: Povezanost povprečnih vrednosti spremenljivk stopnje korupcije in intenzivnosti konflikta za obdobje od leta 1999 do leta 2003.

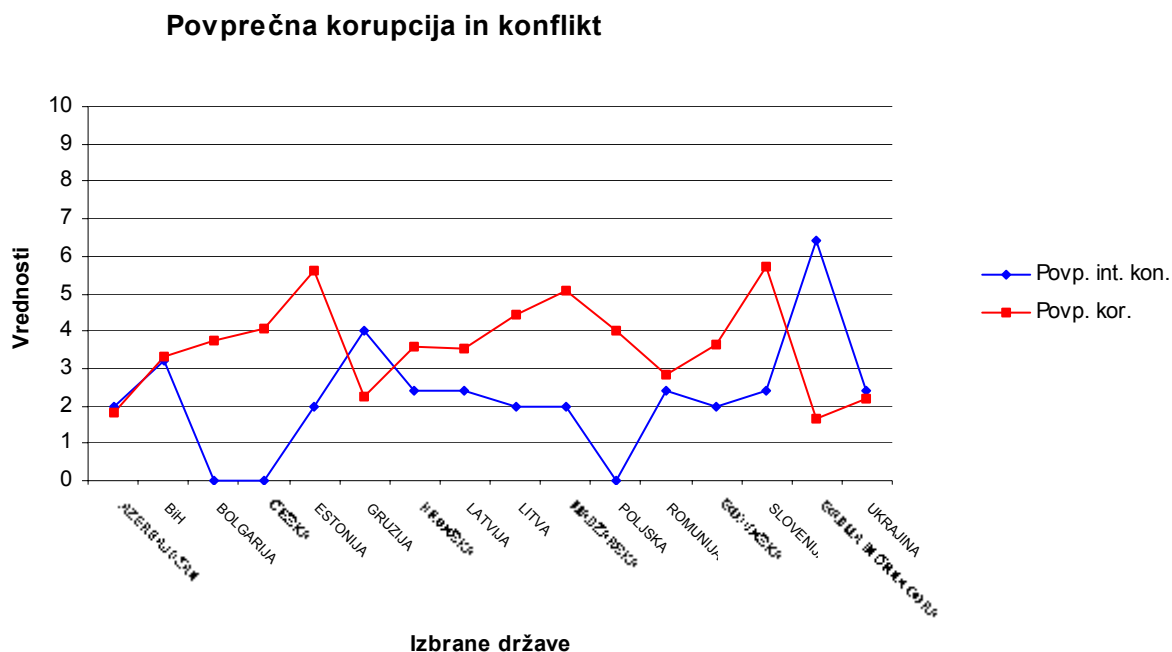
Correlations			POVP.INT	POVP.KOR
Spearman's rho	POVP.INT	Correlation Coefficient	1,000	-,557*
		Sig. (2-tailed)	,	,025
		N	16	16
	POVP.KOR	Correlation Coefficient	-,557*	1,000
		Sig. (2-tailed)	,025	,
		N	16	16

*. Correlation is significant at the .05 level (2-tailed).

Vir: Prirejeno po KOSIMO database in TI 2004.

Omenjeni podatki so vstavljeni v Tabelo 14, v kateri kratica POVP.INT predstavlja povprečne vrednosti intenzivnosti konflikta in POVP.KOR povprečne vrednosti stopnje korupcije. Dobljeni rezultati statistične analize kažejo, da sta spremenljivki zaradi vrednosti signifikance 0,025 statistično značilni. Vrednost $-0,557$ kaže na močno obratnosorazmerno povezanost, tako, da trditev postavljeno v osrednji hipotezi za primerjavo povprečnih vrednosti stopnje korupcije in intenzivnosti konflikta lahko potrdim. Na takšen zaključek nas navaja tudi izgled krivulj Grafa 2, ki ima isto obliko in funkcijo kot Graf 1, čeprav je pri določenih državah kot so Azerbajdžan, Bolgarija, Češka in Poljska stopnja intenzivnosti konflikta 0. Razlog za to sem navedel že prej. Od skupine držav s skupnim imenovalcem, kot smo jo omenili pri analizi Grafa 1, ki so najbolj nazorno dokazovale postavljeno hipotezo, tukaj ne moremo govoriti. Samo pri Srbiji in Črni gori ter Gruziji lahko vidimo večjo razliko med intenzivnostjo konflikta in stopnjo korupcije, ki je v primeru omenjenih držav zares visoka. Pri ostalih državah je krivulja stopnje korupcije nad krivuljo, ki prikazuje intenzivnost konflikta, zato ne moremo govoriti o kakšni skladnosti s trditvijo zapisano v hipotezi.

Graf 2: Neposredna povezanost med povprečno vrednostjo intenzivnostjo konflikta in stopnje korupcije za obdobje od leta 1999 do leta 2003.

Vir: Prirejeno po KOSIMO database in TI 2004.

Dokazovanje osrednje hipoteze diplomskega dela, ki je potekalo v dveh delih, je prineslo potrditev tako o dolgoročni povezanosti in vplivu intenzivnosti konflikta na stopnjo korupcije v posamezni tranzicijski državi, kot tudi o neposredni povezanosti. Pri dokazovanju neposrednega vpliva ter povezanosti med intenzivnostjo konflikta in stopnjo korupcije za vsako leto posebej pa rezultati statistične analize od leta 1999 do vključno 2003 ne dokazujejo neposrednega vpliva. Kažejo ravno nasprotno, saj za nobeno obravnavano leto zaradi statistične neznačilnosti ne morem potrditi njune povezanosti. Vzroke za neskladnost teoretičnih zaključkov in rezultatov statistične analize pri primerjavi spremenljivk za posamezna leta lahko iščem v dolgotrajnosti procesov konflikta in korupcije. Posledice in vplivi med obema procesoma niso vidni takoj, ampak skozi daljše časovno obdobje, kar v določeni meri pojasnjuje tudi dobljene rezultate moje raziskave. Vseeno pa lahko na podlagi rezultatov statistične analize in teoretičnih zaključkov osrednjo hipotezo diplomskega dela potrdim. Pri tem se bolj opiram na teoretične zaključke priznanih strokovnjakov s tega področja, kot na rezultate statistične analize. Empirično dokazovanje zapisanih trditev je bilo uspešno le v primerih, ko so zbrani podatki popolni in primerni za takšno obdelavo, kar pa vselej ni mogoče. Omejitve, ki izhajajo iz zbranih in analiziranih podatkov so glavni krivec za zadržek pri potrditvi hipoteze, ki ga tukaj omenjam in v nadaljevanju podrobneje razlagam.

V statistični analizi lahko s pomočjo navzkrižne povezanosti spremenljivk izračunam njihovo povezanost, istočasno pa ne morem pri vseh izračunati tudi vrednosti pojasnenosti povezanih spremenljivk in s tem dokazati, ali obstaja med spremenljivkama tudi dejanski vpliv. Vplivanja med spremenljivkama ne morem pokazati zaradi nemerljivih dejavnikov, ki vplivajo na spremenljivki. S tem lahko ti dejavniki povzročajo navidezno povezanost spremenljivk.

Iz te statistično pogojene omejitve izhaja moj zadržek pri potrditvi osrednje hipoteze diplomskega dela. Nezmožnost izračuna dejavnikov in pojasnenosti povezave spremenljivk ima lahko za posledico, da spremenljivki sploh nista povezani med seboj, ampak samo prek teh dejavnikov, ki vplivajo na obe in s tem ustvarjajo navidezno povezanost raziskovanih spremenljivk. Se pravi, da spremenljivki nista neposredno, ampak posredno povezani med seboj. Takšno razlago dopuščajo tudi teoretične ugotovitve, ki nakazujejo na neposredno povezanost med stopnjo korupcije in stopnjo intenzivnosti konfliktov.

Tako so religiozno-kulturni in zgodovinsko-birokratični dejavniki odločujoči za stopnjo korupcije v postkonfliktnih družbah (Bebler v Betz, Lowenhardt, 2001: 131). Sam se strinjam z zgoraj navedeno ugotovitvijo, vendar moram takoj dodati, da vse dejavnike vpliva ne moremo vključiti v opisane skupine dejavnikov. Zunaj navedenega okvira tako ostaja še nekaj zelo pomembnih dejavnikov, ki jih moram omeniti in s tem zagotoviti celovitost raziskovalnega pristopa. Pomemben je predvsem ekonomski dejavnik vpliva na korupcijo, ki ima posledice v stopnji intenzivnosti konflikta. Omenimo lahko še ravnanje političnih elit na področju preprečevanja in razkrivanja korupcije in konfliktov. Vseeno pa teoretične razprave ohranjajo zadržek pri sprejetju osrednje hipoteze na ravni domneve, ki jo z raziskovalnimi metodami uporabljenimi v mojem diplomskem delu in meni dosegljivimi podatki, ne moremo potrditi ali zavreči.

6. ZAKLJUČEK

" Svoboda je vedno le svoboda tistega, ki misli drugače. "

Rosa Luxemburg

Zaključek diplomskega dela je v skladu z uvodno mislijo namenjen svobodnemu, kritičnemu razmisleku o opravljenem delu in oceni vrednosti truda, vloženega v izdelavo diplomskega dela. Vsak študent, ki se loti pisanja diplomskega dela naleti na določene težave in ravno v tem, kako uspešno, celovito in pravilno reši omenjene probleme, je plačilo vloženega truda in časa. Sam se zavedam, da moje delo ni brez napak, ter da obstaja veliko možnosti za izboljšave in nadaljnje raziskave. Obenem pa mislim, da je osnovni cilj mojega raziskovanja dosežen na način, kot ga diplomsko delo zahteva. Če bo pričujoče diplomsko delo ob tem v pomoč tudi drugim bralcem pri njihovem raziskovanju ali samo površnem spoznavanju z raziskovano tematiko, bo moje zadovoljstvo še veliko večje, namen naloge pa uresničen v še večjem obsegu.

Strukturo zaključnega poglavja sem si zamislil začeti z verifikacijo hipotez in sklepov, do katerih sem prišel pri pisanju in raziskovanju konflikta in korupcije v tranzicijskih državah, medtem ko želim konec poglavja nameniti odpiranju vprašanj, ki so tukaj ostala neodgovorjena. Neodgovorjena so ostala zato, ker iskanje odgovorov na njih ni bil prvotni namen pričujočega dela, vseeno pa so se skozi poglobljanje znanja in razumevanja tematike izkazale za pomembne ter povezane z njo.

Prvo delovno hipotezo diplomskega dela, ki se glasi *"Države z višjo stopnjo intenzivnosti konflikta pri prehodu iz enega družbenega sistema v drugega, imajo mnogo počasnejši razvoj*

osnovnih demokratičnih vrednot in počasnejši trend zmanjševanja korupcije, kot tiste države, ki so imele konflikte nižje stopnje intenzivnosti ob začetku procesa tranzicije.", moram zavreči. Zaključki analize teoretičnega dela, ki so mi služili za pojasnjevanje te delovne hipoteze, so sicer kazali na sprejetje hipoteze, vendar je empirična analiza tranzicijskih držav dokazala nasprotno. Problem, ki se tukaj pojavlja je, kako obrniti ta negativni trend ter s tem spodbuditi nadaljnji razvoj držav v smeri zniževanja stopnje korupcije in zviševanja stopnje demokratičnosti v tranzicijskih državah. S tem bi posledično prišli do svobodnejše, bolj odprte in pravičnejše družbe, v kateri bi vsi državljani bolje živeli.

Pri analizi druge delovne hipoteze, ki predvideva, da "*Gospodarska uspešnost in razvoj, ki jo merimo s štirimi osnovnimi makroekonomskimi kazalci, je večja v tistih državah, ki imajo nizko stopnjo korupcije.*", lahko po skrbnem analiziranju pridobljenih virov delovno hipotezo delno potrdim. Sicer so pravilnost hipoteze pokazale že številne prej opravljene teoretične raziskave, ki pa se niso, kot v mojem primeru, nanašale na tranzicijske države. Moje preučevanje je potrdilo pravilnost hipoteze tudi za to skupino držav, ki ravno s svojim gospodarskim razvojem in velikostjo trga na vseh področjih postaja vedno pomembnejši "igralec" svetovnih političnih in gospodarskih tokov. Čeprav mi ni uspelo dokazati povezanosti med stopnjo korupcije na eni strani in rastjo BDP-ja, nezaposlenostjo in stopnjo rasti cen na drugi strani, mislim, da je dokazana povezanost med gospodarsko uspešnostjo držav merjeno po Atlasovi metodi in stopnjo korupcije dovolj za vsaj delno potrditev hipoteze. Uspešnost v prihodnosti teh držav pa je pogojena ravno z razvojem vseh omenjenih držav v smeri utrjevanja demokracije, uspešnega tržnega gospodarstva, ki bo sposobno preživeti na odprtem trgu in s tem zagotoviti dovolj dobro finančno osnovo vsem zaposlenim. Z uspešnim gospodarstvom bodo te države mnogo lažje preplule skozi čeri tranzicije. Dokazovanje delovne hipoteze je enako kot pri prejšnji hipotezi temeljilo na statistični analizi podatkov. Povezanosti vseh ključnih makroekonomskih kazalcev s stopnjo korupcije, kot že rečeno, ni dokazana, saj ni mogoče statistično dokazati povezanosti stopnje korupcije z rastjo BDP-ja, inflacijo in stopnjo nezaposlenosti. Vseeno pa mi je uspelo dokazati povezanost najpomembnejšega kazalca pri analizi druge delovne hipoteze, to je BDP-ja na prebivalca. Z vrednostjo korelacije 0,867 je povezanost tudi statistično dokazana na primeru izbranih držav.

Osrednjo hipotezo diplomskega dela "*Družbeni dejavniki, ki vplivajo na stopnjo korupcije v veliki meri isti kot dejavniki, ki vplivajo na konflikte v družbi. Zato imajo tranzicijske države srednje in vzhodne Evrope s konfliktom višje stopnje intenzivnosti na začetku tranzicijskega*

procesa danes višjo stopnjo korupcije kot države z nižjo stopnjo intenzivnosti konflikta ob začetku tranzicijskega procesa.", pa moram sprejeti z zadržkom. Njeno dokazovanje je temeljilo na rezultatih statistične obdelave uporabljenih spremenljivk z računalniškim programom SPSS, ki so pokazali obratno negativno dolgoročno povezanost stopnje korupcije in intenzivnosti konflikta. Kar je enako trditvi zapisani v hipotezi, v kateri trdim, da konflikt višje intenzivnosti ob začetku procesa tranzicije pomeni višjo stopnjo korupcije v državi sedaj. V analizi primerjani spremenljivki sta statistično značilno in močno obratnosorazmerno povezani z vrednost $-0,501$. S tem sem statistično dokazal obstoj dolgoročne povezanosti in vpliva med spremenljivkama stopnje korupcije in stopnje intenzivnosti konflikta. Pri analizi neposredne povezanosti med intenzivnostjo konflikta in stopnjo korupcije za vsako posamezno leto v obdobju od 1999 do 2003 pa empirični rezultati ne dopuščajo sprejetja hipoteze. Podatki primerjanih spremenljivk niso statistično značilni, kar pomeni, da kakršnih koli zaključkov ne morem podati. To pa lahko storim po analizi neposredne povezanosti povprečnih vrednosti intenzivnosti konflikta in stopnje korupcije za obdobje od leta 1999 do leta 2003. Ta namreč dokazuje močno obratnosorazmerno povezanost med primerjanima spremenljivkama. Vrednost povezanosti $-0,557$ tako pomeni, da intenzivnost konflikta tudi neposredno vpliva na stopnjo korupcije.

Brez upoštevanja omejitev, statističnih in teoretičnih, bi lahko hipotezo sprejeli brez zadržkov. Omejitve statistične analize, delno pa tudi rezultati, zamajajo pravilnost osrednje hipoteze, ki jih nadalje krepi teoretično poznavanje dejavnikov vpliva tako na korupcijo kot na konflikt. Zato zadržek pri sprejemanju osrednje hipoteze, ki se nanaša na obojestransko povezanost stopnje korupcije in intenzivnosti konflikta, res ni mogoče spregledati. Povezanost med primerjanima spremenljivkama je lahko samo navidezna ali posredna ravno zaradi dejavnikov omenjenih v hipotezi, ki vplivajo na obe spremenljivki in ju povezujejo. V prid tej tezi govorijo tudi potrditve tako prve kot tudi druge delovne hipoteze, ki se nanašata na gospodarsko in družbeno politično življenje v državi.

Na žalost pa vsi ostali dejavniki, ki vplivajo na političnih, gospodarskih in družbenih področjih, niso merljivi in moj zadržek ostaja na ravni domneve, ki ga z načini preučevanja in raziskovanja uporabljenimi v nalogi ne morem dokazati.

Pravilnost odgovorov na postavljene hipoteze je v veliki meri odvisna od pravilnosti zbranih podatkov, ki sem jih povzemal od mednarodnih organizacij. Tako bi dvom o pravilnosti

zbranih in povzetih podatkih zagotovo omajal pravilnost ugotovitev, kar pa mislim, da ni zelo verjetno. Prevzete podatke sem zajemal z določeno kritičnostjo in distanco ter jih primerjal tudi s podatki drugih organizacij, tako da lahko rečem, da mi je uspelo dokazati in prikazati uničevalno povezanost korupcije in konflikta v tranzicijskih državah. Korupcija, merjena s stopnjo le-te v družbi ovira in zavira celoten družbeni razvoj posamezne države, kar je še posebej vidno v državah tranzicije, ki so začetek tega procesa obeležila s konfliktom visoke intenzivnosti. Višja intenzivnost konflikta tranzicijske države vključene v primerjavo pomeni večjo prizadetost vseh družbenih področij takoj po konfliktu, kot tudi vpliv na višjo stopnjo korupcije danes. Posledično te države korupcija še naprej ovira pri zmanjševanju razkoraka razvitosti v primerjavi z državami na zahodu, kar je še dodatna ovira za njihov razvoj. Zato te države morajo v prihodnosti posvečati tem temam veliko pozornosti, če hočejo ustvariti cilje in želje z začetka tranzicije. In do cilja vodi samo pot natančnega poznavanja celotne problematike korupcije in konfliktov, ki lahko učinkovito pripomorejo pri razrešitvi problemov.

Diplomsko delo bi rad zaključil z odpiranjem vprašanj, ki naj bralca spodbudijo k razmišljanju in prepričajo o potrebi njihovega nadaljnjega raziskovanja. Določene ugotovitve, na katere sem naletel pri raziskovanju, sem podrobneje opisal že v poglavju analize, tukaj pa želim zapisati še ostale primere, ki bi bili zanimivi za raziskovanje.

Tako bi lahko nove smeri raziskovanja te problematike razdelili na širjenje področja raziskave v smislu preučevanja drugih držav, kjer bi dokazovanje povezanosti korupcije in družbenega konflikta imelo pomen. Zagotovo so takšen primer države srednje in južne Amerike, v še večji meri pa afriške in azijske države.

Tudi raziskovanje nižjih ravni, kot so posamezne pokrajine izbrane države primerjane med seboj, za primer bi lahko vzeli Slovenijo, bi tudi lahko privedlo do pomembnih ugotovitev glede korupcije in njene povezanosti z družbenimi dejavniki. Tako bi lahko proučevali oddaljenost od centra, razvitost ali vpliv različnih verovanj na korupcijo v pokrajini. Nadalje bi lahko razdelili konflikte na več podpodročij in primerjali njihovo povezanost s stopnjo korupcije. S tem bi prišli do odgovora, kako oboroženi konflikti ali še ožje, kako meddržavni ter državni konflikti vplivajo na stopnjo korupcije.

Vse možne smeri preučevanja pomenijo na eni strani vzpodbudo raziskovalcem za zavzeto nadaljnje delo, na drugi strani pa, da poznavanje procesov korupcije in konflikta ter njune povezanosti nikakor ni popolno. Preučevanje pa se zaradi uničevalnega učinka korupcije in konflikta na celotno družbo mora nadaljevati ter s tem kar se da zmanjšati ali omejiti njune negativne posledice.

7. VIRI:

Knjige:

1. Debeljak, Aleš (2002) Lanski sneg: eseji o kulturi in tranziciji. Maribor: Aristej.
2. Derleth, James William (2000) The transition in Central and Eastern European politics. New Jersey: Prantice Hall.
3. Elster, Jon et al., (1998) Institutional Desing in Post-communist Societies. Cambridge: University press.
4. Garb, Maja (2002) Demobilizacija in reintegracija vojaškega osebja v razmerah sodobne družbene tranzicije: doktorska disertacija. Ljubljana.
5. Krunič, Zoran (1997) Strategija posrednega nastopanja. Ljubljana: Unigraf.
6. Lieven, Anatol (1993) The Baltic revolution: Estonia, Latvia, Lithuania, and the path to independence. Baskerville: Biddles Ltd.
7. Oxford Advanced Learne"s Dictionery of Current English (1986). Oxford: Oxford University Press.
8. Rose-Ackerman, Susan (1999a) Corruption and Government: Causes, Consequences and reform. Cambridge: Universita Press.
9. Senjur, Marjan (1991) Gospodarski razvoj in razvojna ekonomika. Ljubljana: Didakta.
10. Slovar slovenskega knjižnega jezika (1994). Ljubljana: DZS.
11. Švob – Đokić, Nada (2000) Tranzicijski procesi i međunarodni položaj novih evropskih država. Zagreb: Barbat.
12. Trang, D. (1994) Corruption and Democracy: Political Institutions, Processes and Corruption in Transition States in East – Central Europe and in the former Soviet Union.
13. Verbinc, France (1982) Slovar tujk: 7 izdaja. Ljubljana: Cankarjeva založba.
14. Webster New Collegiate Dictionary (1976). Springfield: G. & C. Merriam Company.
15. Žabkar, Anton (2003) Marsova dediščina: Temelji vojaških ved, 1. knjiga. Ljubljana:

Fakulteta za družbene vede.

Zborniki:

16. Brown, Judith M. ur. (1997) Hong Kong 's transitions 1842 – 1997. Oxford: St. Martin Press.
17. Hafner, Fink Danica, Haček, Miro ur. (2000) Demokratični prehodi I: Slovenija v primerjavi s srednjeevropskimi postsocialističnimi državami. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
18. Hafner, Fink Danica, Haček, Miro ur. (2001) Demokratični prehodi II: Slovenija v primerjavi z drugimi nekdanjimi jugoslovanskimi republikami. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
19. Kudrycka, Barbara ur. (2004) Combating conflict of interest in local government in the CEE countries. Budapest: Createch.
20. Lee-Chai, Annette, Bargh, John ur. (2001) The use and abuse of power: multiple perspectives on the causes of corruption. New York.
21. Malešič, Marjan ur. (2002) Nacionalna in mednarodna varnost: iz obramboslovnih raziskav III. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
22. Ministrstvo za notranje zadeve (1999) Korupcija, Urad za javno varnost. Bilten: 1. Ljubljana.
23. Nelson, N. Daniel, Markus, Ustina, ur. (2002) Brassey's Central and East European Security Yearbook, 2002 edition. Washington, D.C.: Brassey's.
24. Novak, Marko, Merčun, Maja (2002) Spremljanje Pridruževanja EU: Korupcija in protikorupcijski ukrepi v Sloveniji. Budapest: Createch.
25. SIPRI yearbook (2002) Armaments, disarmaments and international security. Oxford: Oxford University press.
26. Toš, Niko, Bernik, Ivan ur. (2002) Demokracija v Sloveniji: prvo desetletje. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

Poglavja iz zbornikov:

27. Bebler, Anton (2001) Corruption Among security Personnel in Central and Eastern Europe. V David Betz, John Lowenhardt (ur) Army and State in Postcommunist Europe. London: Frank Cass.

28. Grizold, Anton (1992) Oblikovanje slovenske nacionalne varnosti. V Anton Grizold (ur.) Razpota nacionalne varnosti. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
29. Kos, Drago (2002) Protikorupcijske strategije: načela ali zaveze. V Bojan Dobovšek (ur.) Korupcija v javni upravi. Ministrstvo za notranje zadeve.

Prispevki na konferencah ali raziskovalna poročila:

30. Bailey, Bruce M (2000) Anti corruption programming: Questions and Strategies. Canadian International Development Agency. [www.acdi-ida.gc.ca/INET/HRDG2\\$file/](http://www.acdi-ida.gc.ca/INET/HRDG2$file/)
31. Rose-Ackerman, Susan (1999b) Corruption and Transition in Eastern Europe. Central European University Joint Conference on Corruption: Budapest. Princeton University.
32. Tanzi, Vito, Davoodi, Hamid R (2000) Corruption, Growth and Public Finances: International Monetary fund. Fiscal Affairs Department: Working paper No. 182.
33. Wei, Shang – Jin (2001) Corruption in Economic Transition and Development. Draft for the UNECE spring seminar in Geneva.

Članki v znanstvenih in strokovnih revijah:

34. Accetto, Matej (2000) Razumevanje korupcije. Javna uprava 36, 309 – 333.
35. Deisinger, Mitja (1997) Legalizirana korupcija. Pravosodni bilten 1-2, 27-39.
36. Deming, Stuart H (1997) Foreign Corrupt Practices. The International Lawyer.
37. Jager, Matjaž (2000) Raziskanost korupcije v Sloveniji. Podjetje in delo 6-7, 1013-1019.
38. Kos, Drago (2000) Delovanje Sveta Evrope in Evropske unije na področju preprečevanja in obravnavanja korupcije. Podjetje in delo 6-7, 1077-1088.
39. Kranjc, Janez (2000) Korupcija in pravo. Javna uprava 36, 285 – 308.
40. Pečar, Janez (1995) Kriminološki pogled na korupcijo. Revija za kriminalistiko in kriminologijo 2, 136-146.
41. Stroligo, Klaudio (1996) Korupcija v mednarodnem poslovanju. Pravnik 4-5. Ljubljana: ČZ.
42. Tratnik-Volansko, Marjeta (1999a) Korupcija v policiji. Ljubljana: Ministrstvo za notranje zadeve.
43. Tratnik-Volansko, Marjeta (1999b) Korupcija. Ljubljana: Ministrstvo za notranje zadeve.

Članki v tiskanih občilih:

44. Bebler, Anton (1999) Korupcija v državah osrednje in vzhodne Evrope na prehodu. Večna nevarnost kleptokracije. Delo, 7.8.

45. Repovž, Grega (1999a) Korupcija rak vsake države. Delo, 18.9.
46. Repovž, Grega (1999b) Slovenija ena čistejših držav. Delo, 18.9.

Baze podatkov:

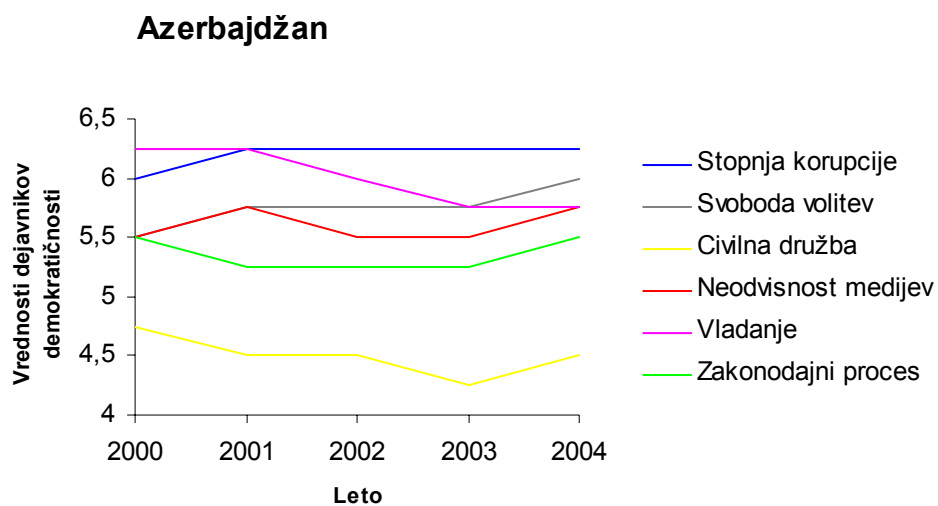
47. Causes of corruption: www.berghof-mandbook.net (7.8. 2004).
48. www.clingedael.nl (7.8. 2004).
49. CIA; Central Intelligence Agency: www.cia.gov (6.7. 2004).
50. European Bank for Reconstruction and Development. www.ebrd.com (17.5. 2004).
51. EU: www.europa.eu.int (5.7. 2004).
52. GRECO. www.greco.org (20.5. 2004).
53. KOSIMO databank: www.hiik.de (15.7. 2004).
54. Organization for economic Co-operation and Development. www.oecd.org (10.5. 2004).
55. OnWar. www.onwar.com (3.8. 2004).
56. PRIO codebook: www.prio.no (15.7. 2004).
57. Uppsala Universitete. www.pcr.uu.se (13.7. 2004).
58. TI. www.transparency.org (3.5. 2004).
59. www.umc.org (19.8. 2004).
60. UN: www.un.org (10.5. 2004).
61. WWP-women war peace: www.womenwarpeace.org (18.8. 2004).
62. World Bank: www.worldbank.org (6.5. 2004).
59. Freedom House: www.freedomhouse.org (8.4. 2004).

8. PRILOGE

Priloga A: Celotni podatki in tabele uporabljeni pri analizi prve delovne hipoteze.

Azerbajdžan

Graf 1: Demokratičnost opazovanih dejavnikov v državi Azerbajdžan.

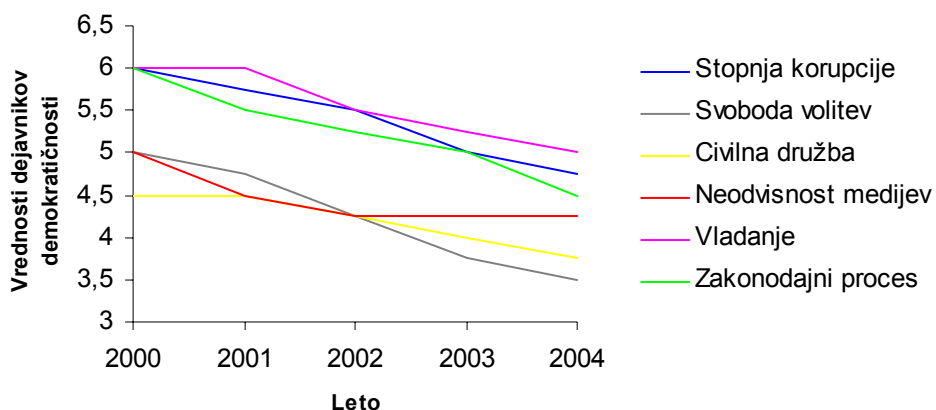

Vir: Povzeto po Freedom House, 2004.

Bosna in Hercegovina

Graf 2: Demokratičnost opazovanih dejavnikov v državi BiH.

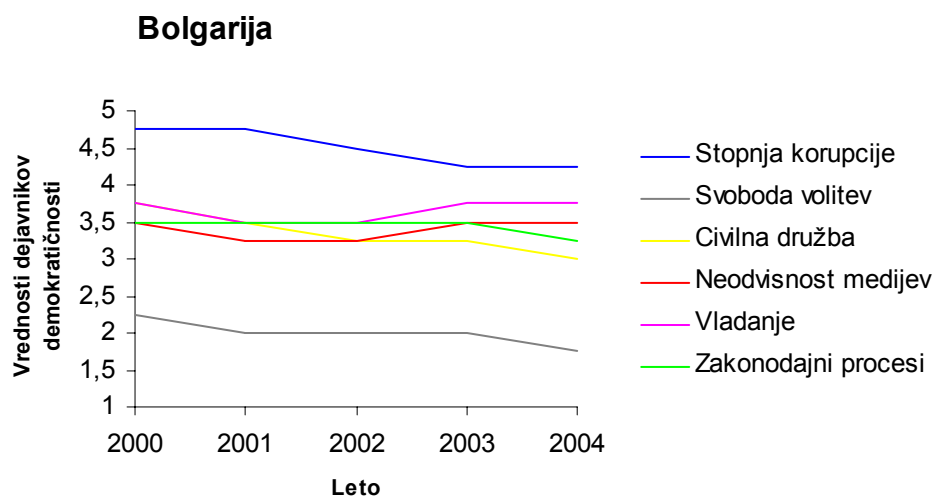
BiH

Vir: Povzeto po Freedom House, 2004.

Bolgarija

Graf 3: Demokratičnost opazovanih dejavnikov v državi Bolgariji.

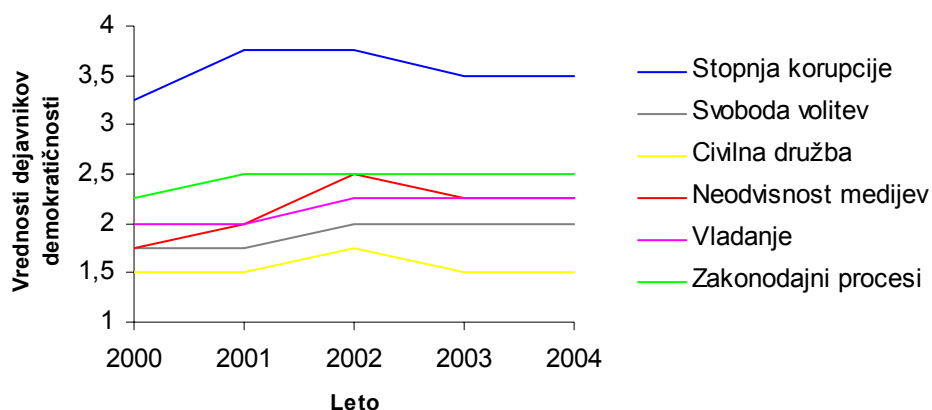

Vir: Povzeto po Freedom House, 2004.

Češka Republika

Graf 4: Demokratičnost opazovanih dejavnikov v Češki Republici.

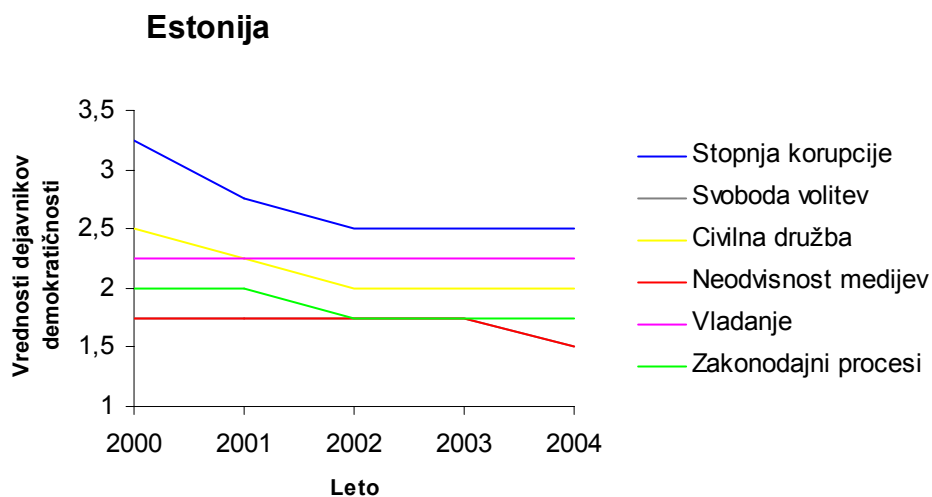
Češka republika

Vir: Povzeto po Freedom House, 2004.

Estonija

Graf 5: Demokratičnost opazovanih dejavnikov v Estoniji.

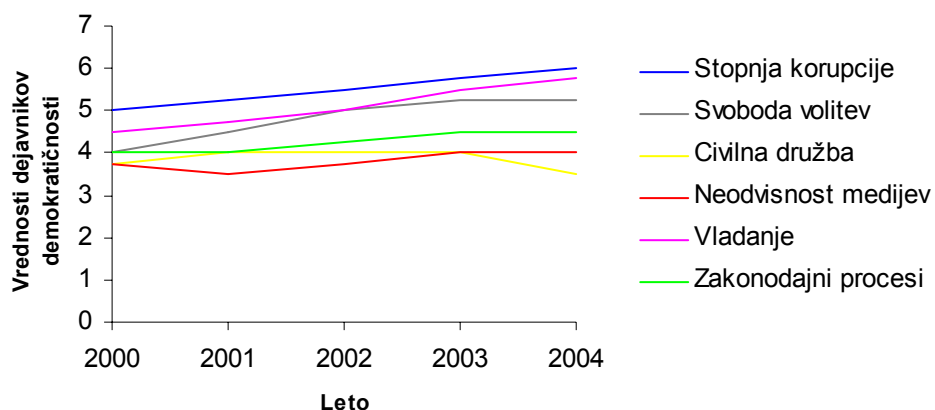

Vir: Povzeto po Freedom House, 2004.

Gruzija

Graf 6: Demokratičnost opazovanih dejavnikov v Gruziji.

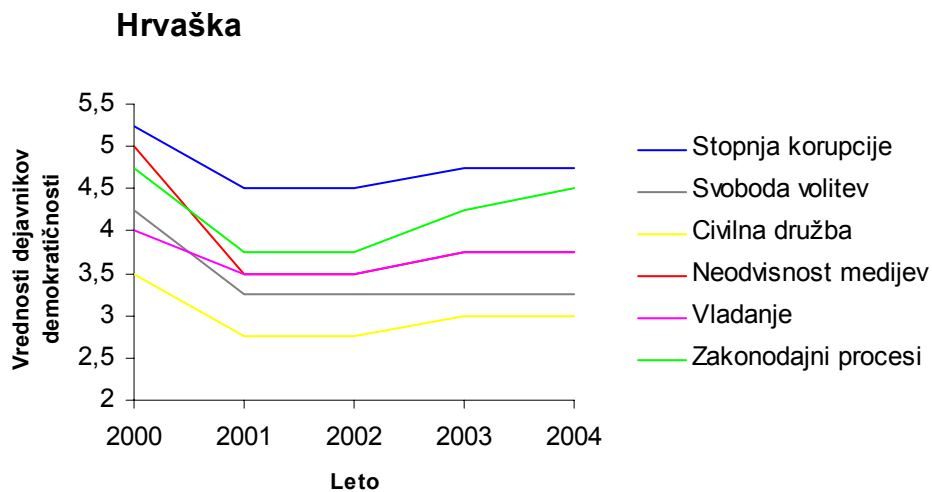
Gruzija

Vir: Povzeto po Freedom House, 2004.

Hrvaška

Graf 7: Demokratičnost opazovanih dejavnikov na Hrvaškem.

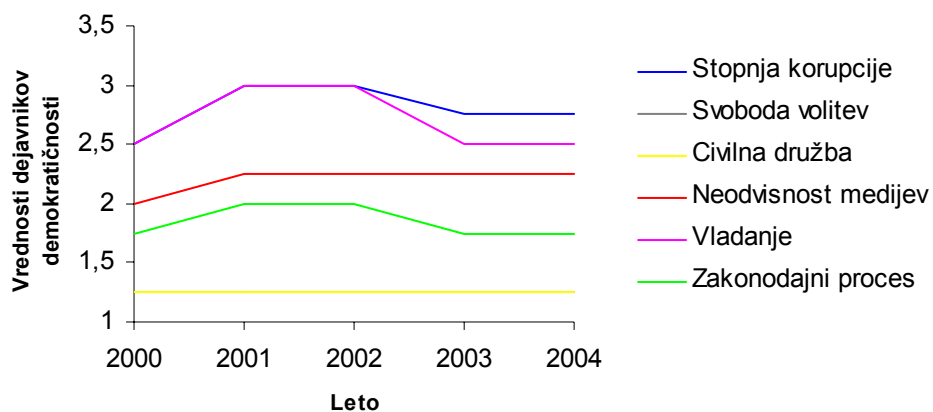

Vir: Povzeto po Freedom House, 2004.

Madžarska

Graf 8: Demokratičnost opazovanih dejavnikov na Madžarskem.

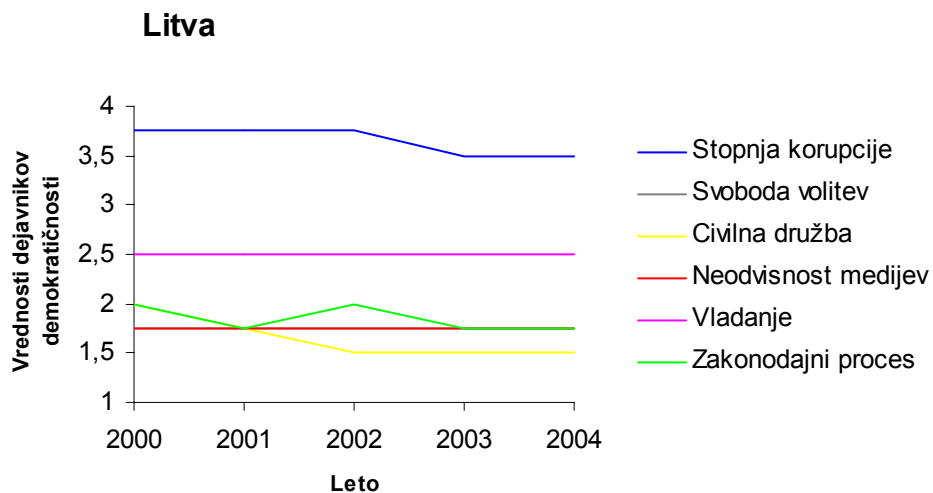
Madžarska

Vir: Povzeto po Freedom House, 2004.

Litva

Graf 9: Demokratičnost opazovanih dejavnikov v Litvi.

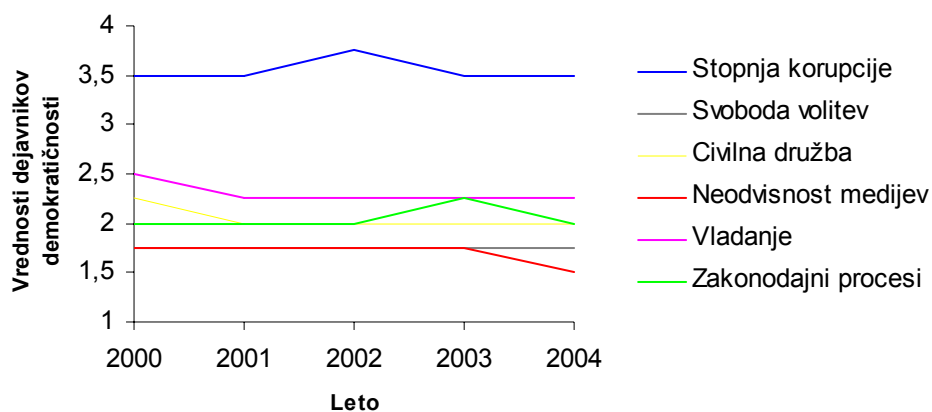

Vir: Povzeto po Freedom House, 2004.

Latvija

Graf 10: Demokratičnost opazovanih dejavnikov v Latviji.

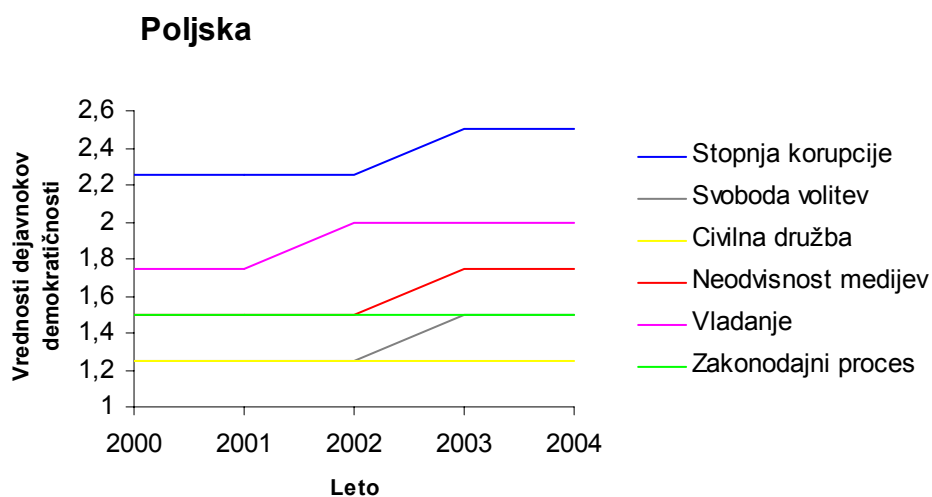
Latvija

Vir: Povzeto po Freedom House, 2004.

Poljska

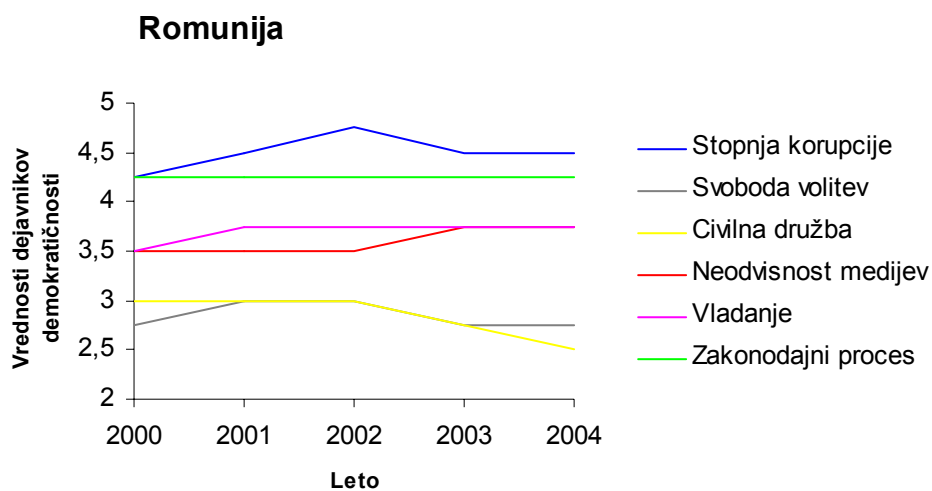
Graf 11: Demokratičnost opazovanih dejavnikov v Poljski.

Vir: Povzeto po Freedom House, 2004.

Romunija

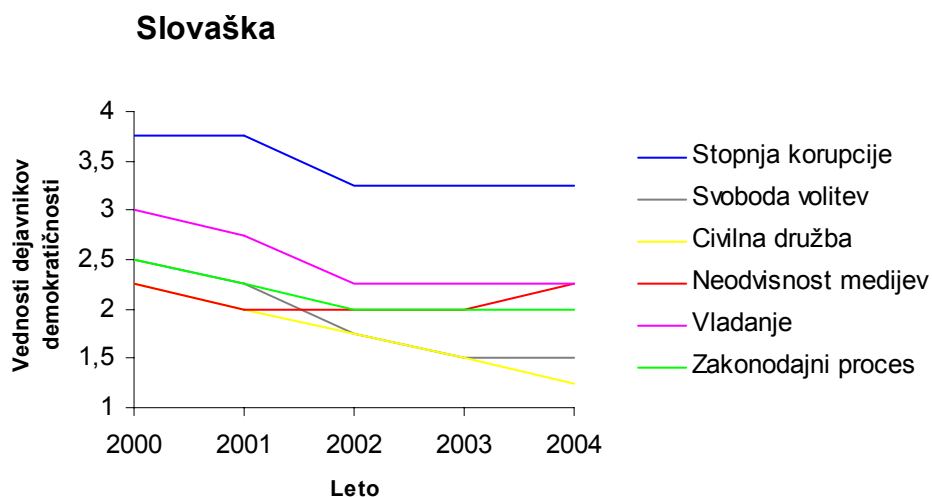
Graf 12: Demokratičnost opazovanih dejavnikov v Romuniji.

Vir: Povzeto po Freedom House, 2004.

Slovaška

Graf 13: Demokratičnost opazovanih dejavnikov v Slovaški.

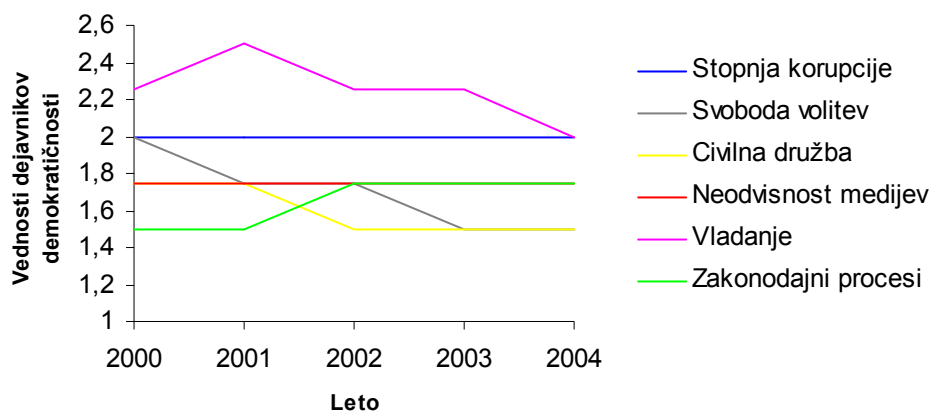

Vir: Povzeto po Freedom House, 2004.

Slovenija

Graf 14: Demokratičnost opazovanih dejavnikov v Sloveniji.

Slovenija

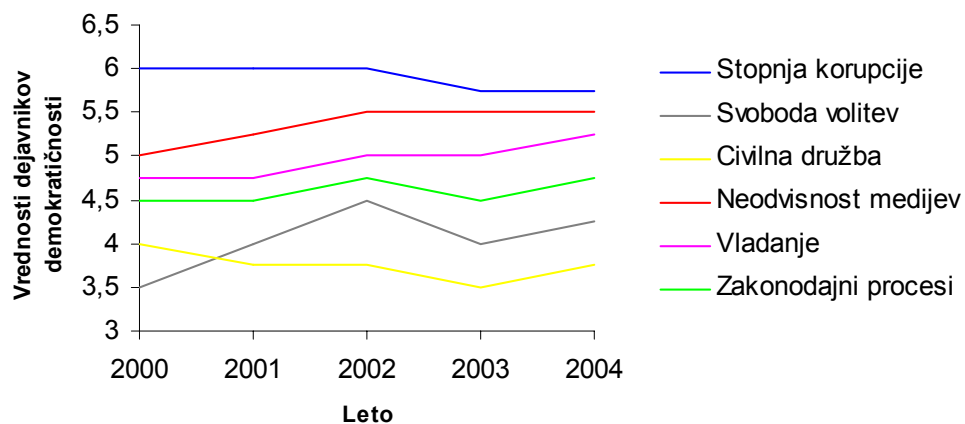

Vir: Povzeto po Freedom House, 2004.

Ukrajina

Graf 15: Demokratičnost opazovanih dejavnikov v Ukrajini.

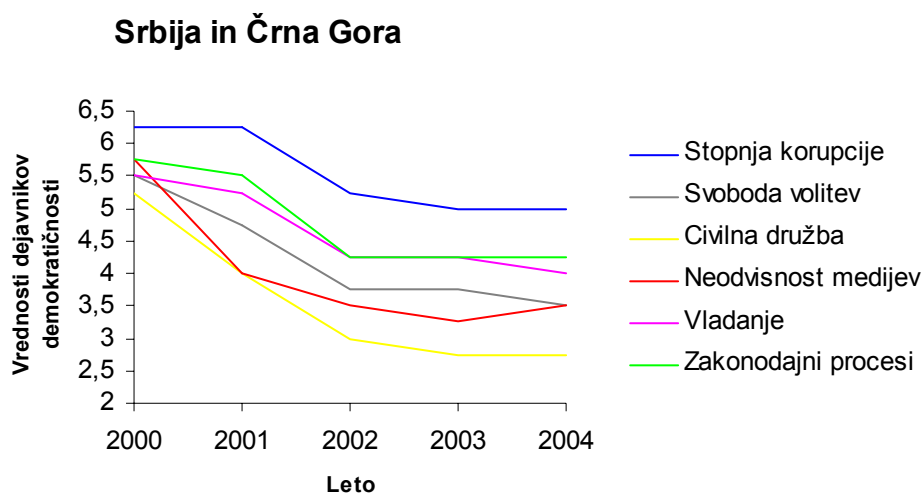
Ukrajina

Vir: Povzeto po Freedom House, 2004.

Srbija in Črna Gora

Graf 16: Demokratičnost opazovanih dejavnikov v Srbiji in Črni Gori.

Vir: Povzeto po Freedom House, 2004.

Tabela, ki prikazuje podatke o povprečnih vrednostih demokratičnih dejavnikov.

Zap.št.	Država	Dem04	Dem03	Dem02	Dem01	Raz.	Povp. tr.
1	Azerbajdžan	5,63	5,31	5,44	5,56	0,07	0,0175
2	BiH	4,29	4,31	4,56	4,94	-0,65	-0,1620
3	Bolgarija	3,25	3,13	3	3,06	0,19	0,0470
4	Češka	2,33	2	2,13	1,81	0,52	0,1300
5	Estonija	1,92	1,94	1,94	2	-0,08	-0,0200
6	Gruzija	4,83	4,69	4,44	4,19	0,64	0,1600
7	Hrvaška	3,83	3,44	3,25	3,25	0,58	0,1450
8	Latvija	2,17	1,94	1,94	1,94	0,23	0,0580
9	Litva	2,13	1,88	1,88	1,94	0,19	0,0470
10	Madžarska	1,96	1,81	1,94	1,94	0,02	0,0050
11	Poljska	1,75	1,63	1,5	1,44	0,31	0,0780
12	Romunija	3,58	3,25	3,31	3,31	0,27	0,0680
13	Slovaška	2,08	1,81	1,94	2,25	-0,17	-0,0430
14	Slovenija	1,75	1,75	1,81	1,94	-0,19	-0,0470
15	Srbija in Črna Gora	3,83	3,5	3,63	4,63	-0,8	-0,2000
16	Ukrajina	4,88	4,5	4,69	4,44	0,44	0,1100

Vir: Freedom House, 2004.

Tabela, ki prikazuje izračun povezanosti med trendi in intenzivnostjo konflikta.

Correlations

			INTKONF	POVTREND	TRENDKOR
Spearman's rho	INTKONF	Correlation Coefficient	1,000	-,081	,397
		Sig. (2-tailed)	,	,766	,160
		N	16	16	14
	POVTREND	Correlation Coefficient	-,081	1,000	-,284
		Sig. (2-tailed)	,766	,	,325
		N	16	16	14
	TRENDKOR	Correlation Coefficient	,397	-,284	1,000
		Sig. (2-tailed)	,160	,325	,
		N	14	14	14

Vir: Freedom House, 2004.

Priloga B: Celotni podatki in tabele uporabljeni pri analizi druge delovne hipoteze.

Tabela povezanosti osnovnih makroekonomskih kazalcev s korupcijo za leto 2004

Correlations

		KORUPC	RASTBDP	BDPPREB	INFLAC	NEZAP
Spearman's rho	KORUPC Correlation Coefficient	1,000	-,312	,867**	-,291	-,088
	Sig. (2-tailed)	,	,240	,000	,275	,744
	N	16	16	16	16	16
RASTBDP	Correlation Coefficient	-,312	1,000	-,383	-,128	-,480
	Sig. (2-tailed)	,240	,	,143	,636	,060
	N	16	16	16	16	16
BDPPREB	Correlation Coefficient	,867**	-,383	1,000	-,268	-,129
	Sig. (2-tailed)	,000	,143	,	,316	,633
	N	16	16	16	16	16
INFLAC	Correlation Coefficient	-,291	-,128	-,268	1,000	-,115
	Sig. (2-tailed)	,275	,636	,316	,	,672
	N	16	16	16	16	16
NEZAP	Correlation Coefficient	-,088	-,480	-,129	-,115	1,000
	Sig. (2-tailed)	,744	,060	,633	,672	,
	N	16	16	16	16	16

** Correlation is significant at the .01 level (2-tailed).

Vir: Prirejeno po CIA factbook, 2004.

Tabela podatkov osnovnih makroekonomskih kazalcev

Zap. Št.	Države	Rast	BDP	Inf.	Neza.
1	Azerbajdžan	9,9	3400	2,1	1,1
2	BiH	3,8	6100	0,9	40
3	Bolgarija	4,4	7600	2,3	14,3
4	Češka	2,5	15700	0,1	9,9
5	Estonija	4,8	12300	1,3	10,1
6	Gruzija	5,5	2500	4,8	17
7	Hrvaška	4,5	10700	1,8	19,5
8	Latvija	6,8	10100	2,9	8,6
9	Litva	7,1	11200	-1,2	10,3
10	Madžarska	2,8	13900	4,7	5,9
11	Poljska	3,6	11000	0,7	20
12	Romunija	4,5	6900	15,3	7,2
13	Slovaška	3,9	13300	8,6	15,2
14	Slovenija	2,5	18300	5,6	11,2
15	Srbija in Črna Gora	2,0	2300	11,2	34,5
16	Ukrajina	8,2	5300	5,2	3,7

Vir: CIA factbook, 2004

Tabela povezanosti Atlasovih razredov s stopnjo korupcije za leto 2004

Correlations

			KOR	GOSPUSP
Spearman's rho	KOR	Correlation Coefficient	1,000	,765**
		Sig. (2-tailed)	,	,001
		N	16	16
	GOSPUSP	Correlation Coefficient	,765**	1,000
		Sig. (2-tailed)	,001	,
		N	16	16

** . Correlation is significant at the .01 level (2-tailed).

Vir: Prirejeno po CIA factbook, 2004.

Tabela za izračun povezanosti stopnje korupcije in BDP-ja na prebivalca.

Zap.št.	Države	St.kor	Atlas
1	Azerbajdžan	1,8	3
2	BiH	3,3	3
3	Bolgarija	3,9	3
4	Češka	3,9	4
5	Estonija	5,5	4
6	Gruzija	1,8	2
7	Hrvaška	3,7	4
8	Latvija	3,8	4
9	Litva	4,7	4
10	Madžarska	4,8	4
11	Poljska	3,6	4
12	Romunija	2,8	3
13	Slovaška	3,7	4
14	Slovenija	5,9	4
15	Srbija in Črna Gora	2,3	2
16	Ukrajina	2,3	3

Vir: Prirejeno po CIA factbook, 2004.

Priloga C: Vrstni red držav po vrednostih stopnje korupcije v letu 2003.

Tabela 1: Razvrstitev držav po oceni CPI

Country rank	Country	CPI 2003 score	Surveys used	Standard deviation
1	Finland	9.7	8	0.3
2	Iceland	9.6	7	0.3
3	Denmark	9.5	9	0.4
	New Zealand	9.5	8	0.2
5	Singapore	9.4	12	0.1
6	Sweden	9.3	11	0.2
7	Netherlands	8.9	9	0.3
8	Australia	8.8	12	0.9
	Norway	8.8	8	0.5
	Switzerland	8.8	9	0.8
11	Canada	8.7	12	0.9
	Luxembourg	8.7	6	0.4
	United Kingdom	8.7	13	0.5
14	Austria	8.0	9	0.7
	Hong Kong	8.0	11	1.1
16	Germany	7.7	11	1.2
17	Belgium	7.6	9	0.9
18	Ireland	7.5	9	0.7
	USA	7.5	13	1.2
20	Chile	7.4	12	0.9
21	Israel	7.0	10	1.2
	Japan	7.0	13	1.1
23	France	6.9	12	1.1
	Spain	6.9	11	0.8
25	Portugal	6.6	9	1.2
26	Oman	6.3	4	0.9
27	Bahrain	6.1	3	1.1
	Cyprus	6.1	3	1.6
29	Slovenia	5.9	12	1.2
30	Botswana	5.7	6	0.9
	Taiwan	5.7	13	1.0
32	Qatar	5.6	3	0.1
33	Estonia	5.5	12	0.6
	Uruguay	5.5	7	1.1
35	Italy	5.3	11	1.1
	Kuwait	5.3	4	1.7
37	Malaysia	5.2	13	1.1
	United Arab Emirates	5.2	3	0.5
39	Tunisia	4.9	6	0.7
40	Hungary	4.8	13	0.6
41	Lithuania	4.7	10	1.6
	Namibia	4.7	6	1.3
43	Cuba	4.6	3	1.0
	Jordan	4.6	7	1.1
	Trinidad and Tobago	4.6	6	1.3
46	Belize	4.5	3	0.9
	Saudi Arabia	4.5	4	2.0
48	Mauritius	4.4	5	0.7
	South Africa	4.4	12	0.6
50	Costa Rica	4.3	8	0.7
	Greece	4.3	9	0.8
	South Korea	4.3	12	1.0
53	Belarus	4.2	5	1.8
54	Brazil	3.9	12	0.5
	Bulgaria	3.9	10	0.9
	Czech Republic	3.9	12	0.9
57	Jamaica	3.8	5	0.4
	Latvia	3.8	7	0.4
59	Colombia	3.7	11	0.5
	Croatia	3.7	8	0.6
	El Salvador	3.7	7	1.5
	Peru	3.7	9	0.6
	Slovakia	3.7	11	0.7
64	Mexico	3.6	12	0.6
	Poland	3.6	14	1.1
66	China	3.4	13	1.0
	Panama	3.4	7	0.8
	Sri Lanka	3.4	7	0.7

	Syria	3.4	4	1.3
70	Bosnia & Herzegovina	3.3	6	0.7
	Dominican Republic	3.3	6	0.4
	Egypt	3.3	9	1.3
	Ghana	3.3	6	0.9
	Morocco	3.3	5	1.3
	Thailand	3.3	13	0.9
76	Senegal	3.2	6	1.2
77	Turkey	3.1	14	0.9
78	Armenia	3.0	5	0.8
	Iran	3.0	4	1.0
	Lebanon	3.0	4	0.8
	Mali	3.0	3	1.8
	Palestine	3.0	3	1.2
83	India	2.8	14	0.4
	Malawi	2.8	4	1.2
	Romania	2.8	12	1.0
86	Mozambique	2.7	5	0.7
	Russia	2.7	16	0.8
88	Algeria	2.6	4	0.5
	Madagascar	2.6	3	1.8
	Nicaragua	2.6	7	0.5
	Yemen	2.6	4	0.7
92	Albania	2.5	5	0.6
	Argentina	2.5	12	0.5
	Ethiopia	2.5	5	0.8
	Gambia	2.5	4	0.9
	Pakistan	2.5	7	0.9
	Philippines	2.5	12	0.5
	Tanzania	2.5	6	0.6
	Zambia	2.5	5	0.6
100	Guatemala	2.4	8	0.6
	Kazakhstan	2.4	7	0.9
	Moldova	2.4	5	0.8
	Uzbekistan	2.4	6	0.5
	Venezuela	2.4	12	0.5
	Vietnam	2.4	8	0.8
106	Bolivia	2.3	6	0.4
	Honduras	2.3	7	0.6
	Macedonia	2.3	5	0.3
	Serbia & Montenegro	2.3	5	0.5
	Sudan	2.3	4	0.3
	Ukraine	2.3	10	0.6
	Zimbabwe	2.3	7	0.3
113	Congo, Rep. of the	2.2	3	0.5
	Ecuador	2.2	8	0.3
	Iraq	2.2	3	1.1
	Sierra Leone	2.2	3	0.5
	Uganda	2.2	6	0.7
118	Cote d'Ivoire	2.1	5	0.5
	Kyrgyzstan	2.1	5	0.4
	Libya	2.1	3	0.5
	Papua New Guinea	2.1	3	0.6
122	Indonesia	1.9	13	0.5
	Kenya	1.9	7	0.3
124	Angola	1.8	3	0.3
	Azerbaijan	1.8	7	0.3
	Cameroon	1.8	5	0.2
	Georgia	1.8	6	0.7
	Tajikistan	1.8	3	0.3
129	Myanmar	1.6	3	0.3
	Paraguay	1.6	6	0.3
131	Haiti	1.5	5	0.6
132	Nigeria	1.4	9	0.4
133	Bangladesh	1.3	8	0.7

Vir: TI, 2004.

Priloga D: Predstavitev mednarodnih organizacij s področja boja proti korupciji.

DELOVANJE MEDNARODNIH ORGANIZACIJ NA PODROČJU KORUPCIJE

Po podatkih mednarodne organizacije OECD gre za podkupnine ali druge nezakonite spodbude na leto vsaj 100 milijard dolarjev. Ta številka je bila še leta 1999 »le« 80 milijard dolarjev. Obenem pa koruptivna dejanja niso izražena samo v denarju, saj je možna tudi protiusluga za nezakonito uslugo. Pa tudi denarne dajatve imajo včasih višjo ceno kot je izražena v denarju. (primer v zdravstvu, vrste) Ta skoraj neverjetna številka pa še sigurno ni dokončna, saj je narava korupcije, da je skrita in je ta številka lahko še bistveno višja. (Rose-Ackerman, 1999a) Vidimo lahko, da ocenjena višina korupcije narašča eksponentno in da njen trend nikakor ni ugoden. Tako nam kmalu postane jasno, da je korupcija že samo pri količini porabljenega denarja pojav svetovnih razsežnosti. Korupcija nastaja znotraj držav vendar so ogroženi tudi ali predvsem mednarodni odnosi, tako gospodarski kot tudi politični. Prav mednarodni vidik preprečevanja korupcije pa ni bil v ospredju zanimanja mednarodnih organizacij do začetka devetdesetih. Prej so se s korupcijo začele resneje ukvarjati samo nekatere posamezne države, naprimer ZDA v sedemdesetih po aferi Watergate. Kasneje so svoj začetki izvajati pritisk tudi na druge države da storijo nekaj proti korupciji.

Zakaj je prišlo v začetku devetdesetih do tako intenzivnega porasta zanimanja za korupcijo ni mogoče preprosto odgovoriti. Mnogi poznavalci razmer še danes nimajo odgovora na to vprašanje, obstaja pa v znanstvenih krogih konsenz, da je prišlo do naključnega vzajemnega delovanja različnih dejavnikov. Tako je več zapored povezanih korupcijskih škandalov na stran boja proti korupciji potegnilo večji del javnosti v razvitih državah, ki se je obenem začela zavedati absolutne škodljivosti pojava. Nadalje lahko omenimo konec hladne vojne in pojava velikega potencialnega trga v teh državah. Korupcija tako postane nezaželena ovira, strošek pri prihodu na trg. Kakor koli že, v mednarodni skupnosti je v devetdesetih dejansko prišlo do večjega zanimanja za problematiko korupcije in iskanja načinov kako se uspešno boriti proti njej. Zdelo se je, da želijo v tem boju sodelovati prav vsi, mednarodne organizacije in ustanove, države in s strani njih ustanovljene institucije, kot tudi nevladne organizacije. Tako bodo v naslednjih točkah malo podrobneje opisale nekatere pomembnejše od njih.

GLOBALNE POBUDE ZA DELOVANJE PROTI KORUPCIJI

Organizacija združenih narodov

Ozn se je s korupcijo, podobno kot druge tovrstne organizacije, začel ukvarjati v začetku devetdesetih let. Konec leta 1996 je Generalna skupščina OZN na predlog ZDA sprejela Deklaracijo o korupciji in podkupovanju v mednarodnih gospodarskih aktivnostih, ki države članice poziva, da inkriminirajo tako domačo kot mednarodno korupcijo in preprečijo možnost zmanjšanja davčnih obveznosti na račun plačanih podkupnin. Leta 1998 je bila sprejeta tudi resolucija, v kateri se poziva, naj države članice inkriminirajo podkupovanje javnih uslužbencev in naj spodbujajo načrtno delovanje za odvrnitev, preprečevanje in zmanjšanje stopnje korupcije v svojih državah. Leta 2000 je bila nadalje sprejeta Dunajska deklaracija o kriminalu in pravosodju in v njej vse države podpisnice izražajo pripravljenost za povečanje bilateralnega ter multilateralnega sodelovanja. To sodelovanje vključuje tudi tehnično in denarno pomoč za boj proti korupciji.

V okviru OZN pa so prisotne tudi nekatere specializirane organizacije, ki se tudi ukvarjajo z korupcijo. To je UNCITRAL, komisija OZN za mednarodno trgovinsko pravo, potem CICP, Center OZN za mednarodno preprečevanje kriminala in še Medregijski raziskovalni inštitut o kriminalu in pravosodju UNICRI. Vsi ti sodelujejo pri zbiranju podatkov o trendih korupcije in strategijah njenega zmanjševanja. Ozn tako pokriva področja zbiranja podatkov, načrtovanja novih strategij zmanjševanja korupcije in pa povezovanja držav članic za boj proti korupciji.

Svetovna banka

V zadnjih letih se tudi Svetovna banka vse bolj zaveda, da se vprašanju korupcije ne more izogniti, saj v veliki meri zadeva tudi njeno področje delovanja. Se pravi, da je prisotnost koruptivnih dejanja zelo verjetna pri delovanju Svetovne banke. S tem problemom pa se spopada Svetovna banka na štirih ravneh. 1. raven preprečevanja goljufij in korupcije pri lastnih projektih; 2. pomoč državam, ki Svetovno banko prosijo za pomoč pri boju proti korupciji; 3. izrecno upoštevanje korupcije pri strategiji državnih pomoči, posojilni politiki, analitičnemu delu ter izbiri projektov; 4. kot zadnja pa se omenja raven sodelovanja z drugimi v mednarodnem nadzoru nad korupcijo. (World bank, 2004) Tako kot OZN se je tudi Svetovna banka bolj zavzela za proti korupcijski boj v sredini devetdesetih. Tako je leta 1995 spremenila svoja pravila v zvezi z naročili blaga in storitev, okrepila zahteve transparentnosti in zaostрила postopke dajanja ponudb, da bi služili kot varovalke pred podkupovanjem in korupcijo. Svoje delovanje je še poglobila leta 1997, ko je sprejela izrecen sklep o

nesprejemljivosti goljufij ali korupcije pri projektih na strani ponudnikov projektov ali prosilcev za posojila. Nadalje pa Svetovna banka vsako leto še razvija svoje delovanje v smeri zmanjšanja možnosti koruptivnih dejanj, pri čemer se strogo drži načel enakosti za vse svoje stranke. (Deming, H, 1997)

Na področju mednarodnega sodelovanja pa se je Svetovna banka zavezala na sodelovanje z drugimi multilateralnimi razvojnimi bankami z obveščanjem o svojem delovanju. Zavezala se je k sodelovanju z Mednarodnim monetarnim skladom kot komplementarno institucijo, pa tudi k prispevanju k delu drugih mednarodnih organizacij, kot so OECD, Svet Evrope in ostale nevladne organizacije.

EVROPSKE POBUDE

Svet Evrope in skupina držav za boj proti korupciji pri Svetu Evrope (GRECO)

Isto kot je veljalo za ostale omenjene mednarodne organizacije velja tudi za Svet Evrope. Resen začetek boja proti korupciji je postavljen v leto 1994, ko ministri za pravosodje držav članic sprejmejo program boja proti korupciji. Na podlagi tega programa je bila ustanovljena Multidisciplinarna skupina o korupciji GMC, ki je dobila nalogo preučiti posamezne aspekte korupcije. Delo se je razdelilo na kazenskopravno, civilnopravno in upravnopravno področje. Vsak del pa je moral iskati načine omejevanja korupcije na svojem delovnem področju, še posebej pa možnosti mednarodne pravne pomoči pri protikorupcijskih postopkih. (GRECO, 2004) Po dveh letih dela je GMC pozvala države članice k harmonizaciji pravnih redov tako na področju kazenskega prava, kot zunaj njega. Temu pozivu so leta 1997 pritrdili tudi na Konferenci pravosodnih ministrov Sveta Evrope in pozvali Odbor ministrov k čimprejšnjemu sprejetju ustreznih instrumentov. Tako je leta 1998 bila sprejeta prva od dveh konvencij in sicer Kazenskopravna konvencija o korupciji Sveta Evrope. Konvencija usklajuje inkriminacijo širokega kroga korupcijskih dejanj ter v skladu z mnenjem GMC spodbuja harmonizacijo nacionalne zakonodaje držav podpisnic in mednarodno sodelovanje, da bi bilo čim bolj olajšano sodno preiganje tistih, ki dajejo ali sprejemajo podkupnino.

Maja 1998 je Odbor ministrov pri Svetu Evrope sprejel resolucijo o sporazumu o ustanovitvi novega delovnega telesa Sveta Evrope. GRECO ali Group of state against corruption je bil ustanovljen maja 1999. Slovenija je bila med ustanovnimi članicami in zdajšnji predsednik GRECA je Drago Kos, ki je med drugim tudi vodja na novo ustanovljene Komisije za preprečevanje korupcije v Sloveniji. Slovenija se tudi poteguje za državo gostiteljico stalnega sedeža GRECA, ki naj bi bil v eni od držav podpisnic.

Naloga GRECA je nadzor nad izvajanjem pravnih instrumentov Sveta Evrope s področja korupcije ter ocenjevanje zakonodaj, institucionalnih ureditev in praktičnih dosežkov na področju boja proti korupciji. Priporočila GRECA so obvezna in države morajo poročati o uresničevanju priporočil, saj lahko v primeru nespoštovanja priporočil v skrajnem primeru zadevo prenesejo na Odbor ministrov Sveta Evrope, ki lahko na koncu odloči celo o izključitvi države iz Sveta Evrope. S tega se vidi moč tega delovnega telesa, ki pa izvira iz volje držav za boj proti korupciji, ki so jo izjavile z svojim vstopom.

Evropska unija

Kot ena od osrednjih evropskih meddržavnih institucij, se je Evropska unija pridružila boju proti korupciji v sredini devetdesetih. Leta 1994 je Evropska unija pozvala k sprejemu posebne konvencije, ki bi vsebovala tudi učinkovite ukrepe za kaznovanje podkupovanja, v katere bi bili vpleteni uslužbenci Evropskih služb in delovnih teles. Leto kasneje je Evropski parlament pozval k še širšemu obravnavanju problema korupcije. Nadaljnji razvoj je pripeljal do tesnega sodelovanja z Svetom Evrope, ki se zrcali v projektih Hobotnica I in II. Hobotnica I je bil projekt, ki v katerem so se posvetili raziskavi stanja korupcije v šestnajstih tranzicijskih državah Srednje in Vzhodne Evrope. Octopus ali Hobotnica II pa je bil projekt, ki je bil nadaljevanje projekta Octopus I in se je začel odvijati v letu 1999 in 2000. Z njim je želela Evropska unija pripraviti države kandidatke za vstop Unijo na celovit boj s korupcijo.

NEKATERE DRUGE POBUDE

OECD

OECD, je medvladna organizacija, ki ima trenutno 30 držav članic, gre pa v prvi vrsti za forum, v katerem se države primerjajo, razvijajo in izpopolnjujejo. Primerjajo predvsem svojo socialno in ekonomsko politiko prek različnih kriterijih in eden izmed njih se nanaša tudi na korupcijo. Pri svojem delovanju je v prvi vrsti predvsem vez med državami članicami, ki v njenem okviru sodelujejo na različnih ravneh. V okviru OECD – ja deluje tudi ACN, kar pomeni Anti Corruption Network for transitional economies.

Transparency International

TI je mednarodna nevladna organizacija, ki je bila ustanovljena leta 1993 z namenom omejiti korupcijo v mednarodnih gospodarskih. Trenutno ima več kot 85 delujočih državnih odborov vzpostavljenih po vsem svetu, tako na nacionalni kot internacionalni ravni. TI je edina nevladna mednarodna organizacija, ki je zavezana samo boju proti korupciji. V času od svojega nastanka si je pridobila velik ugled s stalnimi pritiski na države in mednarodne organizacije, naj sprejmejo ustrezne ukrepe v boju proti korupciji. Obenem se TI v svojem

delovanju trudi obveščati javnost o protikorupcijskih pobudah, ter posledicah in pojavnih oblikah korupcije. Organizira konference in posvetovanja, ter ima internetno bazo besedil, dokumentov in ostalih podatkov namenjenih spoznavanju problema korupcije.

TI pa vsako leto pripravlja tudi lestvico držav, glede na mnenje o stopnji korupcije v njih, ki ga v posebnih raziskavah podajo poslovneži, analitiki in širša javnost. Dobljeni Indeks se izračuna na podlagi večjega števila raziskav, tako da je končni rezultat kar najbližje realni vrednosti. Čeprav gre le za lestvico dojemanja stopnje korupcije v posamezni državi, pa se mnogi poznavalci strinjajo, da dobro ponazori stanje korupcije v državi. Varljivo sliko lahko prikaže le v primeru, ko so protikorupcijski ukrepi sprejeti pred kratkim časom in stanje še ni prišlo v zavest anketirancev. Prava vrednost se nato pokaže šele čez nekaj časa, saj se mnenje anketirancev bistveno spreminja šele v daljšem časovnem obdobju. Sama lestvica pa zajame vsako leto večje število držav in leta 2003 jih je bilo že 133. to pa da že sliko velikega dela sveta.

TI je v svojem delu nedvomno uspešna in vplivna nevladna organizacija, vendar se še vedno srečuje z množico problemov in težavami pri ustanavljanju svojih državnih odborov, prav v tranzicijskih državah.

Pakt stabilnosti

Pakt stabilnosti je prvi resen poskus mednarodne skupnosti da zamenja prejšnjo strategijo za preprečevanje konfliktov, ki je konflikte reševala po izbruhu, z novo celovito, dolgoročno strategijo preprečevanja konfliktov. Tako je 10 junija 1999 na pobudo Evropske skupnosti nastal Pakt stabilnosti za Jugo Vzhodno Evropo. V prvotnem dokumentu je zapisano, da več kot 40 držav in ostalih njenih partnerjev pomaga utrditi mir, demokracijo, spoštovanje človekovih pravic in pospešiti ekonomski napredek in stabilnost v celotni regiji. Sama ideja Pakta stabilnosti je vzknila leta 1998, ko je NATO posredoval na Kosovu in spodbudil mednarodno skupnost, da se je politično obvezala za ureditev stvari v regiji.

Pakt stabilnosti temelji na izkušnjah reševanja mednarodnih kriz in deluje vzporedno na treh področjih. 1. Vzpostavljanje varnostnega sistema, 2. promocijo osnovnih demokratičnih vrednot ter 3. ekonomski in socialni razvoj. Pri svojem delu pa je en od glavnih poudarkov tudi na protikorupcijskem boju. Vse članice Pakta za stabilnost so 16 februarja 2000 v Sarajevu ob podpori članic Evropske unije, sprejele protikorupcijsko iniciativo, Stability Pact Anti Corruption Initiative SPAI. Tako je ta iniciativa prevzela vlogo oblikovalca programov, ocenjevalca napredka in mesta za vzpostavljanje stikov jugo vzhodnih držav.

Priloga E: PROTI KORUPCIJSKE STRATEGIJE IN MEHANIZMI

Predstavljal sem vplive korupcije na različne dele države in družbe, sedaj pa bom podrobneje opisal mehanizme in strategije boja proti korupciji. S pomočjo mehanizmov in strategij bi naj negativne vplive korupcije odpravili ali kar se da zmanjšali in omejili.

Korupcija je pojav, ki ga ne moremo izkoreniniti čez noč ali v nekem kratkem obdobju, saj je za to potrebna volja in odločenost celotne družbe. Potrebno je prepričanje družbe o škodljivosti korupcije, družbeni konsenz o tem, da jo je potrebno odpraviti. Človek in družba sta produkt kulture, navad, običajev, okolja, vere, medijev in etike in vse to vpliva na obnašanje človeka in določa njegov odnos do pojavnosti kot je korupcija. Tako je treba biti pozoren na vse te dejavnike, če hočemo zmanjšati korupcijo. Boj proti korupciji naj bi zajel celoten okvir mišljenja in spremembe v sprejemanju in dojemanju vrednot in etičnih standardov, pa tudi vzporedno reševanje drugih problemov, ki posredno negirajo nastanek korupcije. (GRECO, 2004) Samo število mehanizmov in strategij je veliko, kar je tudi potrebno za učinkovito in celovito odpravo korupcije. Povzel jih bom iz priporočil in navodil za boj proti korupciji Svetovne banke za razvoj, Sveta Evrope, ter nekaterih priznanih domačih in tujih avtorjev. Na tem področju. Vsaka država jim mora prilagoditi svojemu okolju in družbi in samo tedaj je boj proti korupciji tudi uspešen. Mnoge mednarodne organizacije predlagajo načine kako te mehanizme in strategije uporabiti, jih prenesti v uporabno obliko za boj. Sam se bom omejil le na nekatere po mojem mišljenju najučinkovitejše in tiste, ki jih vse postsocialistične države zajete v raziskavi lahko in bi morale uporabiti za celovito preprečevanje in zmanjšanje korupcije v svojih družbah. Vsak posamezni mehanizem bom opisal posebej, čeprav se bi jih naj uporabljalo kot celoto.

PRAVNI RED IN USTREZNA ZAKONODAJA

Za učinkovito preprečevanje in zmanjšanje korupcije bi moralo biti na zakonodajnem področju takšno stanje, ki bi učinkovito in dosledno kaznovalo vse udeležence koruptivnih dejanj. V državi bi bilo potrebno sprejemati jasne zakone, celotno delovanje javne uprave pa bi moralo biti transparentno in natančno opredeljeno. V skladu z sprejetimi zakoni in drugimi določili bi bilo potrebno kasneje tudi delovati, se pravi jih spoštovati in dosledno izvajati zadane naloge. Sodstvo, bi moralo biti neodvisno in strokovno usposobljeno, ter ne tolerantno do koruptivnih dejanj v najširšem pomenu.

Tukaj se zdi, da takšno stanje glede sodstva in spoštovanja zakonodaje nastane takoj po sprejetju osnovnih demokratičnih načel. Vendar na žalost v mnogih državah temu ni tako in

opisano stanje predstavlja zgolj željo. Vseeno pa je potrebno k takšnemu stanju težiti in si prizadevat, da bi se kar se da približali.

PROTI KORUPCIJSKE KOMISIJE IN NADZORNE AGENCIJE

Skoraj vse države ustanovijo za boj proti korupciji komisije, agencije ali generalne inšpektorje. Le te lahko učinkovito raziskujejo primere korupcije, sprožijo preiskave ali osumljence pripeljejo pred sodišče. V večih državah je praksa pokazala velike uspehe takšne oblike boja proti korupciji, vendar le če so ji dana zadosti velika pooblastila, ter neodvisnost, tako finančna, kot tudi politična. Največji problem, ki lahko tukaj nastane je zloraba pooblastil v politične namene za obračunavanje z političnimi nasprotniki vladajoč elite. Rešitev se ponuja v strokovnosti zaposlenih in rednemu ponavljajočemu preverjanju pravilnosti delovanja, kot tudi v sodnih organih ali dodatnih komisijah, ki te nadzorujejo.

ZAPOSLOVANJE JAVNIH USLUŽBENCEV IN RAZLIČNE SPODBUDE ZA BOLJŠE DELO

Eno izmed mest, kjer se korupcija pojavlja v največ primerih je celotna javna uprava in zaposleni v njej. Zato je morala in kvaliteta javnih uslužbencev zelo pomemben dejavnik, ki voliva na stopnjo korupcije v celotni družbi in posredno državi. Delovanje javnih uslužbencev, pa naj bo koruptivno ali ne je odvisno od vrste družbenih dejavnikov. Povezani so z načinom kako so prišli na delovno mesto, kako so za svoje delo nagajani in grajani. Tukaj ne mislimo samo denarno nadomestilo za opravljeno delo ampak tudi delovne pogoje, možnosti napredovanja in druge zaposlitve. V državi kjer vlada pokroviteljstvo, nepotizem in kljentalizem so uslužbenci manj motivirani in manj sposobni, saj je njihovo napredovanje in zaposlitev odvisna od uslug drugim, ne pa od lastnih zaslug in dobro opravljenega dela. Za rešitev takega stanja pa je potrebno storiti prav nasprotno. Zaposleni lahko napredujejo le na podlagi svojega dela in usposobljenosti. Zaposlijo se lahko izključno na podlagi strokovnih kriterijev, znanj ne pa poznanstev, za svoje delo pa morajo dobivati primerno plačo. Tudi empirične raziskave potrjujejo tezo, da slabše plačani javni uslužbenci v nasprotju z zaposlenimi v zasebnem sektorju postanejo bolj nagnjeni k koruptivnem dejanju kot tisti, ki so plačani bolje. Takšno politiko plač sta ubrali državi Singapur in Hong Kong, ki imata tudi eno izmed najnižjih stopenj korupcije.

IZOBRAŽEVANJE JAVNOSTI

Samo dobra in celovita informiranost javnosti lahko pripelje do uspehov pri zatiranju korupcije v družbi. Javnost je treba najprej poučiti, kaj korupcija je in kakšni so njeni vplivi na različna družbena področja življenja. To vlogo bi naj imeli prav vsi množični mediji, kot so časopisi, televizija, radio, pa tudi z pomočjo različnih anket ali raziskav. Pri tem so ankete in raziskave koristne predvsem za raziskovalce korupcije in posredno pripomorejo k dojetanju javnosti o temi, sami raziskovalci pa z njihovo pomočjo lažje spremljajo in ovrednotijo že sprejete reforme in programe.

Mediji so tisti, ki oblikujejo javno mnenje, ki lahko in bi morali dvigovati zavest o korupciji, o njeni škodljivosti, o njenih posledicah in o tem, da je treba proti vsakemu pojavu korupcije enako resno pristopati. (Repovž, 1999a: 5) Mediji lahko igrajo zelo pomembno vlogo pri zatiranju korupcije, saj javno poročanje o korupciji povzroči, da se ljudje začnejo zavedati tega problema. Tako preidejo v javnost dejstva, ki škodujejo karieri in ugledu pomembnih političnih in gospodarskih oseb, kar posledično pripelje do odvrnitve možnega koruptivnega dejanja drugih. Množični mediji pa lahko opravljajo svojo funkcijo kvalitetno samo v primeru, če so sami neodvisni in svobodni. Sami morajo biti dovolj profesionalni, da odgovorno in nepristransko poročajo o primerih koruptivnih dejanj. V nasprotnem primeru lahko postanejo glasniki v rokah drugih za različna obračunavanja na političnem, gospodarskem ali kakršnem drugem področju.

CIVILNA DRUŽBA IN SKUPINE DRŽAVLJANOV

Vsi mehanizmi in strategije za boj s korupcijo so lahko učinkovite le ob predpogoju, da se celotna družba zoperstavi, mobilizira za boj proti njej. Skupine državljanov, ki delujejo na različnih področjih, od novinarjev, poslovnežev, verskih voditeljev, izobražencev in nevladnih organizacij se morejo upreti procesu širjenja korupcije. Vse te skupine, ki predstavljajo civilno družbo ne smejo apatično opazovati dogajanje v družbi ampak aktivno posegati v njega. Samostojno morajo opozarjati na koruptivna dejanja oblastnikov, jih preverjati in s tem siliti v skladno delovanje.

In ravno nerazvitost delovanja civilne družbe in njene nadzorne funkcije je velik problem v nekaterih državah vključenih v to raziskavo.

POLITIČNA VOLJA

Politična volja je ena osrednjih točk vsakega uspešnega boja proti korupciji. Če hočemo opozoriti na negativne vplive korupcije in če hočemo zmanjšati stopnjo korupcije, je poleg drugega treba pridobiti tudi podporo politikov in ljudi z veliko politične moči. Ljudstvo izraža

svojo voljo z izvolitvijo tistih politikov pri katerih je v programu političnega delovanja vključen boj proti korupciji. Brez politične volje za boj proti korupciji je sama uspešnost strategije močno vprašljiva, saj to pomeni da voditelji nimajo enakih interesov kot ostali državljani. Z politično voljo in znanjem politikov o škodi ki jo naredi korupcija državi in družbi, ki jo vodijo pa postane protikorupcijski boj mnogo uspešnejši.

MEDNARODNI PRITISKI IN INICIATIVE

Tukaj imamo mehanizem za preprečevanje in zmanjševanje korucije, ki lahko deluje skozi mednarodne organizacije in forume ali direktno od države izvajalke pritiska.

Mednarodne organizacije lahko delujejo kot oblikovalke skupnih standardov in pravil, lahko pomagajo pri izvajanju reform v državi ali pa koordinirajo različne dejavnosti v boju proti korupciji. Tako Razvojni sklad Združenih narodov, Svetovna banka, Mednarodni denarni sklad, ter še nekatere ostale organizacije organizirajo konference o problemih korupcije, istočasno pa nudijo tehnično pomoč in denarna sredstva za boj proti njej. Naštete organizacije imajo tudi veliko stopnjo avtonomije pri svojem delovanju, ter lahko ukinejo svojo pomoč državi, ki ima preveliko stopnjo korupcije.

Mednarodno sodelovanje in pomoč je zelo pomemben vidik, mehanizem za preprečevanje korupcije v vseh državah sveta. Vendar pa so napor in delovanje nacionalnih institucij tisti faktor, ki največ prispeva k zmanjšanju korupcije. Korupcija je mednarodni problem, ki ga je potrebno obravnavati z vso resnostjo zaradi njene uničujoče moči na razvoj družbe v celoti, sam začetek pa se mora zgoditi v vsakem posamezniku, v njegovem mišljenju in pogledih na obravnavani problem. Mora priti do vzpodbude moralnim in etičnim načelom pri vsakem državljanu, da se potem lahko ta boj prenese stopnico višje na državo in mednarodno skupnost. Sigurno mora mednarodna skupnost s svojimi dejanji pomagati pri vzpodbujanju teh procesov v vsaki državi, vendar samo ob predpogoju, da tudi država sama stori vse kaj je v njeni moči, da sama zmanjša stopnjo korupcije. Tukaj mora priti do nekakšne sinergije med delovanjem mednarodnih institucij in posameznih držav, ki posledično pripelje do zelenih rezultatov. V nasprotnem primeru, ko obe strani nimata enakih ciljev ali namena pride do nezaželenih učinkov in posledic.

V vsakem primeru pa dobita ali izgubita obe strani skupaj, saj zmanjšanje korupcije v državi pripelje do večjega zaupanja in sodelovanja s strani drugih držav ter institucij tujih podjetij, v primeru visoke stopnje korupcije pa je država sama prikrajšana za maksimalen mogoč razvoj, druge države in podjetja pa so ob zaslužek in možnost sodelovanja.

ZMANJŠANJE PRILOŽNOSTI ZA KORUPTIVNA DEJANJA

Eden izmed načinov kako zmanjšati korupcijo je tudi, da zmanjšamo možnosti za koruptivna dejanja tistih, ki le te imajo. Ta mehanizem se nanaša predvsem na javne uslužbence v vsej državni upravi. To lahko storimo z zmanjšanjem pooblastil, ki jih imajo uslužbenci in pa z jasnimi, določenimi predpisi in pravili delovanja.

Pri javnih naročilih pa je potrebno upoštevati kriterije za izbiro, ki so lahko objektivno ocenjeni, kot primer se navaja najnižja ponudba za opravljanje dela. Gospodarski subjekti ne smejo biti odvisni od dela ali ne dela določenega uradnika ampak od svoje sposobnosti ponuditi trgu kar najboljši izdelek ali ponudbo. Vsako povečanje konkurenčnosti podjetij in gospodarstva kot celote tako v tujini, kot doma zmanjša možnost koruptivnih dejanj.

TUJA POMOČ

Strategija zmanjševanja korupcije s tujo pomočjo je bila omenjena že na večih mestih in se sama tudi povezuje z večimi drugimi mehanizmi za boj proti korupciji. Pri tem naj bi tujo pomoč dobile le tiste države, ki imajo kvaliteten in transparenten način vladanja in spoštujejo demokratična načela.

Tukaj pa je mogoče naleteti na dilemo, ki nastane ko se pomoč daje državi, ki ima visoko stopnjo korupcije in vsa pomoč ne pride potrebnim. Veliko se je »izgubi« v rokah množice uradnikov in drugih sodelujočih pri razdeljevanju pomoči. V primeru da pomoči ne bi namenili, pa potrebni ne bi dobili nič, se pravi še manj kot v prejšnjem primeru, kar tudi ni v interesu držav, ki to pomoč dajejo. Tukaj si lahko države zatisnejo oči in kljub vsem problemom namenijo denar ali poiščejo ostale možne rešitve. Zato se tukaj pojavlja rešitev, da države donatorke najprej namenijo denar za vzpostavitev protikorupcijskih reform in šele ko je sistem vzpostavljen namenijo denar tega potrebnim.

Priloga F: Tabeli vrednosti demokratičnih dejavnikov in stopnje korupcije po podatkih Freedom House.

Tabela: Različni dejavniki demokratičnosti tranzicijskih držav.³

Country, Territory	EP	CS	IM	GOV	CLJF	CO	New Democracy Score
Albania	3.75	3.50	3.75	4.25	4.25	5.25	4.13
Armenia	5.75	3.50	5.25	4.75	5.00	5.75	5.00
Azerbaijan	6.00	4.50	5.75	5.75	5.50	6.25	5.63
Belarus	6.75	6.75	6.75	6.50	6.75	5.75	6.54
Bosnia	3.50	3.75	4.25	5.00	4.50	4.75	4.29
Bulgaria	1.75	3.00	3.50	3.75	3.25	4.25	3.25
Croatia	3.25	3.00	3.75	3.75	4.50	4.75	3.83
Czech Rep.	2.00	1.50	2.25	2.25	2.50	3.50	2.33
Estonia	1.50	2.00	1.50	2.25	1.75	2.50	1.92
Georgia	5.25	3.50	4.00	5.75	4.50	6.00	4.83
Hungary	1.25	1.25	2.25	2.50	1.75	2.75	1.96
Kazakhstan	6.50	5.50	6.50	6.25	6.25	6.50	6.25
Kyrgyzstan	6.00	4.50	6.00	6.00	5.50	6.00	5.67
Latvia	1.75	2.00	1.50	2.25	2.00	3.50	2.17
Lithuania	1.75	1.50	1.75	2.50	1.75	3.50	2.13
Macedonia	3.50	3.25	4.25	4.00	4.00	5.00	4.00
Moldova	4.00	4.00	5.00	5.50	4.50	6.25	4.88
Poland	1.50	1.25	1.75	2.00	1.50	2.50	1.75
Romania	2.75	2.50	3.75	3.75	4.25	4.50	3.58
Russia	5.50	4.50	5.75	5.25	4.75	5.75	5.25
Serbia	3.50	2.75	3.50	4.00	4.25	5.00	3.83
Montenegro	3.50	2.75	3.25	4.00	4.25	5.25	3.83
Kosovo	5.25	4.25	5.50	6.00	6.00	6.00	5.50
Slovakia	1.50	1.25	2.25	2.25	2.00	3.25	2.08
Slovenia	1.50	1.50	1.75	2.00	1.75	2.00	1.75
Tajikistan	5.75	5.00	5.75	5.75	5.75	6.25	5.71
Turkmenistan	7.00	7.00	7.00	7.00	7.00	6.25	6.88
Ukraine	4.25	3.75	5.50	5.25	4.75	5.75	4.88
Uzbekistan	6.75	6.50	6.75	6.25	6.50	6.00	6.46

Vir: www.freedomhouse.org/scoresummary/pdf.

³Kratice v tabeli pomenijo dejavnike demokratičnosti držav in sicer po vrsti: EP- volilni proces; CS- civilno družbo; IM-neodvisne medije; GOV-vladanje; CLJF-konstitucionalna, zakonodajna in pravna svoboda; CO-korupcija

Tabela: Stopnje korupcije v tranzicijskih državah po lestvici Freedom House.

	1999- 2000	2001	2002	2003	2004
New EU Members					
Czech Rep.	3.25	3.75	3.75	3.50	3.50
Estonia	3.25	2.75	2.50	2.50	2.50
Hungary	2.50	3.00	3.00	2.75	2.75
Latvia	3.50	3.50	3.75	3.50	3.50
Lithuania	3.75	3.75	3.75	3.50	3.50
Poland	2.25	2.25	2.25	2.50	2.50
Slovakia	3.75	3.75	3.25	3.25	3.25
Slovenia	2.00	2.00	2.00	2.00	2.00
Average	3.03	3.09	3.03	2.94	2.94
Median	3.25	3.25	3.13	3.00	3.00
The Balkans					
Albania	6.00	5.50	5.25	5.00	5.25
Bosnia	6.00	5.75	5.50	5.00	4.75
Bulgaria	4.75	4.75	4.50	4.25	4.25
Croatia	5.25	4.50	4.50	4.75	4.75
Macedonia	5.00	5.00	5.50	5.50	5.00
Romania	4.25	4.50	4.75	4.50	4.50
Yugoslavia	6.25	6.25	5.25	5.00	n/a
Serbia	n/a	n/a	n/a	n/a	5.00
Montenegro	n/a	n/a	n/a	n/a	5.25
Kosovo	n/a	n/a	n/a	n/a	6.00
Average	5.36	5.18	5.04	4.86	4.97
Median	5.25	5.00	5.25	5.00	5.00
Non-Baltic Former Soviet States					
Armenia	5.75	5.75	5.75	5.75	5.75
Azerbaijan	6.00	6.25	6.25	6.25	6.25
Belarus	5.25	5.25	5.25	5.50	5.75
Georgia	5.00	5.25	5.50	5.75	6.00
Kazakhstan	6.00	6.25	6.25	6.25	6.50
Kyrgyz Rep.	6.00	6.00	6.00	6.00	6.00
Moldova	6.00	6.00	6.25	6.25	6.25
Russia	6.25	6.25	6.00	5.75	5.75
Tajikistan	6.00	6.00	6.00	6.00	6.25
Turkmenistan	6.00	6.25	6.25	6.25	6.25
Ukraine	6.00	6.00	6.00	5.75	5.75
Uzbekistan	6.00	6.00	6.00	6.00	6.00
Average	5.85	5.94	5.96	5.96	6.04
Median	6.00	6.00	6.00	6.00	6.00

Vir: www.freedomhouse.org/corruption2004/regional-breakdown.

